

VERSLAG

CRB 2021-0100

De maximaal beschikbare marge voor
de loonkostenontwikkeling

CCE
Conseil Central de l'Economie
Centrale Raad voor het Bedrijfsleven
CRB

**Verslag van het secretariaat over de maximaal beschikbare marge
voor de loonkostenontwikkeling**

**Brussel
14.01.2021**

Inhoudstafel

Inleiding.....	4
1. Sociaal-economische context.....	6
1.1 Een economische crisis die ongekend is sinds de Tweede Wereldoorlog.....	6
1.2 ... en ongelijke economische gevolgen tussen landen.....	9
1.3 ...evenals ongelijke economische gevolgen per bedrijfssector.....	11
1.4 ...met een onzekerheid over de terugkeer naar een gestabiliseerde economische situatie na de pandemie.....	17
1.5 Alle landen hebben maatregelen genomen om de ondernemingen in staat te stellen de loonmassa te verminderen en tegelijkertijd te voorkomen dat er banen verloren gaan en dat het inkomen van de werknemers te sterk daalt.....	22
1.6 Loonsverhogingen zijn niet de prioriteit en de in 2020 geplande loononderhandelingen worden grotendeels uitgesteld.....	23
1.7 Als ze wel plaatsvinden, leiden de loononderhandelingen tot veel lagere (nominale en/of reële) loonstijgingen.....	24
1.8 ... behalve in de sectoren die van de economische gevolgen van de pandemie ge vrijwaard bleven.....	27
1.9 De onderhandelingen hebben eerder betrekking op de modaliteiten van het gebruik van tijdelijke werkloosheid om banen veilig te stellen en op het veiligstellen van het inkomen van de werknemers door middel van extralegale toeslagen, in ruil voor een grotere flexibiliteit in de arbeidsorganisatie.....	28
1.10 Er wordt ook onderhandeld over arbeidstijdverkortingen met afstand van een deel van het loon in ruil voor werkgelegenheidsgaranties.....	28
1.11 Ook de herwaardering van het minimumloon en van de inkomens van de "eerstelijns werknemers" staat op de agenda.....	29
Bibliografie.....	30
2. Maximaal beschikbare marge.....	31
2.1 Concepten, mechanismen van de wet en methode voor de berekening van de maximaal beschikbare marge.....	31
2.1.1 Nuttige wettelijke definities.....	31
2.1.2 Mechanismen van de wet.....	32
2.1.3 Methode voor de berekening van de maximaal beschikbare marge.....	33
2.2 Statistische problemen als gevolg van de COVID-19-crisis en aangebrachte oplossingen.....	34
2.2.1 De loonstatistieken worden beïnvloed door de maatregelen die werden ingevoerd in het kader van de pandemie.....	34
2.2.2 Oplossingen om de tijdelijke statistische effecten van de uurloonkostenontwikkeling weg te werken.....	35
2.3 Berekening van de maximaal beschikbare marge.....	38
2.3.1 Vooruitzichten m.b.t. de ontwikkeling van de uurloonkosten in de referentielanden en indexeringsvooruitzichten in België voor 2021 en 2022.....	38
2.3.2 Correctieterm.....	39
2.3.3 Maximaal beschikbare marge.....	42

3. Bijlage 1: Stelsels van tijdelijke werkloosheid in de referentielanden en in België in het kader van de COVID-19-pandemie	45
3.1 Duitsland	45
3.2 Frankrijk.....	46
3.3 Nederland.....	50
3.4 België.....	52
4. Bijlage 2: Wegwerking van de effecten van de taxshift 2016-2020	55
5. Bijlage 3: Wegwerking van de effecten van de omvorming van het CICE op de loonkostenontwikkeling in Frankrijk	57
6. Bijlage 4: Aanpassing van de reeks van de uurloonkosten in België 1996-2001 ingevolge de herziening van de nationale rekeningen wat de raming van zwartwerk betreft	60
7. Bijlage 5: Vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in België voor het jaar 2020	63
8. Bijlage 6: Robuustheidstesten	64
8.1 Gebruikte gegevens voor robuustheidstest 1: maximaal beschikbare marge op basis van de loonontwikkelingen van het verleden in de referentielanden.....	66
8.2 Gebruikte gegevens voor robuustheidstest 2: maximaal beschikbare marge op basis van het verdeelbaar surplus van het verleden in België	67
9. Bijlage 7: vooruitzicht m.b.t. de groei van de schijnbare arbeidsproductiviteit (NBB).....	69

Lijst van grafieken

Grafiek 1-1:	Bbp per inwoner in België van 1847 tot 2022 (in euro's per jaar, prijzen van 2015)	7
Grafiek 1-2:	Jaarlijkse groei van het bbp per capita (in %) 1847-2021	8
Grafiek 1-3:	Economische sentimentenindicator België en de eurozone 1985-2020	9
Grafiek 1-4:	Economische sentimentenindicator in België en de referentielanden, 2020	10
Grafiek 1-5:	Geschatte impact van de COVID-19-crisis op de huidige omzet, volgens aantal werknemers (in %).....	11
Grafiek 1-6:	Synthetische conjunctuurcurve hoofdsectoren.....	12
Grafiek 1-7:	Synthetische conjunctuurcurve verwerkende nijverheid.....	13
Grafiek 1-8:	Synthetische conjunctuurcurve dienstverlening aan bedrijven	13
Grafiek 1-9:	Synthetische conjunctuurcurve handel	14
Grafiek 1-10:	Geschatte impact van de COVID-19-crisis op de huidige omzet (in %).....	15
Grafiek 1-11:	Geschatte impact van de COVID-19-crisis op de omzet in 2021 en 2022 (in %)	16
Grafiek 1-12:	Verwachte personeelwijziging in 2020 en 2021 (in %).....	17
Grafiek 1-13:	Projecties van de groei van het bbp in België en in de referentielanden voor 2020 en gecumuleerd voor 2021-2022, lente- en herfstvooruitzichten van de centrale banken.....	18
Grafiek 1-14:	Risico op faillissement per sector.....	20
Grafiek 1-15:	Alternatieve scenario's groei bbp eurozone (4de kwartaal 2019 = 100).....	21
Grafiek 1-16:	In Duitsland onderhandelde lonen	25
Grafiek 1-17:	In Frankrijk onderhandelde lonen.....	26
Grafiek 1-18:	In Nederland onderhandelde lonen	27
Grafiek 6-1:	Gecumuleerde uurloonkostenontwikkeling in de privésector (S1-S13) in België (1996=100).....	61

Lijst van tabellen

Tabel 1-1:	Vervangingsgraad en mate waarin de staat de tijdelijkewerkloosheidsuitkering ten laste neemt ...	23
Tabel 2-1:	Impact van de COVID-19-crisis op de uurloonkostenstatistieken (%)	35
Tabel 2-2:	Vooruitzichten m.b.t. de ontwikkeling van de uurloonkosten in de referentielanden en indexeringsvooruitzichten in België voor 2021 en 2022 (%)	39
Tabel 2-3:	Loonkostenhandicap in 2020 (%).....	39
Tabel 2-4:	Herziening van de loonkostenhandicap in 2020 tussen het Technisch verslag 2019 en het Technisch verslag 2020.....	40
Tabel 2-5:	Uitsplitsing van de herziening van de loonkostenhandicap in 2019 en 2020.....	41
Tabel 2-6:	Gebruik van de veiligheidsmarge 2019-2020 (%)	42
Tabel 2-7:	Maximaal beschikbare marge voor 2021-2022 (%).....	43
Tabel 4-1:	Wegwerking van de effecten van de taxshift uit de loonmassa D1 van de privésector in 2016 en in de jaren daarna.....	56
Tabel 4-2:	Vooruitzicht m.b.t. de loonkostenhandicap rekening houdend met de effecten van de taxshift voor de jaren 2016 tot 2019.....	56
Tabel 5-1:	Verwachte CICE-uitgaven in de betekenis van de nationale boekhouding, PLF 2019, bedragen in miljarden euro's.....	58
Tabel 5-2:	Jaarlijkse stijging van de uurloonkosten in de privésector in Frankrijk, niet en wel gecorrigeerd voor het CICE, die werd gebruikt om de loonkostenhandicap in 2020 in het Technisch verslag 2019 te ramen.....	58
Tabel 6-1:	Impact van de toepassing van constante ramingscoëfficiënten voor het zwartwerk voor de periode 1996-2002 op de uurloonkosten.....	62
Tabel 7-1:	Uurloonkostenontwikkeling in België in 2020 zonder statistische effecten als gevolg van de COVID-19-crisis (%)	63
Tabel 8-1:	Loonkostenhandicap 2020 voor robuustheidstesten.....	64

Tabel 8-2: Robuustheidstest 1: maximaal beschikbare marge op basis van de loonontwikkelingen van het verleden in de referentielanden (%).....	65
Tabel 8-3: Robuustheidstest 2: maximaal beschikbare marge op basis van het verdeelbaar surplus van het verleden in België (%).....	65
Tabel 9-1: Vooruitzicht m.b.t. de groei van de schijnbare arbeidsproductiviteit volgens de NBB (december 2020)	69

Inleiding

Dit Technisch verslag van het secretariaat van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven presenteert de resultaten met betrekking tot de berekening van de maximaal beschikbare marge voor 2021-2022 die werd gerealiseerd in het kader van de wet van 26 juli 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen (hieronder “de wet van 1996” genoemd), die op 19 maart 2017 werd herzien.

Dit verslag werd geschreven in de bijzondere context van de COVID-19-pandemie. Gelet op de effecten van de pandemie op de loonvooruitzichten, was het dit jaar niet eenvoudig om de maximaal beschikbare marge te berekenen.

Ondanks de moeilijke context is het secretariaat van de CRB erin geslaagd de wet tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen na te leven. Dankzij de nauwe samenwerking met de Nationale Bank van België en met de centrale banken van de drie referentielanden kon ervoor worden gezorgd dat de berekeningen van de marge op een stevige wetenschappelijke basis berusten.

De structuur van dit verslag omvat 2 hoofdstukken. Hoofdstuk 1 stelt de macro-economische context voor waarin de berekening van de maximaal beschikbare marge kadert. Hoofdstuk 2 presenteert de methodologie en de verschillende stappen van de berekening van de maximaal beschikbare marge.

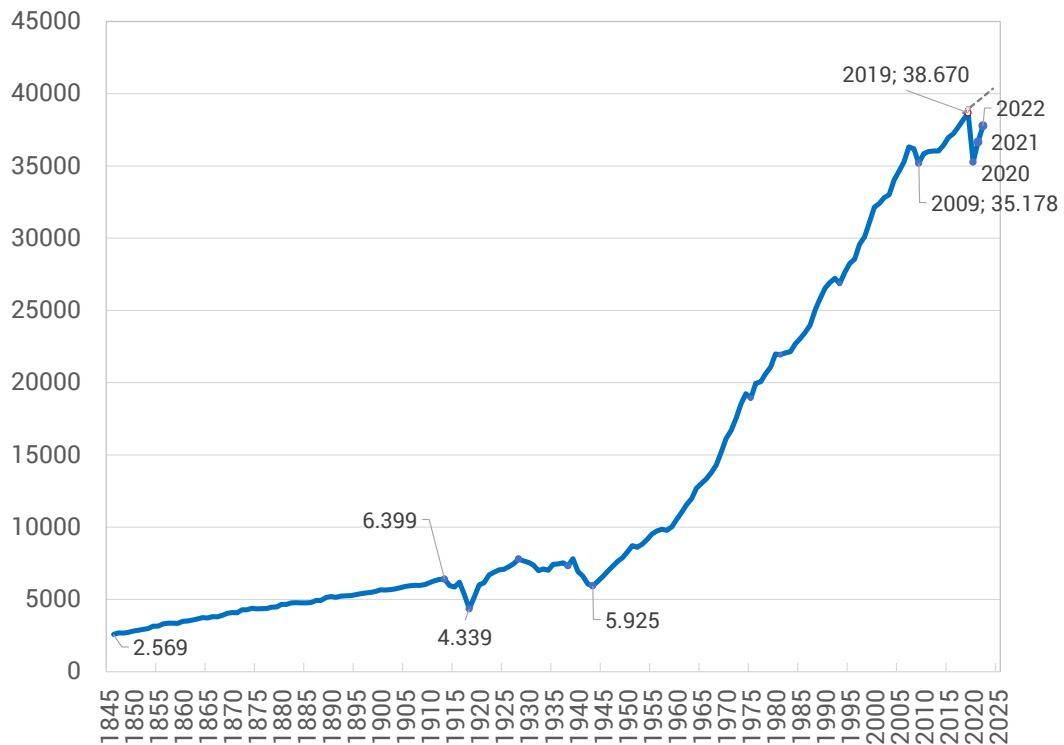
1. Sociaal-economische context

1.1 *Een economische crisis die ongekend is sinds de Tweede Wereldoorlog...*

Volgens de recentste prognose van de Nationale Bank zou het Belgische bbp per capita terugvallen met 6,7% in 2020. Dit is de grootste terugval sinds 1942 (8,3%) of het zesde slechtste jaar sinds 1846. Zoals Grafiek 1-1 illustreert, verbleken de inzinkingen tijdens de financiële crisis en in 1975 in vergelijking hiermee. Het bbp per capita zou daarmee in 2022 nog steeds iets lager zijn dan voor de pandemie. Deze projecties gaan gepaard met erg veel onzekerheid (cf. infra), maar duidelijk is in elk geval dat we te maken hebben met een uitzonderlijk zware crisis.

Grafiek 1-1: Bbp per inwoner in België van 1847 tot 2022 (in euro's per jaar, prijzen van 2015)

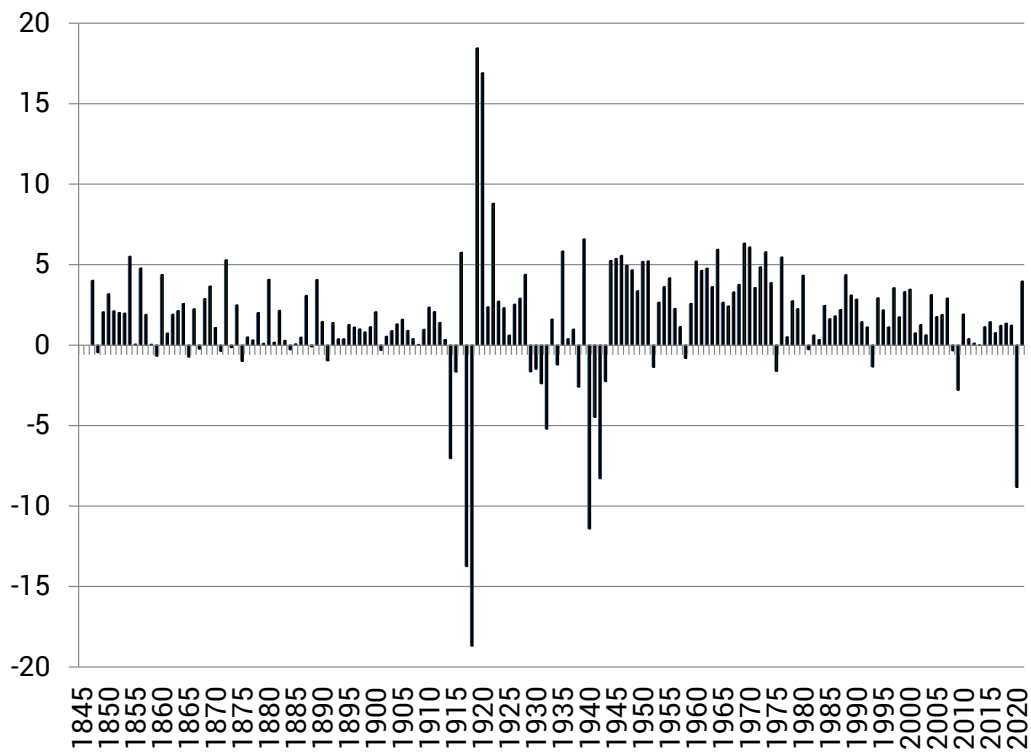

De stippellijn toont wat het bbp zou geweest zijn als de groei zich zou hebben voortgezet aan het gemiddelde groeiritme over de periode 2010-2018. Vooruitzichten vanaf 2020.

Bronnen: <http://www.andredecoster.be> (KU Leuven) en AMECO (European Economic Forecast, Autumn 2020)

Grafiek 1-2 maakt ook de omvang van de huidige crisis duidelijk.

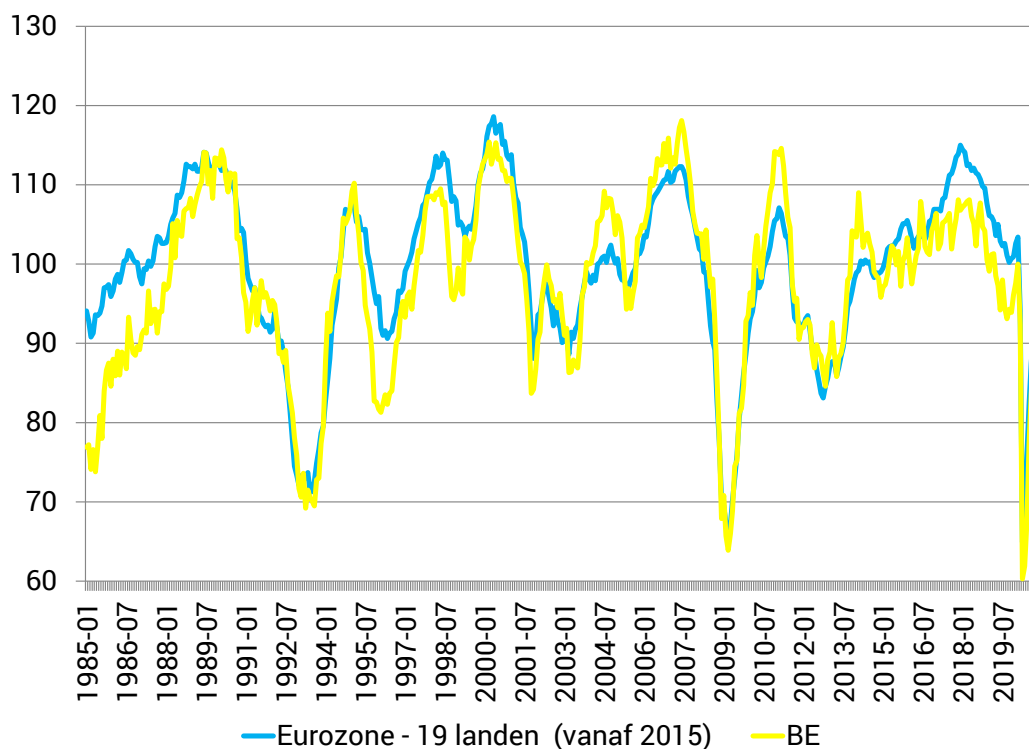
Grafiek 1-2: Jaarlijkse groei van het bbp per capita (in %) 1847-2021

Bronnen: <http://www.andredecoster.be> (KU Leuven) en AMECO (European Economic Forecast, Autumn 2020)

Grafiek 1-3 toont een samengestelde indicator van het consumenten- en ondernemersvertrouwen in België en de eurozone. Dit vertrouwen viel iets verder terug dan tijdens de financiële crisis, maar opvallend is vooral de veel hogere snelheid waarmee het vertrouwen in elkaar zakte. Terwijl het vertrouwensverlies vergelijkbaar is met dat tijdens de financiële crisis, stellen we een veel sterkere inkrimping van de reële economie vast. Het zou kunnen betekenen dat er nog onbegrip heerst over de omvang van de huidige crisis. Daarnaast merken we op dat het vertrouwen in de eurozone in oktober stagneerde en in november lichtjes terugliep, als gevolg van de heropflakking van COVID-19.

Grafiek 1-3: Economische sentimentenindicator België en de eurozone 1985-2020

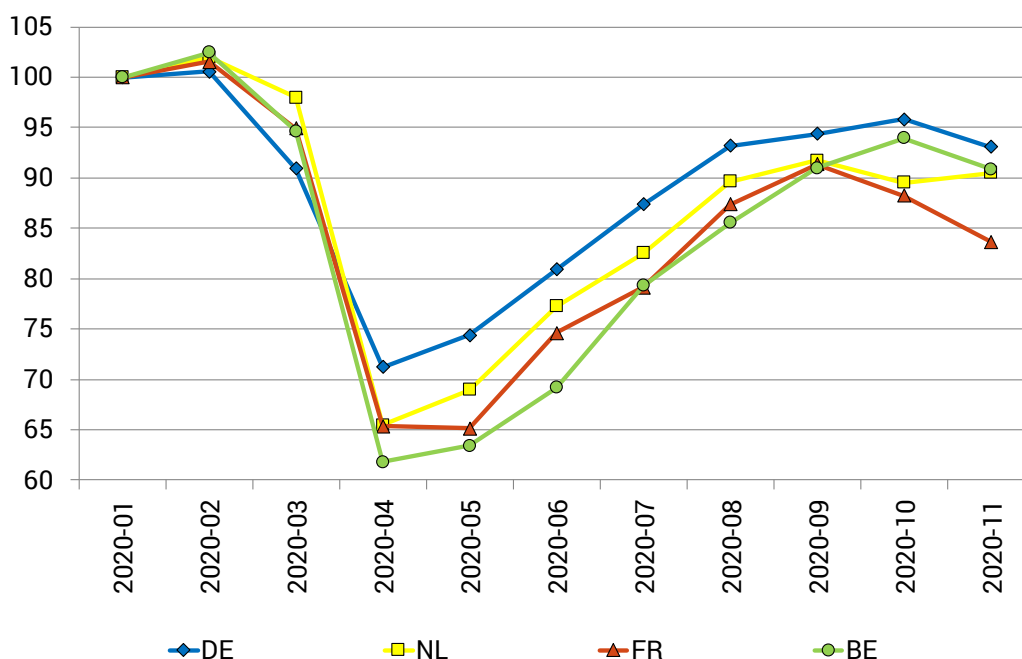

Bron: Eurostat

1.2 ... en ongelijke economische gevolgen tussen landen...

De economische impact van COVID-19 verschilt gevoelig per lidstaat. Dit ligt niet enkel aan uiteenlopende besmettingsgraden en inperkingsmaatregelen, maar eveneens aan verschillen in de economische structuur en de beleidsrespons. Zo zien we in Grafiek 1-4 dat het vertrouwen in Duitsland minder sterk terugviel en sneller herstelde dan in de andere referentielanden. Dit kan worden verklaard door de relatief grote omvang van de verwerkende nijverheid en de nauwere handelsbetrekkingen van Duitsland met Azië, en in het bijzonder China, waarvan de economie als eerste zwaar getroffen werd door COVID-19, maar al vrij snel herstelde en sindsdien vrij goed standhoudt. Dat de virusuitbraak minder hevig was in Duitsland zou ook een rol kunnen spelen.

Grafiek 1-4: Economische sentimentenindicator in België en de referentielanden, 2020

Voor een betere vergelijking van het effect van de pandemie werden de reeksen verhoogd of verlaagd zodat januari 2020 = 100.

Bron: AMECO (European Economic Forecast, Autumn 2020, 05/11/2020)

Volgens het referentiescenario van de centrale banken zou het bbp van de eurozone midden 2022 opnieuw het niveau van voor de crisis bereiken.

Samen met de ongelijke economische groei zijn er ook verschillen in de ontwikkeling van de productiviteit en het potentiële bbp per land. De arbeidsproductiviteit daalde sterk in 2020, in grote mate doordat vele werknemers hun werk niet konden verderzetten en doordat vele productieketens werden verstoord. Het potentieel voor economische ontwikkeling zou in 2023 nog steeds aangetast zijn, zoals verder wordt toegelicht in het volgende hoofdstuk. In Duitsland en Frankrijk zou de economie in de loop van 2023 terug bij haar potentiële groeipad aansluiten. In Duitsland en Frankrijk zou de arbeidsproductiviteit (per hoofd) zich herstellen vanaf 2021 en in België (per gewerkt uur) in 2022¹.

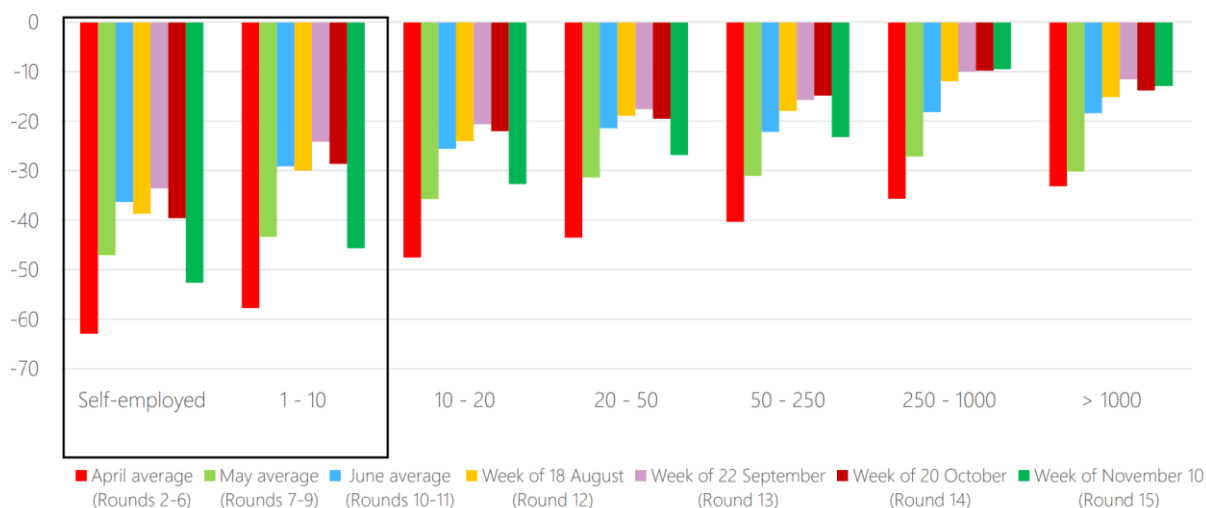
Deze scenario's zijn echter omgeven door grote onzekerheid (cf. infra).

¹ Gemeten per werknemer in de privésector in Frankrijk, per werknemer in Duitsland en per gewerkt uur in de privésector in België.

1.3 ...evenals ongelijke economische gevolgen per bedrijfssector...

De COVID-19-crisis heeft niet enkel een ongelijke impact per land maar ook binnen elk land verschilt de impact per sector. Daarnaast worden kwetsbaardere categorieën van werknemers, zoals deze met tijdelijke arbeidscontracten en laaggeschoolden, harder getroffen. Grafiek 1-5 illustreert verder dat zelfstandigen en kleinere ondernemingen de gevolgen van de crisis sterker voelen dan grotere ondernemingen.

Grafiek 1-5: Geschatte impact van de COVID-19-crisis op de huidige omzet, volgens aantal werknemers (in %)

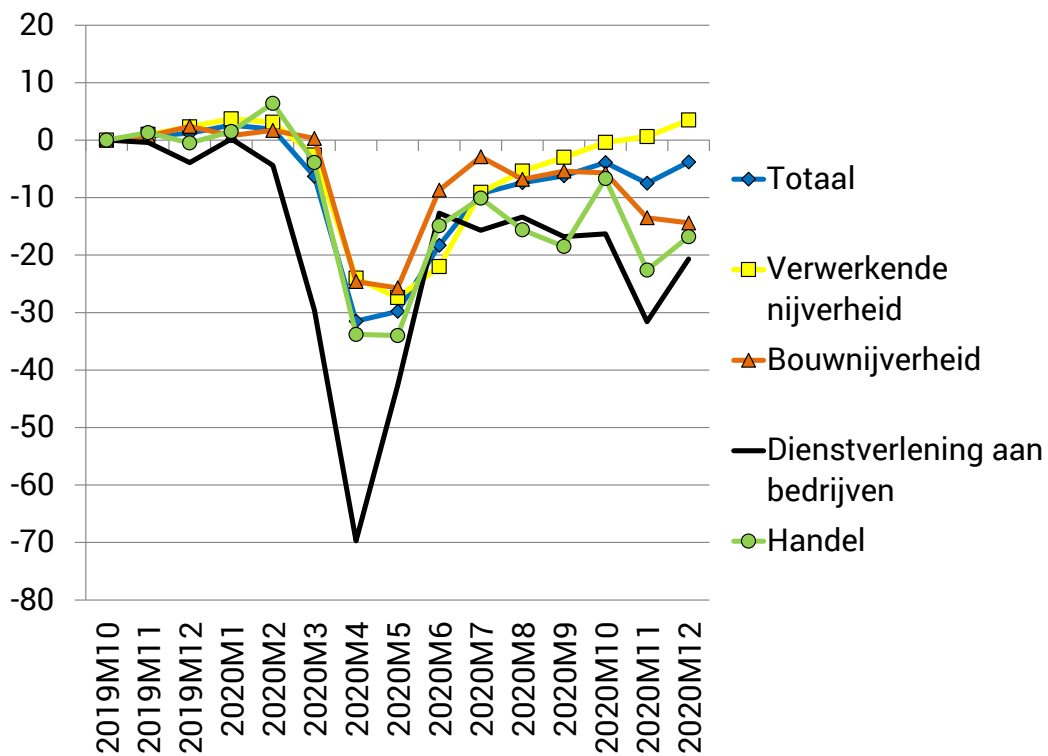
Gestelde vraag: Hoe beoordeelt u de omzet van deze week in vergelijking met wat er zou zijn gebeurd zonder de coronacrisis?

De resultaten van de ERMG-enquêtes dienen om verschillende redenen met voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Vooreerst variëren de bevroegde ondernemingen nl. per enquête. Daarnaast is er een onzekerheidsmarge die vrij groot is voor sectoren met weinig respondenten. Deze enquêtes hebben echter het grote voordeel dat ze snel en veel informatie verschaffen over het verloop van de crisis.

Bron: NBB, ERMG-enquêtes

De dienstensector kreeg het harder te verduren door de COVID-19-crisis dan de verwerkende nijverheid (Grafiek 1-6). Dit is atypisch aangezien de industriële sectoren doorgaans sterkere conjunctuurschommelingen ondervinden dan de dienstensectoren. Een eerste verklaring is dat er in de dienstensector meer fysieke interacties voorkomen zodat de contactbeperkingen hier meer effect hadden, met ook meer verplichte sluitingen tot gevolg. Daarnaast kan de Belgische verwerkende nijverheid zich enigszins optrekken aan het bescheiden herstel van de wereldhandel in de tweede helft van 2020 en is ze sterk verweven met de Duitse economie, waarvan we zagen dat deze de crisis tot dusver beter doorstond.

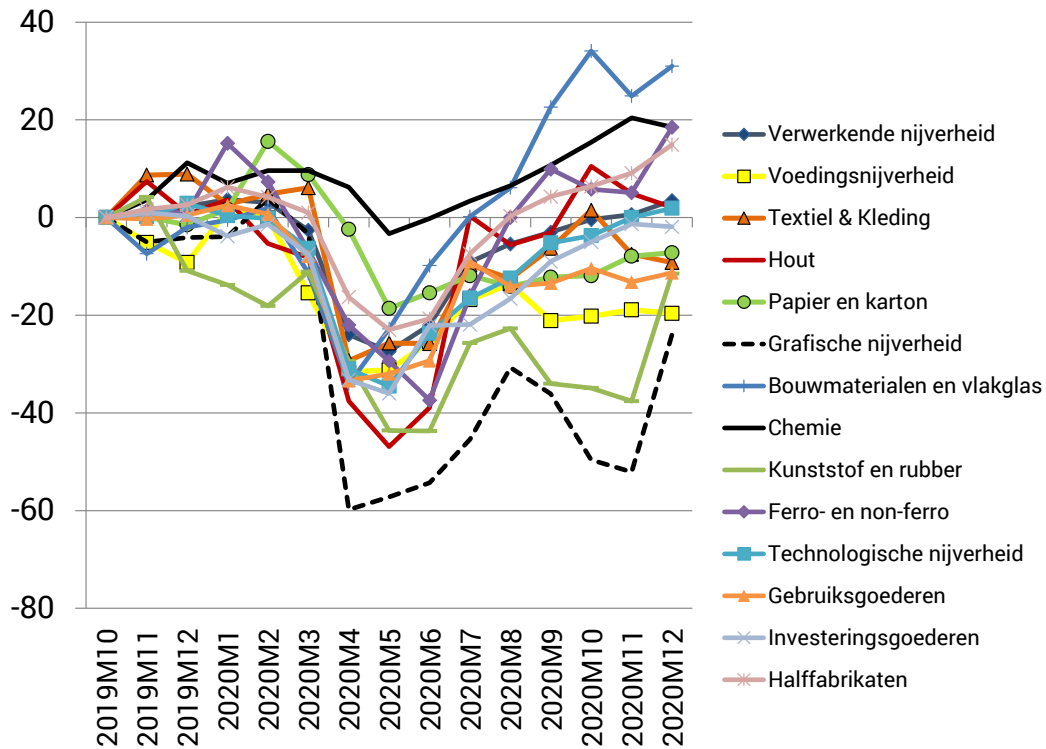
Grafiek 1-6: Synthetische conjunctuurcurve hoofdsectoren

Ter vergelijking werden de reeksen verhoogd of verlaagd zodat 2019M10 = 0.
Bron: NBB - conjunctuurenquêtes

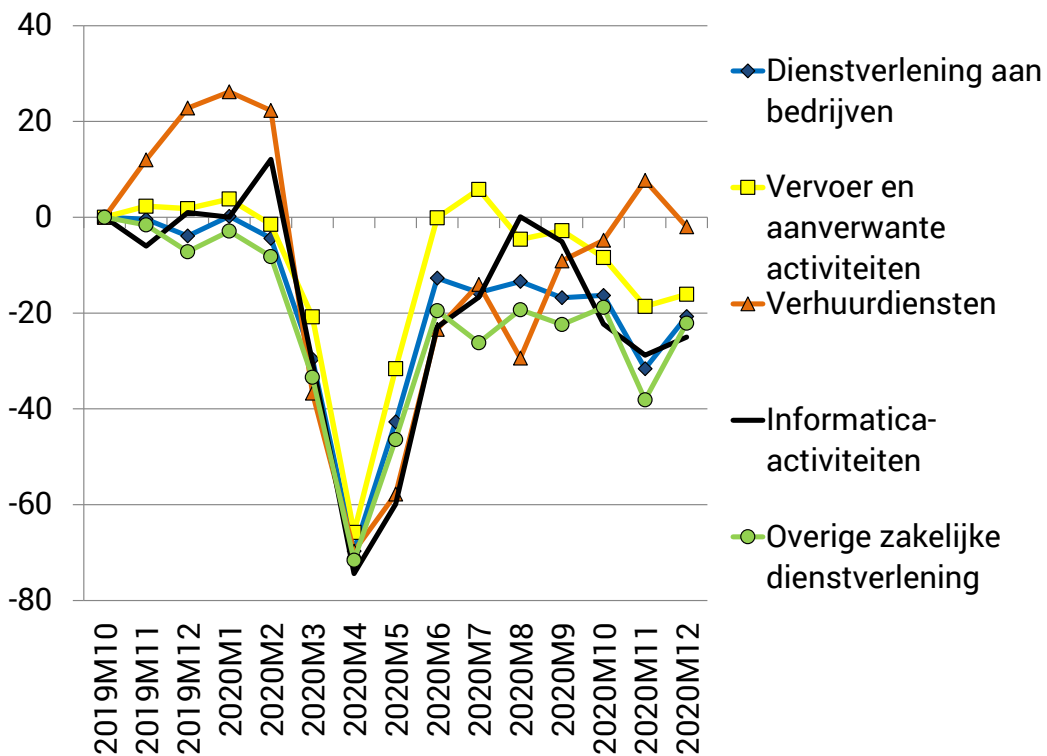
Grafiek 1-7, Grafiek 1-8 en Grafiek 1-9 tonen echter dat er ook binnen de verwerkende nijverheid en de dienstensector grote verschillen zijn per subsector. Sommige industriële sectoren, zoals de grafische of de kunststof- en rubbersector gingen bijzonder sterk achteruit, terwijl sommige dienstensectoren minder hard werden getroffen. Het valt op dat de verschillen binnen de verwerkende nijverheid meer uitgesproken worden naarmate de crisis aanhoudt.

Grafiek 1-7: Synthetische conjunctuurcurve verwerkende nijverheid

Ter vergelijking werden de reeksen verhoogd of verlaagd zodat 2019M10 = 0.
Bron: NBB - conjunctuurenquêtes

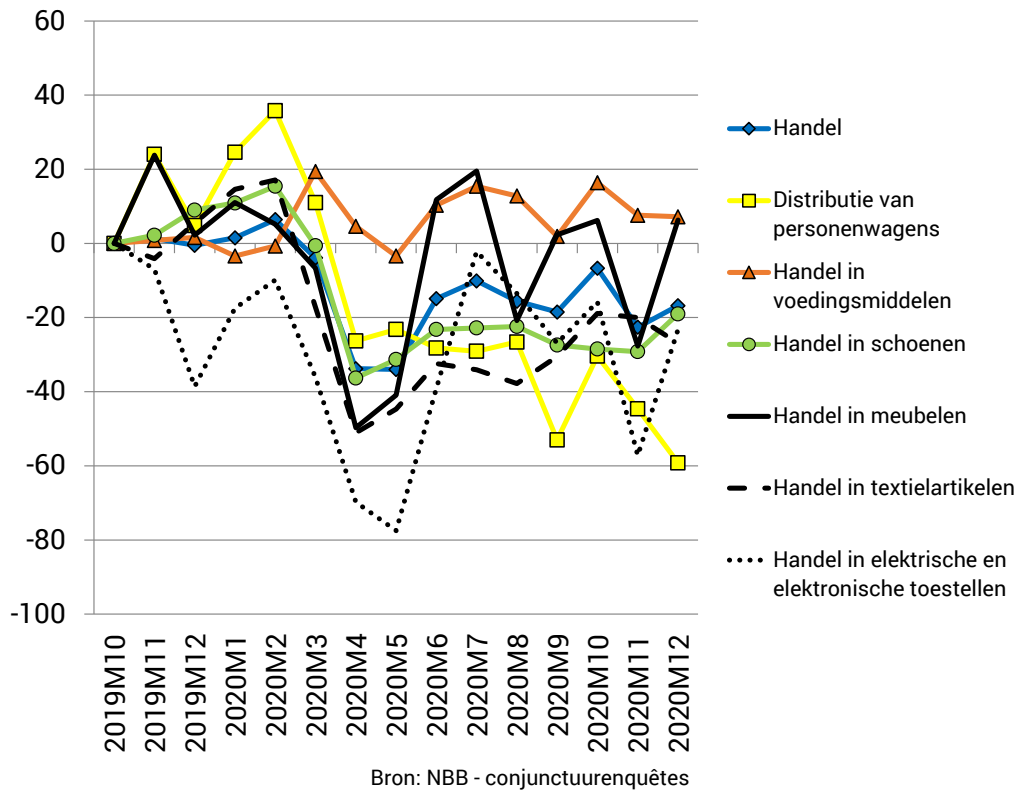
Grafiek 1-8: Synthetische conjunctuurcurve dienstverlening aan bedrijven

Ter vergelijking werden de reeksen verhoogd of verlaagd zodat 2019M10 = 0.
Bron: NBB - conjunctuurenquêtes

Binnen de handel zien we een duidelijk onderscheid tussen de handel in meubelen en bovenal in voedingswaren, waar het ondernemersvertrouwen op peil blijft, en de andere handelssegmenten, die zwaar leden onder de crisis.

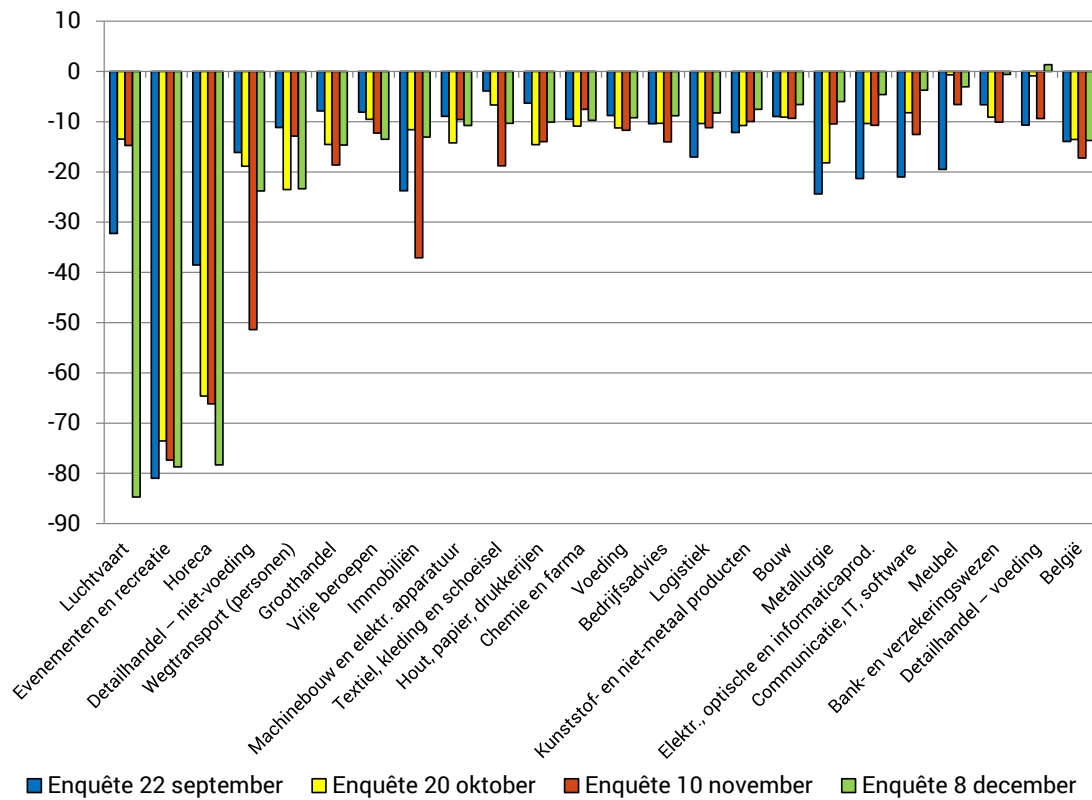
Grafiek 1-9: Synthetische conjunctuurcurve handel

De ergst getroffen sectoren zijn de luchtvaart, de evenementensector, de horeca en de niet-voedingdetailhandel (zie ook Grafiek 1-10).

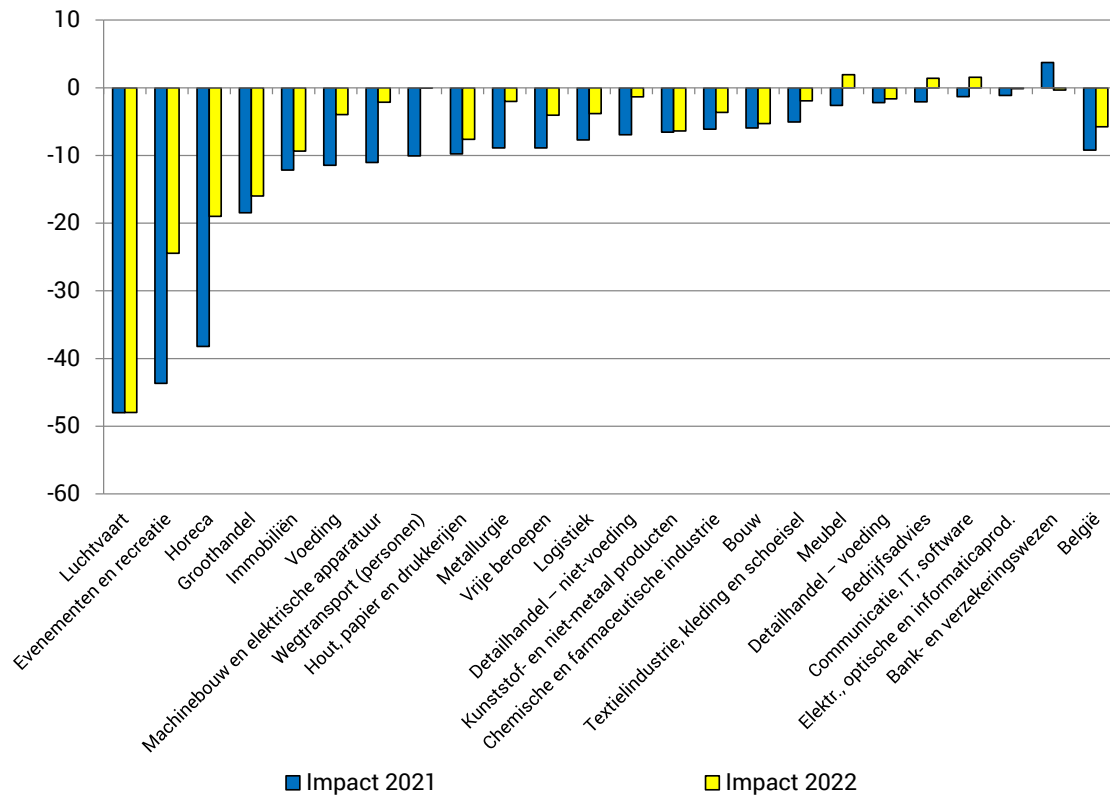
Grafiek 1-10: Geschatte impact van de COVID-19-crisis op de huidige omzet (in %)

Gestelde vraag: Hoe beoordeelt u de omzet van deze week in vergelijking met wat er zou zijn gebeurd zonder de coronacrisis?
Bron: NBB, ERMG-enquêtes

De verwachting heerst dat de omzet ook in 2021 een sterke impact zal ondervinden van de COVID-19-crisis, in het bijzonder bij de sectoren die tot dusver het zwaarst werden getroffen door de crisis, m.n. de luchtvaartsector, de eventensector en de horeca.

Grafiek 1-11: Geschatte impact van de COVID-19-crisis op de omzet in 2021 en 2022 (in %)

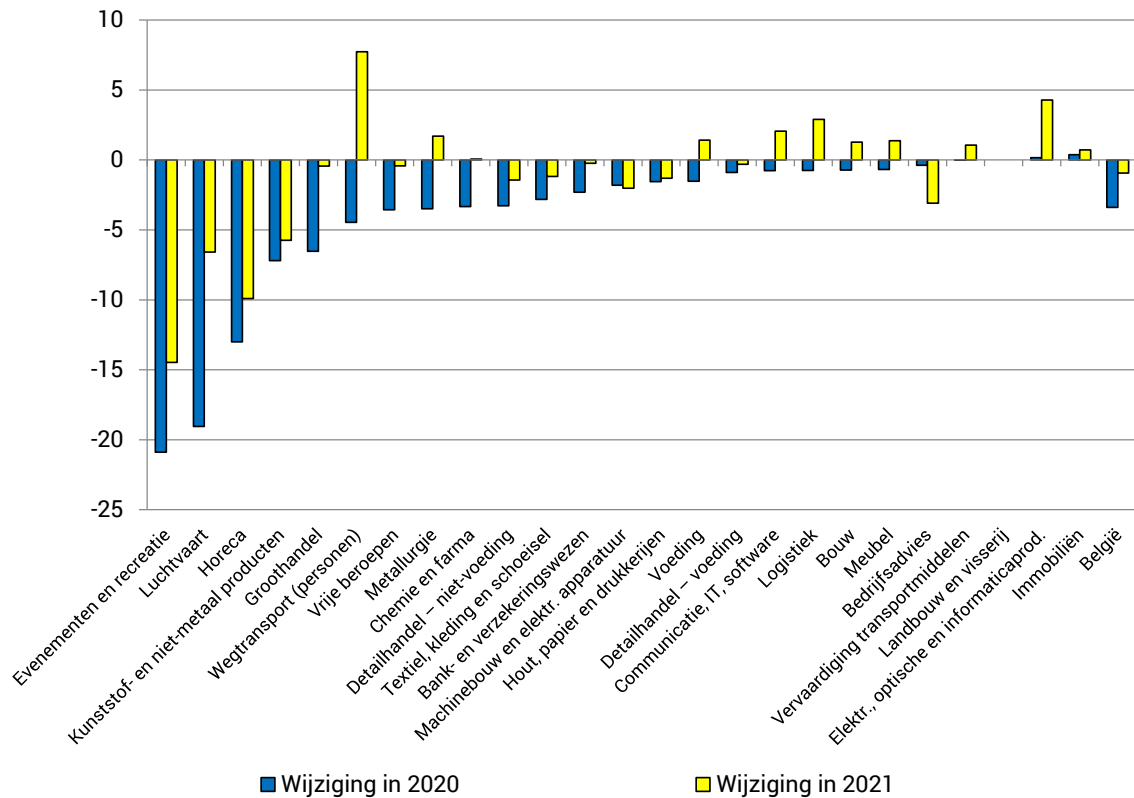

Gestelde vraag: Hoe beoordeelt u de verwachte omzet van 2021/2022 in vergelijking met wat er zou zijn gebeurd zonder de coronacrisis?

Bron: NBB, ERMG-enquête van 8 december 2020

Zolang de onzekerheid aanhoudt is het onwaarschijnlijk dat er veel werknemers zullen worden aangeworven.

Grafiek 1-12: Verwachte personeelswijziging in 2020 en 2021 (in %)

Gestelde vragen: - Hoe zal het aantal werknemers van uw bedrijf veranderd zijn in 2020 (i.e. tussen begin 2020 en eind 2020) (waarbij tijdelijk werklozen worden meegerekend als werknemer)?

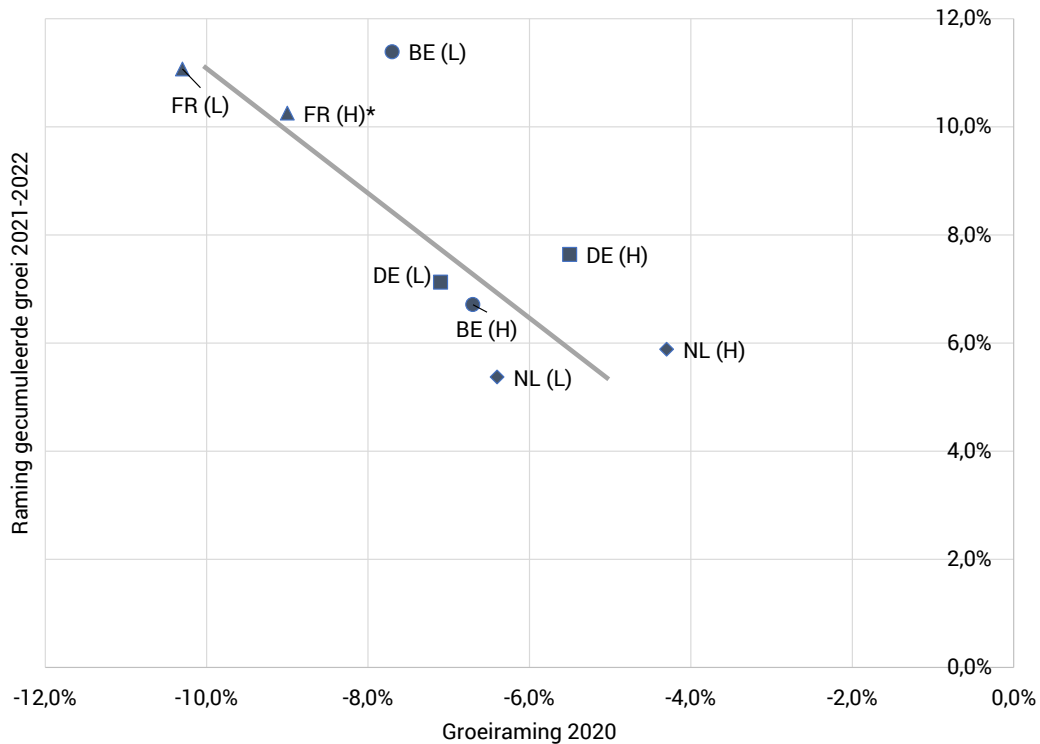
- Hoe verwacht u dat het aantal werknemers van uw bedrijf verder zal veranderen in 2021 (i.e. tussen begin 2021 en eind 2021)?

Bron: ERMG, enquête van 8 december 2020

1.4 ...met een onzekerheid over de terugkeer naar een gestabiliseerde economische situatie na de pandemie

In het derde kwartaal van 2020 zette het herstel zich sterker in dan de meeste vooruitzichten bij aanvang van de crisis hadden verwacht. Door de heropflakking van de besmettingen vanaf september werd dat herstel echter onderbroken en is de economie dicht bij de zgn. “double dip-scenario’s” genaderd. De vaccinatie lijkt evenwel sneller te vorderen dan eerst werd verwacht, waardoor het herstel in 2021 en 2022 zou kunnen worden versterkt. Grafiek 1-13 illustreert hoezeer de groeiramingen van de centrale banken veranderden tussen de lente en de herfst van 2020. Daarbij geeft de lijn aan welke gecumuleerde groei in 2021 en 2022 het verlies in 2020 compenseert zodat het bbp in 2022 opnieuw op het niveau van 2019 belandt. Hoe meer de ramingen zich onder (boven) aan de curve bevinden, hoe minder (meer) de economie zich herstelt. De sterke schommelingen reflecteren de moeilijkheid om de economische ontwikkelingen in de huidige situatie te voorspellen. We overlopen enkele van de redenen waarom het maken van vooruitzichten in de huidige context heel erg moeilijk is.

Grafiek 1-13: Projecties van de groei van het bbp in België en in de referentielanden voor 2020 en gecumuleerd voor 2021-2022, lente- en herfstvooruitzichten van de centrale banken

* De vooruitzichten voor Frankrijk zijn afgerond.

Bron: Bundesbank (lente: 05/06/2020, herfst: 11/12/2020), De Nederlandsche Bank (lente: 08/06/2020, herfst: 14/12/2020), Banque de France (lente: 09/06/2020, herfst: 14/12/2020), Nationale Bank van België (lente: 08/06/2020, herfst: 15/12/2020)

Vooreerst stelt het onvoorspelbare verloop van de pandemie een probleem. Zoals de recente opflakking van het virus aantoonde, en de sterke neerwaartse herziening van de economische prognoses voor het vierde kwartaal van 2020 die ze teweegbracht, is de economie immers sterk afhankelijk van de sanitaire situatie. Meer besmettingen verlammen de economie niet enkel vanwege de inperkingsmaatregelen die ze uitlokken, maar ook doordat individuen ervoor kiezen om hun eigen mobiliteit in te perken, door het vertrouwensverlies dat dit teweegbrengt bij consumenten en ondernemers enz. Het was tot dusver zowat onmogelijk om te voorspellen waar en wanneer het virus zal opduiken en om dit onmiddellijk met gerichte maatregelen in te dijken.

Vervolgens zijn de prognoses moeilijk te maken door het uitzonderlijke karakter van de huidige crisis. We hebben geen historisch referentiepunt dat inzicht biedt in hoe dergelijke situaties zich ontwikkelen. We hebben geen ervaring met een pandemie binnen de moderne geglobaliseerde economie. Deze crisis is o.m. atypisch doordat er zowel een aanbodschok (bedrijven die verplicht moeten sluiten of zich anders moeten organiseren, zieke werknemers, problemen met financiering...) als een vraagschok (minder consumptiemogelijkheden door inperkingsmaatregelen, inzinking consumentenvertrouwen...) optreedt. Traditioneel worden in de meeste prognosemodellen een aantal waarden ingevoerd, aan de hand van beschikbare indicatoren, op basis waarvan het model vooruitzichten genereert. Daarbij baseren de prognosemodellen zich op de historische gegevens om de verbanden tussen economische variabelen in te schatten. Deze methode werkt echter niet goed in

erg uitzonderlijke situaties zoals een pandemie, omdat de gebruikelijke economische dynamiek verstoord is².

Bovendien wordt er in de prognosemodellen gewerkt met hypothesen waarin een kleine verandering in de huidige context sterke effecten kan hebben op de resultaten. Door de omgeving die bruusk kan veranderen, kunnen die hypothesen ook nog eens zeer snel wijzigen. Wat de snelheid betreft waarmee de vooruitzichten kunnen wijzigen ten gevolge van snel wisselende hypothesen, volstaat het om opnieuw te kijken naar Grafiek 1-13³. Een vergelijking door het secretariaat van de CRB van de methodologieën die verschillende instellingen gebruikten om de impact van COVID-19 op de economie in te schatten, toonde dan weer hoe kleine verschillen in hypothesen tot drastisch uiteenlopende vooruitzichten kunnen leiden⁴. Het betreft o.a. verschillende veronderstellingen over de duur van de lockdown, de impact van de lockdown op economische variabelen zoals consumptie en investeringen of de effectiviteit van het beleid. De veronderstelling van het Federaal Planbureau (FPB) dat het herstel na de lockdown iets trager zou zijn dan volgens de Nationale Bank verklaart bv. grotendeels dat deze laatste begin juni een 1,6 pp. kleinere krimp van de Belgische economie in 2020 voorzag.

De grootste blinde vlek in de vooruitzichten, zeker wat de gevolgen van de crisis op langere termijn betreft, is de impact van de pandemie op (de groei van) het potentieel bbp. Het is momenteel helemaal niet duidelijk in welke mate de fundamenteën van de economie worden aangetast met een langdurige vermindering van de productiecapaciteit en productiviteit als gevolg. De meeste vooruitzichten veronderstellen dat de economie tegen eind 2022 terug aansluit bij haar potentieel groeipad, maar het verloop van het potentieel bbp berust op zijn beurt op hypothesen die momenteel totaal onzeker zijn. In zijn jaarverslag 2020 bespreekt de Nationale Raad voor de Productiviteit de belangrijkste kanalen waarlangs COVID-19 (de groei van) de potentiële output kan beïnvloeden:

- Vooreerst veroorzaakt de crisis voor heel wat ondernemingen liquiditeits- en solvabiliteitsproblemen, waardoor een faillissement voor velen op termijn onvermijdelijk zal zijn. Hoe langer de crisis aanhoudt, hoe meer de beschikbare reserves om tijdelijke schokken op te vangen uitgeput geraken en ondernemingen in moeilijkheden komen;

Grafiek 1-14 geeft een idee van het gepercipieerde risico op een faillissement bij het uitblijven van herstel volgens de ERMG-enquêtes. We zien een duidelijke achteruitgang na de enquête van 22 september. Er zijn ook uitgesproken verschillen per sector (cf. supra).

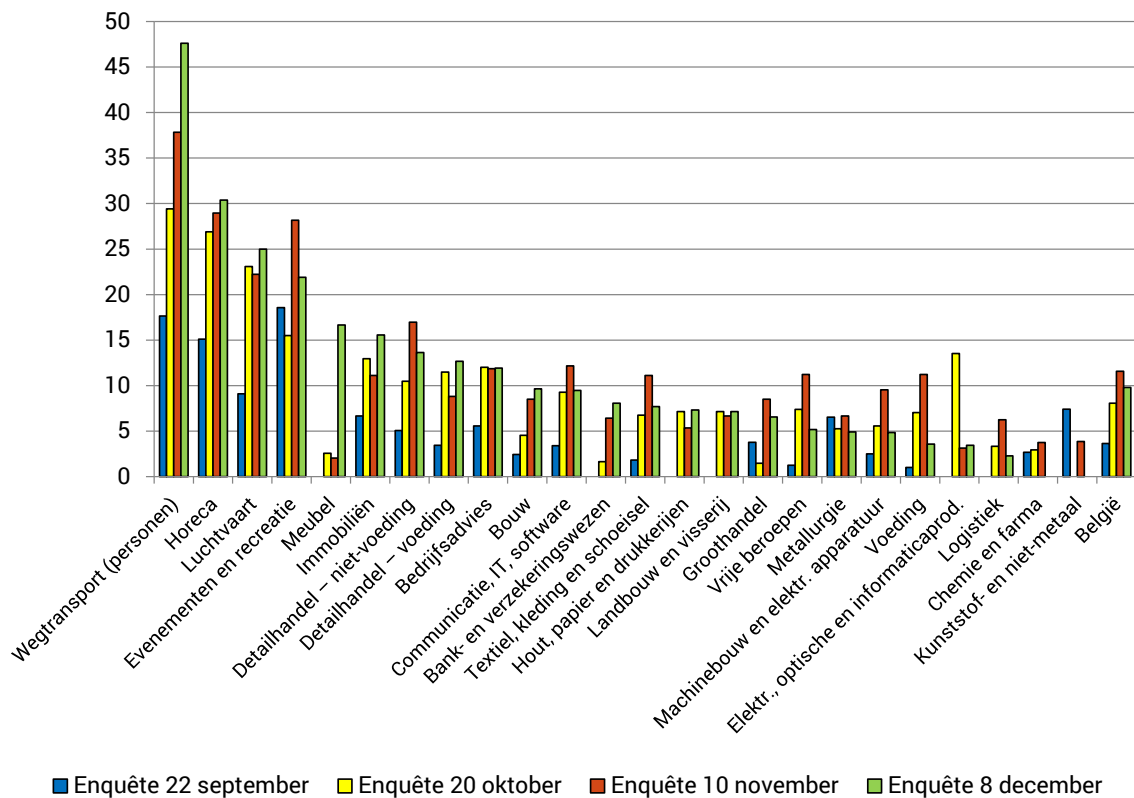
---

² Eén voorbeeld hiervan is wat de EC de 'lockdown schok' noemt, nl. een vermindering van de consumptie vanwege de onbeschikbaarheid van bepaalde diensten, die bovenop de vrijwillige verminderde consumptie komt als gevolg van o.a. het gedaalde inkomen.

³ Ook de beschikbaarheid van recentere indicatoren over de economische activiteit had een kleine impact, maar dat kan zo'n grote wijziging niet verklaren, te meer aangezien vele indicatoren wezen op een sterker dan verwacht initieel herstel.

⁴ https://www.ccecrb.fgov.be/dpics/fichiers/2020-07-31-11-42-10_doc201425nl.pdf

Grafiek 1-14: Risico op faillissement per sector

■ Enquête 22 september ■ Enquête 20 oktober ■ Enquête 10 november ■ Enquête 8 december

Gestelde vraag: Denkt u dat er een risico bestaat dat uw bedrijf in de komende weken of maanden failliet gaat?

Bron: ERMG-enquêtes

- Voor de werknemers die in de werkloosheid zullen belanden, zal het niet altijd vanzelfsprekend zijn om snel opnieuw aan het werk te kunnen in een slabakkende economie, te meer aangezien de profielen uit de meest getroffen sectoren vaak afwijken van de gezochte profielen in de groeiende sectoren. Wanneer de werkloosheid langdurig wordt, kan dit blijvende effecten hebben op de competenties of de motivatie van de getroffen werknemers⁵;
- Het negatieve effect van de faillissementen en van de werkloosheid is ook afhankelijk van de impact van de crisis op de bedrijfsdynamiek. Hoe snel en efficiënt kunnen het vrijgekomen kapitaal en de vrijgekomen arbeid opnieuw worden ingezet? Zal het ondernemerschap worden gefnuikt door een zwakke vraag en door financieringsmoeilijkheden, of leiden nieuwe opportuniteiten tot meer ondernemerschap? Een gerelateerde vraag is de impact van de crisis op de mededinging;
- De opleidingen en het onderwijs zijn negatief getroffen door verplichte sluitingen en afstandsonderwijs. Op termijn zou er wel een positief effect kunnen optreden als de digitale vaardigheden verbeteren, ook al zijn er indicaties dat kinderen uit sociaal zwakkere gezinnen en het beroeps- en technisch onderwijs zwaarder worden getroffen;

⁵ Een indicatie van ontmoedigde werknemers die de arbeidsmarkt verlaten zien we in Frankrijk, waar de beroepsbevolking met zo'n 4% gedaald zou zijn tussen het 4de kwartaal van 2019 en het 2de kwartaal van 2020 (European Economic Forecast, Autumn 2020).

- De productiecapaciteit zou niet enkel dalen ten gevolge van faillissementen, maar ook omdat vele ondernemingen hun investeringsplannen terugschroeven of uitstellen in een context van grote onzekerheid, het lage vertrouwen van de bedrijfsleiders en vaak ook minder toegang tot financiering. Volgens de ERMG-enquête van 20 oktober 2020 zouden Belgische bedrijven in 2020 en 2021 resp. gemiddeld 23% en 21% minder investeren ten gevolge van de COVID-19-crisis. Opnieuw zijn er daarbij grote verschillen per sector;
- Het is mogelijk dat ondernemingen de samenstelling van investeringen of hun organisatiestructuur gaan wijzigen (bv. meer ict of strengere sanitaire voorwaarden). Het is daarnaast onzeker hoe de publieke investeringen zich zullen ontwikkelen, met o.a. een relancebeleid maar ook verslechterde publieke financiën. Een andere openstaande vraag is of de globale waardeketens zullen geherstructureerd worden.

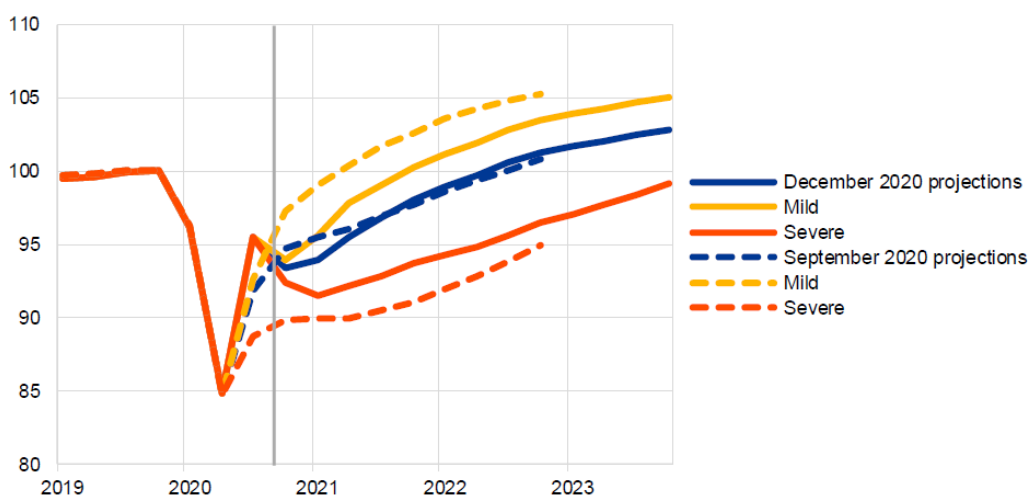
Vandaag weten we niet hoe al deze elementen zich zullen ontwikkelen. Bovendien zijn er ook andere onzekerheden zoals de impact van de brexit of de effectiviteit van het relancebeleid.

Het economisch weefsel ondergaat duidelijk de ingrijpende gevolgen van de pandemie, waarvan het uiteindelijke effect vandaag onmogelijk kan worden ingeschat. De gepubliceerde prognoses dienen bijgevolg in de eerste plaats als scenario's te worden beschouwd die de reflectie zijn van de onderliggende hypothesen.

Het effect van uiteenlopende hypothesen: een illustratie

De ECB werkte twee alternatieve scenario's uit in haar prognoses van december. In een neerwaarts scenario wordt er een nog sterkere opflakking van de pandemie verondersteld dan in het referentiescenario. Die zou gepaard gaan met nog strengere beperkingsmaatregelen in het eerste kwartaal van 2021, een groter verlies aan vertrouwen van de consumenten en de bedrijfsleiders en meer ondernemingen met liquiditeits- en solvabiliteitsproblemen. Daartegenover staat een meer optimistisch scenario, waarbij het aantal infecties zich stabiliseert na de initiële opflakking in het najaar en waarbij de reacties van beleidsmakers en andere economische actoren zeer gunstig zijn voor de economie. In het optimistische scenario zou de uitbraak van het virus tegen eind 2021 onder controle zijn, terwijl het pessimistische scenario uitgaat van inperkingsmaatregelen tot eind 2023.

Grafiek 1-15: Alternatieve scenario's groei bbp eurozone (4de kwartaal 2019 = 100)

De verticale lijn duidt het begin van de projectietermijn aan.

Bron: Macro-economische vooruitzichten ECB, december 2020 (10/12/2020)

In het negatieve scenario zou de groei van het bbp in de eurozone in 2021 en 2022 resp. zo'n 3,5 procentpunten en 1,2 pp. lager uitvallen dan in het referentiescenario.

In het positieve scenario zou het vertrouwen van de gezinnen deze laatste aanzetten tot een hogere consumptie en minder sparen, terwijl ondernemingen meer zouden investeren, daarbij geholpen door lagere risicopremies en een gunstigere internationale omgeving. In dit scenario zou de groei van het bbp in 2021 en in 2022 resp. ongeveer 2,1 en 0,1 pp. hoger uitkomen dan in het basisscenario.

In het optimistische scenario zou het bbp rond eind 2021 opnieuw aansluiten bij het niveau van voor de crisis, terwijl het bbp in het pessimistische scenario op het einde van de projectietermijn nog steeds onder dit niveau zou liggen.

Er kan worden gesteld dat het spaargedrag van de gezinnen een cruciale factor vormt voor de kracht van het herstel. Daarnaast zien we een asymmetrie tussen het pessimistische en het optimistische scenario, met een aanzienlijk grotere en langdurigere impact van onverwacht negatieve ontwikkelingen.

1.5 Alle landen hebben maatregelen genomen om de ondernemingen in staat te stellen de loonmassa te verminderen en tegelijkertijd te voorkomen dat er banen verloren gaan en dat het inkomen van de werknemers te sterk daalt

Zowel in de referentielanden als in België werden de voorwaarden om een beroep te doen op tijdelijke werkloosheid versoepeld. Het doel hiervan is het productieweefsel en de werkgelegenheid maximaal te beschermen. We beperken ons hier tot de regelingen inzake tijdelijke werkloosheid voor werknemers.

In elk van de referentielanden wordt, in tegenstelling tot België, de tijdelijkewerkloosheidsuitkering betaald door de werkgever, die achteraf wordt terugbetaald door de bevoegde overheidsinstantie. Om van de regeling gebruik te kunnen maken, moet de werkgever vooraf zijn dossier voorleggen aan de instantie, met vermelding van een raming van het aantal werknemers en het aantal uren waarop de komende maanden tijdelijke werkloosheid zou kunnen worden toegepast, op basis van het verwachte activiteitsvolume. De instantie verifieert de criteria om in aanmerking te komen en deelt haar beslissing mee. De beslissing opent een trekkingsrecht. De werkgever beslist vervolgens op basis van zijn reële behoeften over het aantal werknemers en het aantal uren waarop daadwerkelijk tijdelijke werkloosheid wordt toegepast en waarvoor hij een vergoeding aanvraagt⁶.

De vervangingsgraad van de tijdelijkewerkloosheidsuitkering voor de werknemer en de mate waarin de staat deze uitkering ten laste neemt, verschilt van land tot land en naargelang van de situatie. Economische ontslagen tijdens de periode van tijdelijke werkloosheid zijn in het algemeen verboden. Meer details over de verschillende regelingen zijn te vinden in [bijlage 1](#).

---

⁶ Het aantal werknemers en het aantal uren waarop daadwerkelijk tijdelijke werkloosheid wordt toegepast en die worden vergoed, kan dus lager zijn dan de hoeveelheid die door de administratie is toegestaan.

Tabel 1-1: Vervangingsgraad en mate waarin de staat de tijdelijkewerkloosheidsuitkering ten laste neemt

	Vervangingsgraad voor de werknemer (% van het bruto- of netto-uurloon)	Percentage tenlasteneming van de uitkering door de staat
Duitsland	60% netto zonder kinderen ten laste, 67% netto met kinderen ten laste. De uitkering stijgt tot resp. 70% en 77% na 3 maanden en tot resp. 80% en 87% na 6 maanden. Geen minimumuitkering.	100%
Frankrijk	<p>Klassieke gedeeltelijke activiteit 70% bruto (ongeveer 84 % netto) binnen de grens van 4,5 maal het SMIC en tot 100 % op het SMIC-niveau (minimumuitkering). 60% bruto vanaf 2021.</p> <p>Langdurige gedeeltelijke activiteit 70% bruto (ongeveer 84% netto) binnen de grens van 4,5 maal het SMIC en tot 100 % op het SMIC-niveau (minimumuitkering).</p>	<p>Klassieke gedeeltelijke activiteit 85 of 100% in functie van de periode en van de sector tot in december. 60% vanaf januari 2021.</p> <p>Langdurige gedeeltelijke activiteit 85 of 100% in functie van de sector tot in december. 85% vanaf januari 2021 voor alle sectoren.</p>
Nederland	100% bruto en netto.	<p>NOW 1 en NOW 2 90%</p> <p>NOW 3 80% van oktober tot december 2020, 70% van januari tot maart 2021, 60% van april tot juni 2021.</p>
België	<p>Tijdelijke werkloosheid wegens overmacht 70% bruto tot 31 maart 2021 (loon begrensd tot 2754 €/maand), met een minimumbedrag van 55,59 € en een maximumbedrag van 74,17 € per dag + 5,63 €/dag ten laste van de RVA. 65% bruto vanaf april 2021 + toeslag RVA.</p> <p>Werkloosheid om economische redenen 70% bruto tot 31 maart 2021 (loon begrensd tot 2754 €/maand), met een minimumbedrag van 55,59 € en een maximumbedrag van 74,17 € per dag + 2,00 €/dag ten laste van de werkgever of van een Fonds voor Bestaanszekerheid. 65% bruto vanaf april 2021 + toeslag werkgever.</p>	<p>Tijdelijke werkloosheid wegens overmacht 100%</p> <p>Werkloosheid om economische redenen 100% (met uitzondering van de toeslag van 2 €/dag)</p>

In Duitsland en in Nederland worden de werkgeversbijdragen op de door tijdelijke werkloosheid gedekte arbeidsuren nog altijd betaald door de werkgever, die achteraf door de instantie wordt vergoed (dezelfde graad van tenlasteneming door de staat als voor de aan de werknemer betaalde uitkering). In Frankrijk zijn de gedekte uren vrijgesteld van werkgeversbijdragen, tenzij de betaalde uitkering meer dan 3,15 maal het SMIC-minimumuurloon bedraagt.

In Duitsland en Frankrijk wordt de arbeidsovereenkomst opgeschort voor de uren waarop tijdelijke werkloosheid wordt toegepast. Gedurende die tijd kunnen werknemers een andere job uitoefenen zonder verlies of vermindering van de ontvangen tijdelijkewerkloosheidsuitkering. In Nederland blijft de tijdelijk werkloze werknemer tijdens de normale werkuren ter beschikking van de werkgever, zelfs als hem niet wordt gevraagd te werken. Hij kan worden verplicht om andere taken te vervullen bij dezelfde werkgever als dat redelijk is.

1.6 Loonsverhogingen zijn niet de prioriteit en de in 2020 geplande loononderhandelingen worden grotendeels uitgesteld

De uitbraak van de pandemie en de grote economische gevolgen ervan veranderen de prioriteiten van de sociale partners in de referentielanden aanzienlijk. In het licht van de onzekerheid en van de nieuwe prioriteiten op korte en middellange termijn worden de loononderhandelingen in veel gevallen uitgesteld tot 2021 en worden de betrokken lonen tijdelijk bevroren (Anact, 2020 (Frankrijk); CPB, 2020 (Nederland); Schulten en WSI-Tarifarchiv, 2020 (Duitsland)).

Zo heeft IG Metall, de grootste Duitse vakbond en actief in de automobiel-, metaal- en elektriciteitssector, de textiel- en de staalindustrie, het redden van zoveel mogelijk banen en het

veiligstellen van de inkomens van de werknemers tot zijn prioriteiten gemaakt voor de collectieve onderhandelingen in 2020 en 2021 (IG Metall, 6 november 2020)⁷.

Zo heeft IG Metall in het kader van de onderhandelingen die medio december worden hervat in de automobiel-, de metaal- en de textielindustrie voor de jaren 2021 en daarna haar eisen gepreciseerd. Ze hebben voornamelijk betrekking op: (i) een sectoraal kader voor mogelijke bedrijfsakkoorden over tijdelijke arbeidstijdverkortingen met gedeeltelijke looncompensatie; (ii) een loonsverhoging van 4% over 12 maanden, in de vorm van "klassiek" loon, opleidingsvergoedingen of gedeeltelijke looncompensatie in geval van tijdelijke arbeidstijdverkortingen; (iii) een algemene discussie over instrumenten om de werkgelegenheid te garanderen (IG Metall, 26 november 2020)⁸.

1.7 Als ze wel plaatsvinden, leiden de loononderhandelingen tot veel lagere (nominale en/of reële) loonstijgingen...

De grote economische crisis en de onzekerheid rond het herstel komt tot uiting in een sterke vertraging van de groei van de lonen. De collectieve overeenkomsten met een looncomponent die sinds maart zijn gesloten, voorzien immers in aanzienlijk lagere (nominale en/of reële) loonsverhogingen.

In Duitsland voorzien de nieuwe akkoorden die in het eerste halfjaar van 2020 werden gesloten voor ca. 5,6 miljoen werknemers aldus in verhogingen van het nominale loon van gemiddeld 1,2% (tegenover 2,9% in 2019)⁹. Hoewel de inflatie eveneens daalt, ligt de verhoging van de onderhandelde lonen uit de in 2020 gesloten collectieve overeenkomsten in reële termen tweemaal lager dan in 2019 en 2018 (Schulten en WSI-Tarifarchiv, 2020). Als we rekening houden met het feit dat de lage Duitse inflatie in 2020 grotendeels te wijten is aan de tijdelijke verlaging van de btw met 2 à 3 procentpunten vanaf juli en aan andere belastingen op de elektriciteitsrekening (Bruegel, 2020), zou de groeivertraging van de reële lonen nog groter zijn geweest.

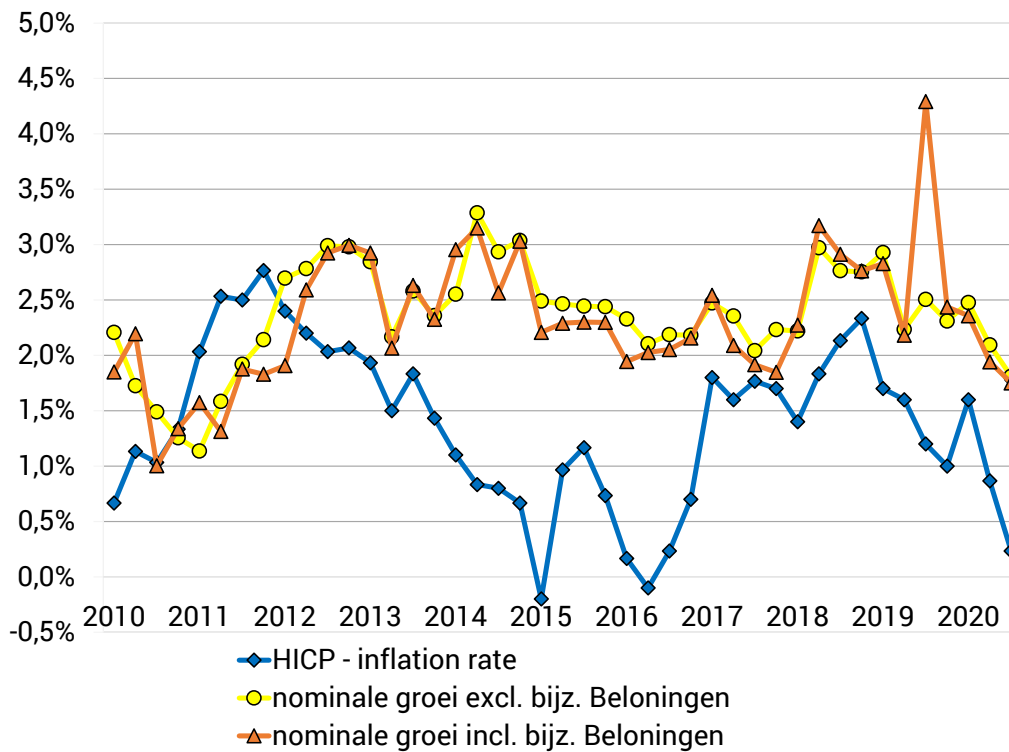
---

⁷ Zo voorzien pilootovereenkomsten die werden gesloten in april en lopen tot 31 december in de sectoren van de metallurgie, de elektrische apparatuur en de automobielindustrie in een loonbevriazing, in financiële toeslagen voor de werknemers die economisch werkloos zijn, waardoor ze tussen 80 en 100% van hun loon kunnen verdienen (hetzij door een gespreide betaling van vakantie- en/of eindejaarspremies, hetzij door een rechtstreekse bijdrage van de werkgever), en in verschillende flexibele regelingen om ouders in staat te stellen voor de kinderen te zorgen. Deze overeenkomsten bestrijken zowat 4 miljoen werknemers. De loononderhandelingen in deze sectoren zouden normaal vanaf december 2020 moeten worden hervat.

⁸ Meer details op: <https://www.igmetall.de/tarif/tarifunden/ig-metall-vorstand-bestaetigt-tariforderungen>

⁹ Rekening houdend met de in 2018 en 2019 gesloten collectieve overeenkomsten, die in 2020 in loonsverhogingen voorzagen, bedraagt de nominale stijging van de in 2020 onderhandelde lonen 2,1%.

Grafiek 1-16: In Duitsland onderhandelde lonen

De hier voorgestelde nominale stijging van de in 2020 onderhandelde lonen houdt rekening met de collectieve overeenkomsten van de voorafgaande jaren die in 2020 in een loonsverhoging voorzagen. Ze is dus hoger dan de loonsverhoging die louter op basis van de in 2020 gesloten collectieve overeenkomsten wordt berekend.

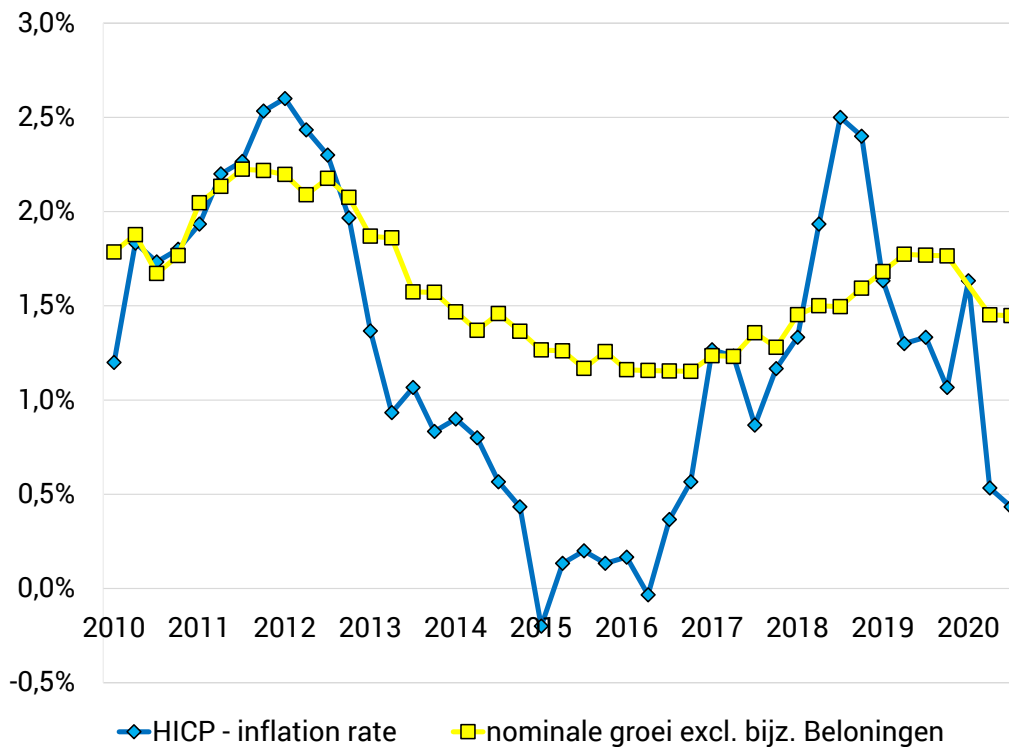
Bron: Bundesbank, Eurostat

Genoteerd moet worden dat in Frankrijk en Nederland in het eerste kwartaal (vóór de uitbraak van de pandemie in Europa) een reeks loononderhandelingen heeft plaatsgevonden, waarvan de resultaten dicht bij die van de vorige jaren liggen. Bijgevolg wordt verwacht dat de vertraging van de groei van de reële lonen in 2021 meer uitgesproken zal zijn.

In Frankrijk brengt de ACEMO-enquête van het ministerie van Arbeid in het derde kwartaal nagenoeg een nulgroei van het basisuurloon van de arbeiders en bedienden (SHBOE) in nominale termen aan het licht¹⁰ (DARES, 2020). Het negatieve effect van de daling van de inflatie in 2020 op de automatische opwaardering van het SMIC in januari 2021 zou groter zijn dan het positieve effect van de tijdelijke versnelling van de groei van de SHBOE in reële termen in 2020 als gevolg van diezelfde daling van de inflatie. De groei van het SMIC zou in 2021 dus ook moeten vertragen.

¹⁰ De enquête kon in het tweede kwartaal niet worden uitgevoerd.

Grafiek 1-17: In Frankrijk onderhandelde lonen

Bron: DARES, Eurostat

Zo wordt in het verslag van de deskundigengroep over het SMIC geraamd dat het SMIC op 1 januari 2021 met ongeveer 0,99% zal toenemen op basis van de automatische herwaarderingsmechanismen (tegenover +1,2% op 1 januari 2020). Omdat de deskundigengroep van oordeel is dat de bescherming van de werkgelegenheid voorrang moet krijgen op de verbetering van de koopkracht in een context van uitzonderlijke recessie, adviseert hij de regering bovendien om geen 'coup de pouce' toe te kennen (Groupe d'experts, 2020).

Herwaarderingsmechanisme van het SMIC in Frankrijk

Het SMIC (salaire minimum interprofessionnel de croissance) heeft in theorie drie bronnen van verhoging (INSEE, 2013):

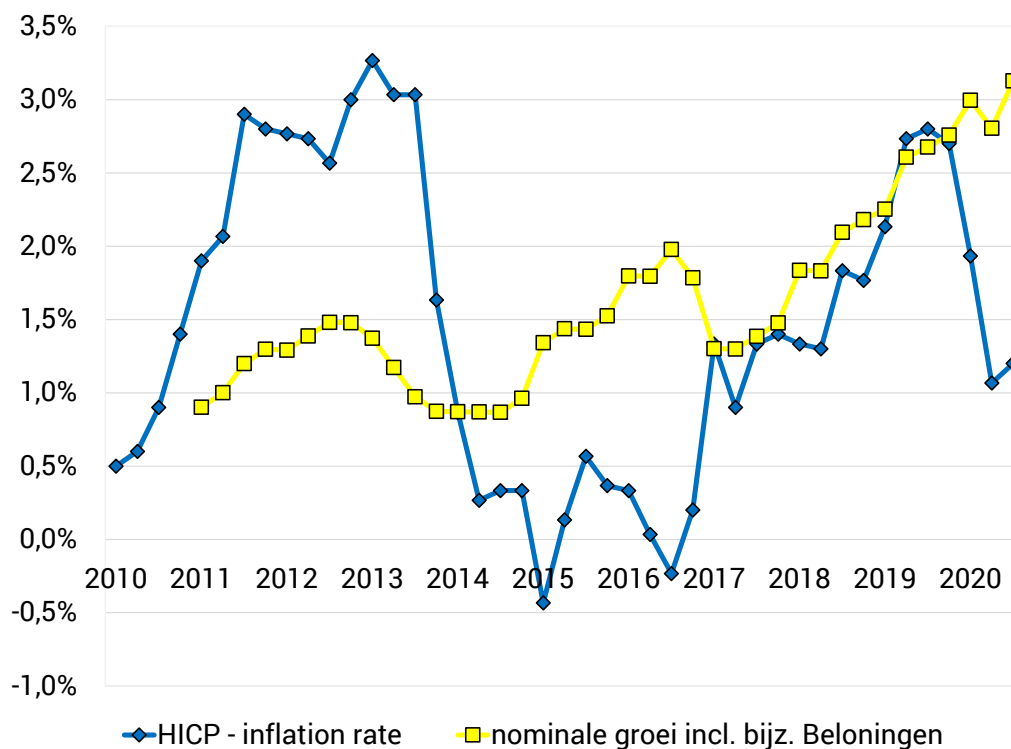
- Het wordt jaarlijks (op 1 januari) verhoogd op basis van de ontwikkeling van het maandelijkse indexcijfer van de consumptieprijzen (ICP) excl. tabak voor de huishoudens van het eerste kwintiel van de verdeling van de levensstandaarden tijdens het afgelopen jaar. Bovenop deze prijsindexering komt 50% van de groei van het basisuurloon van de arbeiders en de bedienden (SHBOE) in reële termen tijdens het afgelopen jaar.
- Bovendien wordt het SMIC onmiddellijk verhoogd wanneer de stijging van het ICP in de loop van het jaar 2% overschrijdt¹¹.
- Een derde bron van verhoging van het SMIC is een "coup de pouce" (een "duwtje in de rug") waartoe de regering beslist. De laatste keer dat de regering het SMIC een "coup de pouce" gaf was in 2012.

¹¹Het kan dus gebeuren dat het SMIC zowel in december wordt verhoogd indien de stijgingsdrempel van het ICP werd overschreden, als in januari in het kader van de jaarlijkse verhoging. Dit geval deed zich voor in december 2011 en januari 2012.

De ontwikkeling van het SMIC is om twee redenen belangrijk voor de loonvorming in Frankrijk: enerzijds heeft het hoge niveau van het SMIC (1539,42 euro bruto per maand, d.i. 10,15 euro bruto per uur in 2020) tot gevolg dat een aanzienlijk deel van de werknemers (volgens een studie van DARES 10,5% van alle Franse loontrekkers in 2016) op SMIC-niveau betaald wordt. De ontwikkeling van het SMIC heeft dus een groot rechtstreeks effect op de loonontwikkeling in Frankrijk. Anderzijds genereert de ontwikkeling van het SMIC een (min of meer aanzienlijk) uitstralingseffect op de rest van het loonrooster. Dat effect hangt af van de bron van de verhoging (prijsindexering, indexering van de helft van de groei van de koopkracht van het gemiddelde uurloon van de arbeiders en bedienden en de “coups de pouce”) (Cette, Chouard en Verdugo, 2012).

Ook in Nederland werden na de uitbraak van de pandemie veel minder loonakkoorden gesloten dan in het verleden en voorzagen deze in aanzienlijk lagere loonsverhogingen (AWVN, 2020; Centraal Planbureau, 2020).

Grafiek 1-18: In Nederland onderhandelde lonen

Bron: CBS, Eurostat

1.8 ... behalve in de sectoren die van de economische gevolgen van de pandemie gevrijwaard bleven

In de sectoren en/of de ondernemingen die minder getroffen zijn of zelfs een activiteitsoverschot hebben (supermarkten, apotheken, online handels- en leveringsdiensten, ict-diensten, bepaalde onderdelen van de voedingsindustrie...), is de onderhandelingsdynamiek anders en wordt er nog steeds onderhandeld over reële loonstijgingen die vergelijkbaar zijn met die welke in de afgelopen 2 of 3 jaar werden afgesproken (AWVN, 2020; Schulten en WSI-Tarifarchiv, 2020).

1.9 De onderhandelingen hebben eerder betrekking op de modaliteiten van het gebruik van tijdelijke werkloosheid om banen veilig te stellen en op het veiligstellen van het inkomen van de werknemers door middel van extralegale toeslagen, in ruil voor een grotere flexibiliteit in de arbeidsorganisatie

In sommige gevallen worden de regels die eerder op het niveau van de sector of de onderneming bestonden met betrekking tot de organisatie van de tijdelijke werkloosheid binnen de onderneming en de modaliteiten voor de betaling van een toeslag op de tijdelijke werkloosheid door de werkgever vernieuwd en verbeterd. In andere gevallen worden dergelijke akkoorden voor het eerst gesloten (Anact, 2020; Schulten en WSI-Tarifarchiv, 2020).

Dit is meer bepaald het geval in Duitsland, waar de vervangingsgraad van de tijdelijkewerkloosheidsuitkering relatief laag is¹² en er geen minimumdrempel voor de uitkering bestaat, waardoor veel werknemers in financiële moeilijkheden komen, met name werknemers met lage lonen¹³ (Schulten en WSI-Tarifarchiv, 2020).

De kosten van deze toeslagen kunnen gedeeltelijk worden gefinancierd door een bedrijfssolidariteitsfonds, waarbij sommige werknemers bijvoorbeeld afzien van betaalde vakantiedagen of van diverse premies en bonussen (Anact, 2020; Schulten en WSI-Tarifarchiv, 2020).

Meer flexibiliteit in de werkorganisatie kan door werkgevers worden geëist in ruil voor de betaling van extralegale toeslagen op de tijdelijkewerkloosheidsuitkering. Deze grotere flexibiliteit kan bijvoorbeeld de vorm aannemen van een verzoek om op bepaalde tijdstippen betaalde vakantiedagen op te nemen, om opleidingen te volgen of een mogelijkheid om voor een bepaalde periode intern te worden overgeplaatst naar een andere soort job¹⁴ (Anact, 2020; Schulten en WSI-Tarifarchiv, 2020).

Er zij op gewezen dat de vraag naar flexibiliteit ook kan komen van de werknemers, bijvoorbeeld via regelingen voor een betere opvang van kinderen die niet naar school kunnen gaan of regelingen betreffende de telewerkmodaliteiten (Anact, 2020; Schulten en WSI-Tarifarchiv, 2020).

1.10 Er wordt ook onderhandeld over arbeidstijdverkortingen met afstand van een deel van het loon in ruil voor werkgelegenheidsgaranties

Naast de voorwaarden en modaliteiten van het inzetten van tijdelijke werkloosheid is de tijdelijke arbeidstijdverkortening met volledig of gedeeltelijk verlies van loon in ruil voor werkgelegenheidsgaranties een belangrijk punt in de onderhandelingen om zo veel mogelijk banen te redden. De onderhandelingen gaan over het toepassingsgebied en de uitvoering van de arbeidstijdverkortening, de eventuele gedeeltelijke looncompensaties, de periode van vrijwaring van de werkgelegenheid, de verbintenissen inzake investeringen om de toekomst van de site veilig te stellen of nog andere eventuele concessies van de kant van de werknemers.

---

¹² 60% van het netto-uurloon voor werknemers zonder kinderen, 67% van het netto-uurloon voor werknemers met kinderen tijdens de eerste drie maanden tijdelijke werkloosheid. In Frankrijk, Nederland en België bedraagt het vervangingspercentage in 2020 resp. 70%, 100% en 70% van het bruto-uurloon. In Frankrijk en in België zorgen minimumbedragen voor de uitkeringen ervoor dat de vervangingsgraad van de tijdelijke werkloosheid hoger is voor de lage lonen.

¹³ Opgemerkt moet worden dat de lage lonen veel minder kans maken om een door hun werkgever betaalde toeslag op de tijdelijke werkloosheidsuitkering te ontvangen. Enerzijds zijn de werknemers met lage lonen oververtegenwoordigd in de sectoren die niet onder sectorale collectieve overeenkomsten vallen. Anderzijds zijn zij ook oververtegenwoordigd in de sectoren die het meest door de economische gevolgen van de pandemie worden getroffen (horeca, niet-voedingsdetailhandel enz.) (CRB, 2020; Schulten en WSI-Tarifarchiv, 2020).

¹⁴ In Frankrijk hebben bijvoorbeeld Danone en de autofabrikanten PSA en Renault akkoorden in die zin gesloten.

In Duitsland wordt dit soort collectieve overeenkomsten doorgaans op ondernemingsniveau gesloten. Dergelijke overeenkomsten werden bijvoorbeeld gesloten bij Daimler, Bosch en ZF (Schulten en WSI-Tarifarchiv, 2020).

1.11 Ook de herwaardering van het minimumloon en van de inkomens van de "eerstelijnswerknemers" staat op de agenda...

De pandemie heeft ook de aandacht van het publiek gevestigd op vele groepen van zogenaamde "frontlijnwerkers" die soms zeer lage lonen ontvangen onder relatief preciaire arbeidsvoorwaarden.

In Duitsland heeft de regering in dit verband in oktober de stapsgewijze herwaardering van het minimumloon goedgekeurd van 9,35 euro bruto per uur in 2020 tot 10,45 euro bruto per uur op 1 juli 2022, d.i. een stijging van 12% in 18 maanden. De regering volgt hiermee de aanbeveling van de Minimumlooncommissie van juni 2020¹⁵. De verhoging wordt gefaseerd doorgevoerd vanaf 1 januari 2021, met een verhoging om de 6 maanden. De sterkste verhoging vindt plaats op 1 januari 2022 (wanneer het minimumloon stijgt van € 9,82 tot € 10,45 bruto per uur), d.i. een stijging van 6,4%.

In Frankrijk had het ministerie van Volksgezondheid eind juni aangekondigd dat het aan een nieuw plan werkte voor de ondersteuning van de ziekenhuizen en van de werknemers in de zorgsector. Dat plan zou bestaan uit loonsverhogingen (naast de reeds betaalde premies) en een herziening van de arbeidstijden en -voorwaarden voor degenen die zich in de frontlinie van de COVID-19-pandemie bevinden.

In Nederland werd ook financiële steun verleend aan de werknemers in de zorgsector. Zo hebben alle werknemers in de sector die rechtstreeks of onrechtstreeks werden getroffen (verzorgend personeel, assistenten, schoonmaakpersoneel, technisch personeel enz.) een premie van 1000 euro netto ontvangen. Hiermee worden de inspanningen erkend die deze werknemers hebben geleverd om de crisis het hoofd te bieden. De werknemers konden deze premie vanaf 1 oktober 2020 aanvragen.

---

¹⁵ Ter herinnering: de Minimumlooncommissie is een onafhankelijke commissie die bestaat uit werknemersvertegenwoordigers, werkgeversvertegenwoordigers en academische deskundigen. Ze is belast met de raming van de impact van de invoering van het minimumloon in Duitsland in 2015 en van de opeenvolgende verhogingen ervan. Om de twee jaar stelt ze op basis van haar analyses ook een verhoging van het minimumloon voor aan de regering, die beslist of zij die al dan niet uitvoert.

Bibliografie

AGENCE NATIONALE POUR L'AMELIORATION DES CONDITIONS DE TRAVAIL ANACT, 2020, www.anact.fr.

BRUEGEL, 6 november 2020, The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus, website: <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/>.

CENTRAAL PLANBUREAU, 2020, Macro Economische Verkenning 2021.

CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN (2020), Verslagen over de loonkosten, CRB 2020-0620, Brussel, Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

CETTE G., CHOUARD V. en G. VERDUGO, 2012, The Effect of the Minimum Wage on the Average Wage in France, Banque de France, Working Paper nr. 366.

DARES (2020), Évolution des salaires de base et conditions d'emploi dans le secteur privé - Résultats provisoires du 3e trimestre 2020, november 2020, nr. 036.

DARES (2020), Situation sur le marché du travail durant la crise sanitaire au 29 septembre 2020.

DARES (2020), Évolution des salaires de base et conditions d'emploi dans le secteur privé - Résultats définitifs du 2e trimestre 2020, september 2020, nr. 028.

GROUPE D'EXPERTS (2020), « Salaire minimum interprofessionnel de croissance », Rapport du groupe d'experts, 27 november 2020, 256 blz., beschikbaar op: <https://www.tresor.economie.gouv.fr/Articles/2018/12/21/rapport-annuel-du-groupe-d-experts-smic>.

IG METALL, 6 november 2020, Tarifrunde startet – Sicherung von Beschäftigung und Einkommen hat Priorität, website: <https://www.igmetall.de/tarif/tarifrunden/tarifrunde-startet-beschaeftigung-und-einkommen>.

IG METALL, 26 november 2020, Zukunft sichern, 4 Prozent Volumen – IG Metall-Vorstand bestätigt Tarifforderungen, website: <https://www.igmetall.de/tarif/tarifrunden/ig-metall-vorstand-bestaetigt-tarifforderungen>.

INSEE (2013), "Salaire minimum de croissance/SMIC ».

SCHULTEN T. en WSI-TARIFARCHIV (2020), Tarifpolitischer Halbjahresbericht 2020, Tarifpolitik unter den Bedingungen der Corona-Pandemie, Düsseldorf, 18.

2. Maximaal beschikbare marge

2.1 Concepten, mechanismen van de wet en methode voor de berekening van de maximaal beschikbare marge

2.1.1 Nuttige wettelijke definities

Loonkosten

De loonkosten in de betekenis van de wet stemmen overeen met de loonkosten zoals ze zijn gedefinieerd in de nationale boekhouding¹⁶ (beloning van werknemers, rubriek D.1 van de nationale boekhouding). Ze bevatten alle verlagingen van de algemene werkgeversbijdragen, met inbegrip van die in het kader van de taxshift, maar niet de loonsubsidies (geboekt in rubriek D.39 van de nationale boekhouding). De categorie van de loonsubsidies in de nationale rekeningen bevat bv. de verlagingen van werkgeversbijdragen voor doelgroepen en de vrijstellingen van betaling van bedrijfsvoorheffing. De loonkosten in de betekenis van de wet worden uitgedrukt per uur.

Loonkostenhandicap

De loonkostenhandicap is “het verschil tussen de loonkostenontwikkeling in België en die in de referentielidstaten sinds 1996” (artikel 2).

$$\text{Loonkostenhandicap} = \frac{\text{Loonkostenstijging in België sinds 1996}}{\text{Gemiddelde loonkostenstijging in de referentielanden sinds 1996}} * 100$$

Zoals is uitgelegd in de memorie van toelichting en in artikel 5 van de wet, is het evenwel de wil van de federale regering dat de verminderingen van werkgeversbijdragen in het kader van de taxshift worden gebruikt om het loonkostenniveau te verlagen en, in fine, jobs te creëren¹⁷. De effecten van de taxshift 2016- 2020 zijn dus weggewerkt uit de loonkostenhandicap¹⁸.

Een positieve handicap betekent dat de uurloonkosten (ULK) in België, zonder rekening te houden met de effecten van de taxshift, sinds 1996 sneller zijn gestegen dan gemiddeld in de referentielidstaten. Een negatieve handicap, daarentegen, betekent dat ze minder snel zijn gestegen.

Historische loonkostenhandicap

De wet definieert de historische handicap als de handicap die overblijft na het wegwerken van de loonkostenhandicap die opgebouwd is sinds 1996. Deze moet binnen de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven worden vastgesteld.

¹⁶ Zie <https://www.nbb.be/nl/statistieken/nationaleregionale-rekeningen> voor meer details over de nationale rekeningen.

¹⁷ Artikel 5 van de wet bepaalt: “Voor de berekening van de loonkostenhandicap houdt het secretariaat op het moment van die berekening geen rekening met de verminderingen van socialezekerheidsbijdragen van de taxshift 2016- 2020, met inbegrip van de verschuiving van de 1% vermindering van de bedrijfsvoorheffing naar een sociale werkgeversbijdragevermindering, maar wel met het effect van de verminderingen van de werkgeversbijdragen ten gevolge van het competitiviteitspact van 2016, met uitzondering van de loonsubsidie voor ploegen- en nachtarbeid uit het competitiviteitspact. De verminderingen van werkgeversbijdragen van de taxshift 2016- 2020, met inbegrip van de verschuiving van de 1% vermindering van de bedrijfsvoorheffing naar een sociale werkgeversbijdragevermindering met uitzondering van de bijdrageverminderingen van het competitiviteitspact in 2016, worden gebruikt om bij te dragen aan het wegwerken van de historische loonkostenhandicap.”

¹⁸ Voor de details van de gebruikte methodologie verwijzen we naar de nota CRB 2018-1782 “[Wegwerking ex ante et ex post van de effecten van de taxshift uit de berekening van de ontwikkeling van de loonkosten](#)”.

2.1.2 Mechanismen van de wet

We focussen hier op de onderliggende mechanismen van de methode voor de berekening van de maximaal beschikbare marge. Zo zijn er vier.

Preventief mechanisme

Om een groei van de loonkostenhandicap die wordt veroorzaakt door een voorspellingsfout in de vooruitzichten (betreffende de indexering of de loonontwikkeling in de referentielidstaten) te vermijden, wordt een veiligheidsmarge toegepast die wordt afgetrokken van het vooruitzicht m.b.t. de stijging van de uurloonkosten in de referentielidstaten. Deze veiligheidsmarge mag enkel een preventieve functie hebben en moet dus niet dienen om de loonkostenhandicap te verminderen, noch om de historische handicap te corrigeren. Om die reden verhoogt deze veiligheidsmarge, indien ze volledig of gedeeltelijk ongebruikt blijft (m.a.w. indien de fout in het vooruitzicht over de ontwikkeling van de uurloonkosten in de referentielidstaten en van de indexering negatief is, nul bedraagt of positief, maar lager dan de veiligheidsmarge is), de volgende maximaal beschikbare marge.

Correctiemechanisme

Tijdens de vaststelling van de maximaal beschikbare marge wordt niet enkel rekening gehouden met de loonontwikkelingsvooruitzichten in de referentielidstaten voor de twee volgende jaren, maar ook met het verleden (de loonkostenhandicap sinds 1996) d.m.v. een correctieterm. Op die manier wordt elke eventuele positieve handicap¹⁹ (min de niet gebruikte veiligheidsmarge) automatisch gecorrigeerd. Als voorts de historische handicap werd weggewerkt, wordt elke negatieve loonkostenhandicap ook automatisch gecorrigeerd door de maximaal beschikbare marge te verhogen tijdens het volgende IPA.

Mechanisme voor de correctie van de historische loonkostenhandicap via een minder snelle loonkostenontwikkeling in België dan in de referentielidstaten

Als de historische handicap niet werd weggewerkt, wordt het deel van de negatieve loonkostenhandicap dat afkomstig is van een niet-gebruik toegekend aan de maximaal beschikbare marge. Als de negatieve loonkostenhandicap niet alleen voortvloeit uit het niet gebruiken van de veiligheidsmarge, wordt het andere deel in tweeën gesplitst: 50% corrigeert de historische handicap en de resterende 50% verhoogt de maximaal beschikbare marge. Tijdens de interprofessionele onderhandelingen kunnen de sociale gesprekspartners het geheel of een deel van die resterende 50% toewijzen aan de correctie van de historische handicap.

Mechanisme voor de correctie van de historische handicap via de werkgeversbijdrageverlagingen

Het algemene principe dat werd ingeschreven in de herziene wet van 1996 is dat de verlagingen van werkgeversbijdragen niet mogen resulteren in een verhoging van de maximaal beschikbare marge. Aldus worden de verlagingen van de sociale werkgeversbijdragen van de taxshift 2016-2020 gebruikt om de historische handicap weg te werken. Dit impliceert dat de loonkostenhandicap vanaf 2016 moet worden berekend zonder rekening te houden met de impact van deze werkgeversbijdrageverlagingen op de loonkosten. En dit geldt ook voor minstens 50% van de toekomstige verlagingen van de werkgeversbijdragen.

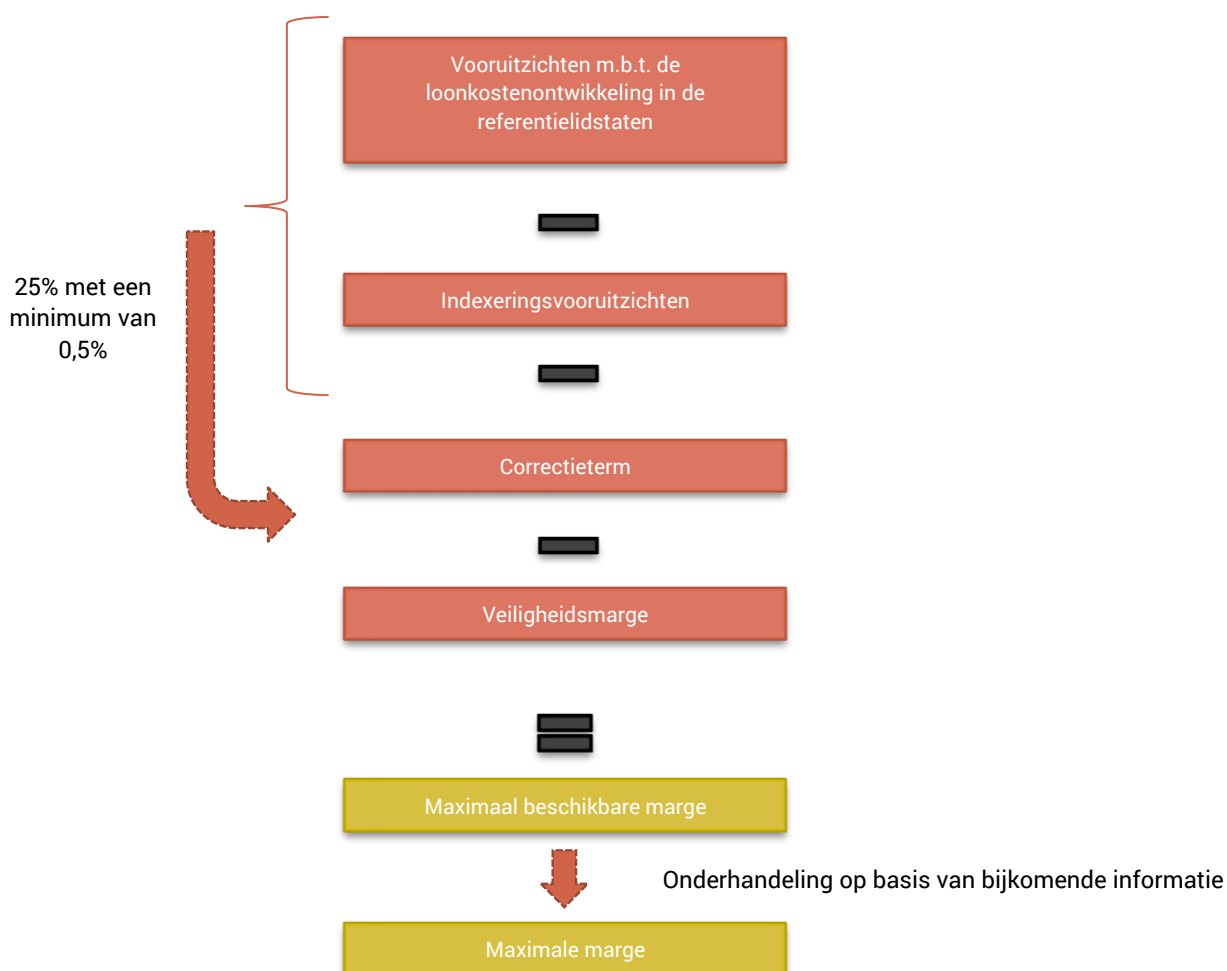
¹⁹ Dat wil zeggen, wanneer de Belgische uurloonkosten, gecumuleerd sinds 1996, sneller zijn gestegen dan die van de referentielidstaten.

2.1.3 Methode voor de berekening van de maximaal beschikbare marge

Voor de berekening van de maximaal beschikbare marge wordt het vooruitzicht inzake de uurloonkostenontwikkeling in de referentielidstaten verminderd met het indexeringsvooruitzicht, alsook met een correctieterm. Deze laatste wordt berekend op basis van de loonkostenhandicap (correctiebeginsel van de wet), die in 2016 werd gecorrigeerd voor de bijdrageverlagingen uit de taxshift (beginsel van correctie van de historische handicap via de werkgeversbijdrageverlagingen). Vanaf het IPA 2019-2020 moet ook rekening worden gehouden met het deel van de veiligheidsmarge voor het IPA 2017-2018 dat eventueel niet zou zijn gebruikt.

Van het cijfer dat wordt verkregen door het indexeringsvooruitzicht en de correctieterm af te trekken van de vooruitzichten inzake de loonkostenontwikkeling in de referentielidstaten, trekt het secretariaat een veiligheidsmarge af, die een vierde daarvan bedraagt (minstens 0,5%), en verkrijgt het aldus uiteindelijk de maximaal beschikbare marge. Dit is het preventieve mechanisme van de wet.

Figuur 2-1: De verschillende stappen van de berekening van de maximale marge

2.2 *Statistische problemen als gevolg van de COVID-19-crisis en aangebrachte oplossingen*

2.2.1 *De loonstatistieken worden beïnvloed door de maatregelen die werden ingevoerd in het kader van de pandemie*

De COVID-19-schok veroorzaakt zeer grote tijdelijke statistische effecten op de uurloonkostenstatistieken.

Deze tijdelijke statistische effecten kunnen enerzijds worden verklaard door het massale gebruik van tijdelijke werkloosheid (zie [punt 1.5](#) voor meer details). De volgende factoren worden geïdentificeerd:

- De vermindering van de loonmassa (D1) is verhoudingsgewijs minder sterk dan de vermindering van het aantal gewerkte uren. Verschillende factoren verklaren dit verschijnsel:
  - a) een deel van de werknemers in tijdelijke werkloosheid ontvangt een toeslag van de werkgever (zie hoofdstuk over de loononderhandelingen);
  - b) werknemers krijgen in de vorm van verlofdagen een groot deel van de vóór 2020 opgebouwde overuren terug (een noodzakelijke voorwaarde in Duitsland om tijdelijke werkloosheid te verkrijgen);
  - c) minder onbetaalde overuren;
  - d) meer werknemers met ziekteverlof of met ad hoc verlof om de kinderen op te vangen;
  - e) bedrijfsakkoorden om de arbeidstijd tijdelijk te verkorten, met gedeeltelijk loonverlies (zie hoofdstuk over de loononderhandelingen).
- Samenstellingseffect van de arbeidskrachten: de tijdelijke werkloosheid en het banenverlies treffen verhoudingsgewijs meer de lage lonen dan de hoge lonen (meer telewerk voor de hoge lonen, niet-verlengde uitzendcontracten en contracten van bepaalde duur voor de jongeren...). De lockdowns treffen sectoren met lagere lonen verhoudingsgewijs harder (horeca, toerisme, cultuur enz.). In deze sectoren werd de activiteit ook het traagst hervat na de geleidelijke versoepeling van de inperkingsmaatregelen van het voorjaar.

Anderzijds is de verwerking van de tijdelijkewerkloosheidsuitkeringen in de nationale rekeningen in Nederland niet dezelfde als in Duitsland, Frankrijk en België. In Duitsland, Frankrijk en België worden tijdelijkewerkloosheidsuitkeringen behandeld als een rechtstreekse overdracht tussen de staat en de werknemer. Ze worden dus geregistreerd in rubriek D62 en niet in de loonmassa van de ondernemingen D1. In Nederland is het financiële circuit van de tijdelijke werkloosheid weliswaar vergelijkbaar met dat van Duitsland en Frankrijk, maar wordt ervan uitgegaan dat de werknemer zijn volledige loon behoudt, ongeacht het aantal nog gewerkte uren, en wordt de financiële tegemoetkoming van de instantie om de werkgever te vergoeden geregistreerd als loonsubsidie. Met andere woorden, de vergoedingen voor niet-gewerkte uren blijven in Nederland in de loonmassa van de ondernemingen (D1) staan, maar worden gecompenseerd door loonsubsidies. Dit verschil in behandeling vertekent dus de vergelijking van de uurloonkosten in Nederland met de andere landen, aangezien het gebruik van tijdelijke werkloosheid de loonmassa (D1) in Duitsland, Frankrijk en België verlaagt, maar niet in Nederland, waar D1 constant blijft.

Kortom, de massale toevlucht tot tijdelijke werkloosheid doet de uurloonkosten in 2020 sterk toenemen. Bovendien hangt de omvang van deze tijdelijke statistische effecten af van zowel de omvang van de COVID-19-schok voor de economie van het land (via de mate waarin gebruik wordt gemaakt van tijdelijke werkloosheid) als de verwerking van de tijdelijke werkloosheid in de nationale rekeningen van dat land. De omvang van deze statistische effecten is dus niet in alle landen gelijk. Met de opleving van de activiteit in 2021 en 2022 werken de tijdelijke statistische effecten in de tegenovergestelde richting en duwen ze de uurloonkosten sterk naar beneden. Deze tijdelijke

statistische effecten hebben tot gevolg dat de jaarlijkse uurloonkostenontwikkelingen helemaal niet in lijn zijn met de verwachte ontwikkelingen van de onderhandelde of toegekende lonen.

De invloed van de statistische effecten is zichtbaar in Tabel 2-1²⁰. We kunnen inderdaad zien dat het vooruitzicht m.b.t. de groei van de uurloonkosten voor het jaar 2020 voor de vier landen sterk stijgt tussen de publicatie van het Technisch verslag 2019 en de vooruitzichten die na het begin van de pandemie werden opgesteld. Deze sterke stijging wordt veroorzaakt door de verschillende hierboven genoemde factoren. Samengevat wordt dit verklaard door een verhoudingsgewijs minder sterke inkrimping van de loonmassa dan de vermindering van het aantal gewerkte uren, grotendeels als gevolg van de invoering van de tijdelijkewerkloosheidsmaatregelen, en samenstellingseffecten van de arbeidskrachten doordat de tijdelijke werkloosheid en het banenverlies verhoudingsgewijs meer mensen met een laag loon treffen dan mensen met een hoog loon.

In 2021 worden de vooruitzichten m.b.t. de groei van de uurloonkosten negatief. Dat komt doordat in de vooruitzichten de crisis afzwakt en de maatregelen inzake tijdelijke werkloosheid bijgevolg op steeds minder werknemers worden toegepast. Dit zorgt voor een neerwaartse vertekening van de uurloonkostenstatistieken. Dit effect houdt nog in 2022 aan.

Tabel 2-1: Impact van de COVID-19-crisis op de uurloonkostenstatistieken (%)

	2017	2018	2019	2020 (TV 2019)	2020 (dec/nov 20)	2021 (nov 20)	2022 (nov 20)
België	1,71	1,81	2,46	1,55	4,26		
Duitsland	2,82	2,91	3,14	2,35	4,15	-0,52	2,03
Nederland	0,82	1,85	2,40	3,10	6,14	-1,53	0,48
Frankrijk	2,55	1,23	1,93	1,73	5,52	-1,63	-0,22

De groeicijfers van 2017 tot 2019 zijn afkomstig van de reeksen van de nationale rekeningen (Eurostat) die werden gecorrigeerd voor het wegwerken van de effecten van de taxshift 2016-2020, het wegwerken van de effecten van de omvorming van het CICE op de loonkostenontwikkeling in Frankrijk en de aanpassing van de uurloonkostenreeks in België 1996-2001 ingevolge de herziening van de nationale rekeningen met betrekking tot de raming van zwartwerk (zie bijlagen). De groeicijfers van 2020 (TV 2019) zijn die welke werden gebruikt in het Technisch verslag 2019 dat werd gepubliceerd op 12 maart 2020, behalve voor Frankrijk, waar de wegwerking van de omvorming van het CICE tot bijdrageverlagingen volledig werd toegepast op het jaar 2019, en niet op het jaar 2020. De groeicijfers 2020 (dec/nov 2020) zijn afkomstig van de vooruitzichten van de NBB van december 2020 voor België. Voor de referentielanden gaat het om de vooruitzichten van de Europese Commissie van november 2020. Dat is ook het geval voor de jaren 2021 en 2022. De vooruitzichten van de EC hebben betrekking op de economie in haar geheel.

Gelet op de vertekeningen, zijn in de jaarlijkse vooruitzichten m.b.t. de loonontwikkeling die beschikbaar zijn om de maximaal beschikbare marge te berekenen, meer de tijdelijke statistische effecten vervat dan de lonen die via onderhandelingen zijn overeengekomen.

2.2.2 Oplossingen om de tijdelijke statistische effecten van de uurloonkostenontwikkeling weg te werken

Om de maximaal beschikbare marge te kunnen berekenen, is het noodzakelijk over de gegevens te beschikken met betrekking tot (cf. [punt 2.1.3](#)):

- de uurloonkostenontwikkeling van 1996 tot 2019 in België en in de referentielanden (noodzakelijk om de loonkostenhandicap in 2020 te berekenen);

²⁰ Voor de referentielanden zijn de vooruitzichten die van de Europese Commissie van november 2020. Deze vooruitzichten werden opgesteld vóór de tweede golf van de pandemie en hebben betrekking op de hele economie. Ze kunnen dus niet worden gebruikt om de maximaal beschikbare marge te berekenen (zie volgend punt). Dit zijn echter de enige officieel gepubliceerde uurloonkostenvooruitzichten, en dus de enige die kunnen worden gepresenteerd om de vertekeningen te illustreren die van invloed zijn op de uurloonkostenstatistieken.

- het vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in 2020 in België en in de referentielanden (eveneens noodzakelijk om de loonkostenhandicap in 2020 te berekenen);
- het vooruitzicht m.b.t. de ontwikkeling van de uurloonkosten in de referentielanden in 2021 en 2022;
- het indexeringsvooruitzicht in 2021 en 2022 in België.

De uurloonkostenontwikkeling van 1996 tot 2019 in België en in de referentielanden wordt niet beïnvloed door de crisis, aangezien die in 2020 begint. Het indexeringsvooruitzicht doet evenmin problemen rijzen.

Zoals in het vorige punt wordt uiteengezet, worden de vooruitzichten m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in België in 2020, en in de referentielanden in 2020, 2021 en 2022, verstoord door de tijdelijke maatregelen die vanaf het tweede kwartaal van 2020 zijn genomen in het kader van de pandemie. Meer in het bijzonder hebben deze statistische effecten een opwaarts effect op de uurloonkosten in 2020. Naarmate de crisis afneemt, d.w.z. in 2021 en in sommige landen nog in 2022, komen de tijdelijke maatregelen te vervallen en werken de statistische effecten dan in de tegenovergestelde richting.

Om deze statistische effecten te elimineren, wordt op twee verschillende manieren te werk gegaan, naargelang het om België of om de referentielanden gaat.

Referentielanden: afvlakking van de vooruitzichten op basis van de vooruitzichten van de centrale banken

Voor de referentielanden wordt een afvlakkingsmethode gehanteerd. Deze methode bestaat erin om aan de jaren 2020, 2021 en 2022 de gemiddelde jaarlijkse groei van de uurloonkosten toe te rekenen over de periode tijdens welke de statistische effecten elkaar compenseren. Hierdoor worden deze statistische effecten geëlimineerd, aangezien ze elkaar compenseren over de gehele periode van voor de pandemie tot aan het moment dat de crisismaatregelen volledig zijn uitgedoofd. In de projecties van de centrale banken die voor deze berekeningen zijn gebruikt, verstrijken de tijdelijke maatregelen in Nederland in 2021. Deze maatregelen worden dus nog voorgesteld in 2021, maar niet meer in 2022. De opwaartse en neerwaartse effecten van de maatregelen compenseren elkaar dus als we het gemiddelde berekenen van de groeipercentages van 2020, 2021 en 2022. In Duitsland en Frankrijk verstrijken de tijdelijke maatregelen in 2022. Deze maatregelen zijn dus nog aanwezig in 2022, maar niet meer in 2023. De effecten van de maatregelen compenseren elkaar dus als we het gemiddelde nemen van de groeipercentages van 2020, 2021, 2022 en 2023.

Voor de periode als geheel zal de groei van de loonkosten aldus de groei van de onderhandelde lonen weerspiegelen die ten grondslag ligt aan de gehanteerde vooruitzichten. Dit zal echter niet voor elk afzonderlijk jaar het geval zijn. Zo wordt de groei van de onderhandelde lonen in 2020 allicht onderschat. De ontwikkeling in 2020 die via deze afvlakkingsmethode wordt bereikt, omvat immers ten dele de loonsverhogingen die in 2021 en 2022 worden overeengekomen. Op basis van de beschikbare informatie (zie punten 1.6 tot 1.11) zouden de in 2020 overeengekomen verhogingen echter hoger moeten zijn dan de verhogingen die in 2021 en 2022 zullen worden vastgesteld, omdat ze ten dele vóór het begin van de pandemie werden afgesproken. Dit wordt echter gecompenseerd door het feit dat de ontwikkelingen in 2021 en 2022, die ook worden gebruikt bij de berekening van de maximaal beschikbare marge (zie [punt 3.1.3](#)), daarentegen worden overschat. Dankzij de afvlakkingsmethode kan de globale berekening van de maximaal beschikbare marge dus goed de

ontwikkeling van de onderhandelde lonen in de referentielanden over de periode 2020-2022 weerspiegelen²¹.

Wat de gebruikte bronnen betreft, worden de bronnen geëlimineerd die niet voldoen aan de criteria die noodzakelijk zijn voor de berekening van de maximaal beschikbare marge, overeenkomstig de methodologie die door het secretariaat in 2017 werd ontwikkeld²². Dit komt erop neer dat de vooruitzichten van de DG Trésor (Frankrijk), JEF (Duitsland) en de Europese Commissie worden geëlimineerd, aangezien deze vóór de tweede golf van de pandemie werden geproduceerd en dus niet meer actueel zijn. De OESO-voorzichten kunnen evenmin worden gebruikt, aangezien het gaat om loonkostenvooruitzichten per persoon en niet per gewerkt uur. Als gevolg van de tijdelijkewerkloosheidsmaatregelen schommelt de gemiddelde arbeidsduur echter sterk over de prognoseperiode. Daarom kunnen de vooruitzichten per persoon niet langer, zoals in de voorgaande jaren, worden beschouwd als gelijkwaardig aan vooruitzichten per gewerkt uur. Bovendien hebben de vooruitzichten van de OESO betrekking op de economie in haar geheel, terwijl het door de wet voorgeschreven toepassingsgebied de privésector is. De door het secretariaat ontwikkelde methode om de vooruitzichten voor de economie in haar geheel om te zetten in een vooruitzicht voor de privésector kan dit jaar niet worden toegepast, aangezien ze gebaseerd is op de vooruitzichten van de nationale prognose-instituten die wegens hun verouderde scenario's werden geëlimineerd. Ten slotte eindigt de projectietijdshorizon van de OESO in 2022. Aangezien in Duitsland en Frankrijk is voorzien dat de tijdens de crisis genomen maatregelen nog gedeeltelijk van kracht zullen blijven, zou de afvlakking over de periode 2020-2022 de statistische effecten als gevolg van de crisis in deze twee landen niet volledig kunnen wegnemen.

De centrale banken publiceren geen uurloonkostenvooruitzichten voor de privésector, maar ze hebben deze (louter voor de berekening) aan het secretariaat verstrekt. Wat Frankrijk betreft, heeft de Banque de France ons de loonkosten per persoon in de privésector van 2020 tot 2023 verstrekt en ons daarbij gemeld dat dit vooruitzicht kon worden gebruikt als uurloonkostenvooruitzicht, want de arbeidsduur zou in 2023 opnieuw zijn niveau van voor de crisis bereiken, waardoor eenzelfde uurloonkostenontwikkeling en loonkostenontwikkeling per persoon zou worden gegarandeerd over de periode in haar geheel.

De enige vooruitzichten die potentieel bruikbaar zijn, zijn dus die van de centrale banken en van het CPB (Nederland)²³. Dit zijn immers de enige vooruitzichten die rekening houden met de tweede golf, die op uurbasis worden geraamd en die de privésector bestrijken. Aangezien de onzekerheid over de toekomst dit jaar groter is dan in de voorgaande jaren (zie [punt 1.4](#)), is het risico groter dat de scenario's uiteenlopen en dat de vooruitzichten dus niet met elkaar vergelijkbaar zijn. In fine geeft het secretariaat er dus de voorkeur aan alleen gebruik te maken van de vooruitzichten van de centrale banken, omdat deze vooruitzichten gebaseerd zijn op een identiek scenario voor de eurozone, wat ervoor zorgt dat ze internationaal vergelijkbaar zijn.

België: opbouw van een vooruitzicht voor 2020 op basis van de verschillende componenten van de vooruitzichten van de NBB

Voor België kan de afvlakkingsmethode niet worden gehanteerd, aangezien bij de berekening van de maximaal beschikbare marge alleen de uurloonkostenontwikkeling in 2020 te pas komt. Het is dus niet mogelijk om de statistische effecten die de ontwikkeling van de loonkosten in 2020 beïnvloeden, te elimineren door het gemiddelde met de daaropvolgende jaren te berekenen. Het vooruitzicht van de NBB geeft echter wel een gedetailleerde uitsplitsing van elke component van de ontwikkeling van de

²¹ Voor Duitsland en Frankrijk omvatten de gemiddelde jaarlijkse groeicijfers ook de groei van de uurloonkosten van 2023, aangezien het gemiddelde betrekking heeft op de periode 2020-2023. Door geen rekening te houden met de groei van 2023 zou het echter niet mogelijk zijn geweest de statistische effecten volledig weg te werken, aangezien de in het kader van de pandemie genomen maatregelen in 2022 nog gedeeltelijk van kracht zijn.

²² "De aggregatie van de vooruitzichten met betrekking tot de uurloonkosten" ([CRB 2017-2358](#))

²³ Actualisatie van de vooruitzichten van november 2020

uurloonkosten in 2020. Dit stelt ons in staat een raming op te bouwen van de uurloonkostenontwikkeling in België in 2020 die niet wordt beïnvloed door de tijdelijke statistische effecten.

Deze raming is meer bepaald gebaseerd op het indexeringsvooruitzicht en het vooruitzicht m.b.t. de ontwikkeling van de reële cao-lonen van de NBB van december 2020, alsook op de raming van de "loondrift" en van het "effect van de werkgeversbijdragen" van de NBB van december 2019. Het is immers binnen deze laatste twee componenten dat de statistische effecten in de vooruitzichten van de NBB te vinden zijn²⁴. Aangezien het vooruitzicht van december 2019 het laatste is dat voor het begin van de pandemie werd geproduceerd, wordt dus rekening gehouden met een loondrift en een effect van de werkgeversbijdragen die niet door de pandemie worden beïnvloed. Dit jaar wordt het vooruitzicht van het Federaal Planbureau niet gebruikt, aangezien dat voor de tweede golf werd opgesteld. Door enkel te steunen op het vooruitzicht van de NBB kan bovendien een vooruitzicht worden verkregen dat gebaseerd is op hetzelfde scenario voor de eurozone als de vooruitzichten van de referentielanden, wat de internationale vergelijkbaarheid van de vooruitzichten garandeert. In bijlage 5 wordt de opbouw van het vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in België voor het jaar 2020 nader toegelicht.

2.3 Berekening van de maximaal beschikbare marge

2.3.1 Vooruitzichten m.b.t. de ontwikkeling van de uurloonkosten in de referentielanden en indexeringsvooruitzichten in België voor 2021 en 2022

Zoals wordt aangegeven in [punt 2.2.2](#), zijn de vooruitzichten m.b.t. de ontwikkeling van de uurloonkosten in de referentielanden voor 2021 en 2022 gebaseerd op een methode van afvlakking van de vooruitzichten. Met andere woorden, aan 2020, 2021 en 2022 wordt de gemiddelde jaarlijkse groei van de uurloonkosten toegewezen over de periode waarin de statistische effecten als gevolg van de pandemie elkaar compenseren. Zoals hierboven wordt aangegeven, wordt voor Nederland dus het gemiddelde berekend over de periode 2020-2022, en voor Duitsland en Frankrijk over de periode 2020-2023.

Zoals hierboven wordt uiteengezet, zijn de gegevens afkomstig van de projecties van de centrale banken die in december 2020 werden geproduceerd. De centrale banken publiceren geen uurloonkostenvooruitzichten die de privésector bestrijken, en deze werden op verzoek, louter voor de berekening, aan het secretariaat van de CRB verstrekt. We zullen hier dus alleen de ontwikkelingen voor het gemiddelde van de drie referentielanden presenteren.

De indexeringsvooruitzichten, van hun kant, zijn afkomstig van de projecties van de NBB van december 2020. De projecties van het FPB werden niet gebruikt want ze steunen op een ander scenario dan dat van de centrale banken, wat de internationale vergelijking scheeftrekt.

---

²⁴ De samenstellingseffecten van de arbeidskrachten en effecten van de sterkere vermindering van de gewerkte uren dan van de loonmassa bevinden zich in de wage drift. De ontslagvergoedingen en de toeslagen die door de werkgevers worden betaald aan de werknemers in tijdelijke werkloosheid zijn terug te vinden in het effect van de werkgeversbijdragen via de toegerekende sociale bijdragen

Tabel 2-2: Vooruitzichten m.b.t. de ontwikkeling van de uurloonkosten in de referentielanden en indexeringsvooruitzichten in België voor 2021 en 2022 (%)

	2021-2022
Vooruitzicht ULK's Gem-3	3,65
Indexeringsvooruitzicht België	2,85

Bronnen: Nationale Bank van België, Bundesbank, De Nederlandsche Bank, Banque de France; berekeningen secretariaat

2.3.2 Correctieterm

Loonkostenhandicap in 2020

De loonkostenhandicap in 2020 is gelijk aan het verschil tussen de loonkostenontwikkeling in België en de loonkostenontwikkeling in de referentielanden van 1996 tot 2020.

De loonkostenhandicap in 2020 hangt af van de loonkostenhandicap in 2019, en vervolgens van de ontwikkeling ervan in 2020.

De berekening van de handicap in 2019 berust op de waargenomen gegevens van de loonkosten en de gewerkte uren die in de nationale rekeningen zijn geregistreerd. Er werden verschillende wijzigingen aangebracht in de reeksen van de nationale rekeningen. Het gaat om het wegwerken van de effecten van de taxshift 2016-2020 (zie [bijlage 2](#)), het wegwerken van de effecten van de omvorming van het CICE op de loonkostenontwikkeling in Frankrijk (zie [bijlage 3](#)) en de aanpassing van de uurloonkostenreeks in België 1996-2001 ingevolge de herziening van de nationale rekeningen met betrekking tot de raming van zwartwerk (zie [bijlage 4](#)).

De uurloonkostenontwikkeling in 2020 in België is gebaseerd op de methode die in [punt 2.2.2](#) wordt voorgesteld, d.w.z. het indexeringsvooruitzicht en het vooruitzicht m.b.t. de ontwikkeling van de reële cao-lonen van de NBB van december 2020, alsook de raming van de "loondrift" en van het "effect van de werkgeversbijdragen" van de NBB van december 2019. Het effect van de taxshift in 2020 wordt eveneens weggewerkt (zie [bijlage 2](#)).

Voor de referentielanden is de uurloonkostenontwikkeling in 2020 de gemiddelde jaarlijkse groei van de uurloonkosten over de periode 2020-2022 (Nederland) of 2020-2023 (Duitsland en Frankrijk) op basis van de vooruitzichten van de centrale banken van december 2020, overeenkomstig de afvlakingsmethode die wordt voorgesteld in [punt 2.2.2](#).

In Tabel 2-3 wordt de loonkostenhandicap in 2020 voorgesteld, die enerzijds het resultaat is van de loonkostenhandicap in 2019 en anderzijds van de ontwikkeling van de uurloonkosten in België en in de referentielanden in 2020.

Tabel 2-3: Loonkostenhandicap in 2020 (%)

a	Loonkostenhandicap in 2019	0,09
b	Ontwikkeling ULK's België in 2020	1,65
c	Ontwikkeling ULK's Gem-3 in 2020	1,80
a+b-c	Loonkostenhandicap in 2020	-0,07

Bronnen: Eurostat, RSZ, France Stratégie, Nationale Bank van België, Bundesbank, De Nederlandsche Bank, Banque de France; berekeningen secretariaat

In het Technisch verslag 2019 werd de loonkostenhandicap in 2020 geraamd op -1,0 procentpunt. Het verschil met de handicap van -0,1 pp. die dit jaar is verkregen, is deels te wijten aan de herzieningen van de reeksen van de nationale rekeningen 1996-2018 (regel c van Tabel 2-4: 0,3 pp.). De rest (regel f van Tabel 2-4: 0,6 pp.) is afkomstig van een herziening van de ontwikkeling van de loonkostenhandicap in 2019 en 2020.

Deze herziening van 0,6 pp. vloeit zelf voort uit drie factoren: de eerste factor is het feit dat het vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in België in 2020 hoger is in dit verslag dan in het Technisch verslag 2019. Dit draagt bij voor 0,1 pp. van de 0,6 pp. (Tabel 2-5: regel a 2020). De tweede factor is het feit dat de uurloonkostenontwikkeling in de referentielanden in 2019 die wordt waargenomen in de nationale rekeningen in werkelijkheid lager is dan het vooruitzicht van het Technisch verslag 2019. Dit draagt bij voor 0,1 pp. van de 0,6 pp. (Tabel 2-5: regel b 2019). De derde factor is het feit dat het vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in de referentielanden in 2020 in dit verslag lager is dan het vooruitzicht van het Technisch verslag 2019. Dit draagt bij voor 0,4 pp. van de 0,6 pp. (Tabel 2-5: regel b 2020).

Het hoeft niet te verbazen dat het vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in de referentielanden in 2020 naar beneden wordt herzien. Zoals immers hierboven wordt uitgelegd, onderschat de afvlakkingsmethode waarschijnlijk het vooruitzicht dat zou zijn waargenomen voor het jaar 2020 bij afwezigheid van statistische effecten als gevolg van de crisis. De maximaal beschikbare marge wordt hierdoor evenwel niet beïnvloed, want dit wordt gecompenseerd door het feit dat de vooruitzichten voor 2021 en 2022 daarentegen worden overschat. Opgemerkt moet worden dat we niet weten wat het aandeel is van de herziening van -0,4 pp. dat te wijten is aan de afvlakkingsmethode. Het is immers ook mogelijk dat de opstellers van vooruitzichten bijvoorbeeld de ontwikkeling van de cao-lonen die zijn meegenomen in hun vooruitzichten neerwaarts hebben bijgesteld.

Tabel 2-4: Herziening van de loonkostenhandicap in 2020 tussen het Technisch verslag 2019 en het Technisch verslag 2020

		procentpunten
a	Handicap in 2018 volgens het TV 2019	-0,09
b	Handicap in 2018 volgens het TV 2020	0,23
c=b-a	Impact herziening van de nationale rekeningen op de handicap	0,32
d	Ontwikkeling handicap tussen 2018 en 2020 volgens het TV 2019	-0,88
e	Ontwikkeling handicap tussen 2018 en 2020 volgens het TV 2020	-0,31
f=e-d	Impact nieuwe raming van de ontwikkeling van de handicap tussen 2018 en 2020	0,57
g=c+f	Herziening van de handicap in 2020 t.o.v. het TV 2019	0,89

Bronnen: Nationale rekeningen, Nationale Bank van België, Bundesbank, De Nederlandsche Bank, Banque de France; berekeningen secretariaat

Tabel 2-5: Uitsplitsing van de herziening van de loonkostenhandicap in 2019 en 2020

		2019	2020	2019-2020
a	Herziening België	-0,02	0,10	0,08
b	Herziening Gem-3	-0,10	-0,41	-0,51
c=a-b	Effect op de handicap 2020	0,08	0,51	0,59

De herzieningen stemmen overeen met het verschil tussen de groeicijfers van de uurloonkosten van het Technisch verslag 2020 en van het Technisch verslag 2019.

De groeicijfers van 2019 en 2020 van het TV 2019 zijn die welke werden gebruikt in het Technisch verslag 2019 dat werd gepubliceerd op 12 maart 2020, behalve voor Frankrijk, waar de wegwerking van de omvorming van het CICE tot bijdrageverlagingen volledig werd toegepast op het jaar 2019, en niet op het jaar 2020 (zie [bijlage 3](#)).

De groeicijfers voor 2019 van het TV 2020 zijn gebaseerd op de nationale rekeningen. Voor België gaat het om de groei na de wegwerking van de effecten van de taxshift. Voor Frankrijk gaat het om de groei met wegwerking van de omvorming van het CICE tot bijdrageverlaging, die volledig is toegepast op het jaar 2019.

De groeicijfers voor 2020 van het TV 2020 in de referentielanden zijn die welke resulteren uit de hierboven uiteengezette afvlakingsmethode. Voor België gaat het om het vooruitzicht dat werd heropgebouwd op basis van de vooruitzichten van de NBB van december 2020 en van december 2019, zoals hierboven en in [bijlage 5](#) wordt uitgelegd.

Bronnen: Nationale rekeningen, RSZ, France Stratégie, Nationale Bank van België, Bundesbank, De Nederlandsche Bank, Banque de France; berekeningen secretariaat

Gebruik van de veiligheidsmarge

Naast de loonkostenhandicap in 2020 is de tweede component van de correctieterm het niet-gebruikte deel van de veiligheidsmarge.

Om te berekenen welk deel van de veiligheidsmarge werd gebruikt, moet de fout worden gemeten die werd gemaakt in het vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in de referentielanden in 2019 en 2020, alsook de fout die werd gemaakt in het indexeringsvooruitzicht voor dezelfde jaren. Daartoe wordt een vergelijking gemaakt tussen de vooruitzichten die in aanmerking werden genomen voor de berekening van de maximaal beschikbare marge van de periode 2019-2020 (gepubliceerd in de geactualiseerde versie van het Technisch verslag 2018 van februari 2019²⁵) en de gegevens die werden gebruikt voor de berekening van de loonkostenhandicap in het vorige punt (dat wil zeggen, voor 2019, de waargenomen ontwikkelingen die in de nationale rekeningen zijn geregistreerd²⁶, en voor 2020, de vooruitzichten die zijn opgebouwd volgens de in het vorige punt voorgestelde afvlakingsmethode).

Voor de berekening van de maximaal beschikbare marge 2019-2020 die werd gepubliceerd in het Technisch verslag 2018, bedroeg het vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in de drie referentielanden 5,6%, terwijl het indexeringsvooruitzicht in België 3,4% bedroeg. Op basis van de gegevens die dit jaar worden gebruikt, zouden de uurloonkosten in de drie referentielanden gemiddeld met 4,5% zijn gestegen, en zou de indexering op 2,8% zijn uitgekomen.

In totaal werd in 2018 dus een te hoge indexering verwacht, maar dit wordt meer dan gecompenseerd door het feit dat in de referentielanden ook een te hoge stijging van de loonkosten in het vooruitzicht werd gesteld. De totale voorspellingsfout bedraagt dus 0,53%, wat betekent dat de volledige veiligheidsmarge van 0,50% werd gebruikt.

²⁵ "Actualisering van het Technisch verslag over de maximaal beschikbare marge ingevolge de herziening van de inflatie- en groeivoorzichten in februari 2019" (CRB 2019-0440).

²⁶ De in 2019 waargenomen indexering, van haar kant, werd niet in de nationale rekeningen geregistreerd. Ze wordt gemeten aan de hand van de driemaandelijke indexeringsgegevens van de FOD Werkgelegenheid, die afzonderlijk voor de arbeiders en de bedienden worden gepubliceerd. De opbouw van een jaarlijkse indexeringsmeting voor de privésector berust op een methode die het secretariaat heeft ontwikkeld en beschreven in het document "De meting van de loonindexering in de privésector" (CRB 2019-0020).

Tabel 2-6: Gebruik van de veiligheidsmarge 2019-2020 (%)

		2019-2020
a=b-c	Voorspellingsfout ontwikkeling ULK's Gem-3	1,10
b	Geactualiseerd vooruitzicht TV 2018^a	5,56
c	Vooruitzicht TV 2020^b	4,46
d=e-f	Voorspellingsfout indexering in België	0,57
e	Geactualiseerd vooruitzicht TV 2018^a	3,44
f	Vooruitzicht TV 2020^c	2,87
g=a-d	Voorspellingsfout overeenkomstig de wet	0,53

a: CRB (2019); b: Eurostat, France Stratégie, Bundesbank, De Nederlandsche Bank, Banque de France; berekeningen secretariaat; c: NBB.

Berekening van de correctieterm

Volgens de wet hangen de modaliteiten van de berekening van de correctieterm van de maximaal beschikbare marge in geval van een negatieve loonkostenhandicap (sinds 1996) af van de vraag of er al dan niet sprake is van een historische loonkostenhandicap. Als er sprake is van een historische handicap, wordt immers de helft van de handicap sinds 1996 die niet te wijten is aan de niet-gebruikte veiligheidsmarge automatisch aangewend voor de correctie van de historische handicap. De andere helft wordt toegewezen aan de maximaal beschikbare marge. Als er daarentegen geen sprake is van een historische handicap, wordt de gehele handicap sinds 1996 toegewezen aan de maximaal beschikbare marge.

Volgens de wet is het de CRB die de omvang van de historische handicap moet bepalen. Tot nu toe is dat niet gebeurd. Het secretariaat zou in theorie²⁷ dus twee maximaal beschikbare marges moeten voorstellen: een in geval van een historische handicap, de andere in geval van afwezigheid daarvan.

Zoals hierboven wordt uiteengezet, kan met de afvlakkingsmethode, die wordt gebruikt om m.n. de loonkostenontwikkeling in 2020 te ramen, geen correct beeld worden gegeven van de groei van de onderhandelde lonen in de referentielanden voor elk jaar afzonderlijk. Zo wordt de groei van de in 2020 onderhandelde lonen in de referentielanden allicht onderschat²⁸. Met andere woorden, de met deze methode verkregen loonkostenhandicap in 2020 weerspiegelt niet de handicap die zou zijn gemeten als we hadden kunnen beschikken over de loonvooruitzichten die niet zijn beïnvloed door de statistische effecten van de pandemie. Het secretariaat is dan ook van oordeel dat deze handicap niet kan worden gebruikt als basis voor het corrigeren van de historische handicap. Daarom stelt het alleen de berekening van de marge voor in het geval van afwezigheid van een historische handicap.

Als er geen sprake is van een historische handicap, wordt de gehele negatieve handicap sinds 1996 volgens de wet toegewezen aan de maximaal beschikbare marge. Deze is gelijk aan -0,1 pp. De correctieterm is dus gelijk aan -0,1 pp.

2.3.3 Maximaal beschikbare marge

De onderstaande samenvattende tabel geeft de verschillende stappen in de berekening van de maximaal beschikbare marge weer.

²⁷ De wet voorziet evenwel niet in dit scenario.

²⁸ Dit wordt echter gecompenseerd door het feit dat de ontwikkeling van de onderhandelde lonen in 2021 en 2022 wordt overschat. De afvlakkingsmethode maakt het dus mogelijk om de ontwikkeling van de onderhandelde lonen over de gehele periode correct weer te geven.

Tabel 2-7: Maximaal beschikbare marge voor 2021-2022 (%)

a	Vooruitzicht ULK's Gem-3 2021-2022	3,65
b	Indexeringsvooruitzicht België 2021-2022	2,85
c	Correctieterm	-0,07
d=a-b-c	Maximaal beschikbare marge excl. veiligheidsmarge	0,87
e	Veiligheidsmarge 2021-2022	0,50
d-e	Maximaal beschikbare marge 2021-2022	0,37

Bronnen: Eurostat, RSZ, France Stratégie, Nationale Bank van België, Bundesbank, De Nederlandsche Bank, Banque de France; berekeningen secretariaat

Het vooruitzicht inzake de uurloonkostenontwikkeling in de referentielidstaten (3,7) wordt vermindert met het indexeringsvooruitzicht (2,8), alsook met de correctieterm (-0,1). Dit resulteert in een maximaal beschikbare marge, exclusief de veiligheidsmarge, van 0,9.

Volgens de wet is de veiligheidsmarge gelijk aan een vierde van de maximaal beschikbare marge excl. de veiligheidsmarge, met een minimum van 0,5. Dit jaar bedraagt de veiligheidsmarge dus 0,5.

De maximaal beschikbare marge voor 2021-2022 is dus gelijk aan 0,9 min 0,5, dus 0,4.

De afvlakkingsmethode die wordt gebruikt om de maximaal beschikbare marge te berekenen, maakt het mogelijk de tijdelijke statistische effecten te elimineren. Dat neemt niet weg dat ze is gebaseerd op vooruitzichten voor 2021 en 2022 die steunen op een meer onzekere tijdschhorizon dan gewoonlijk (zie [punt 1.4](#)). Om de robuustheid van deze resultaten te testen, hebben we de aldus verkregen maximaal beschikbare marge tegen het licht gehouden van twee andere methoden, die steunen op gegevens uit het verleden. De conclusie van deze analyse is dat de maximaal beschikbare marge tussen de resultaten ligt van de twee methoden die werden gebruikt voor de robuustheidstest en die rekening houden met de ontwikkelingen van het verleden (zie [bijlage 6](#) voor meer details).

Genoteerd moet worden dat het secretariaat krachtens de wet van 1996 tegen het einde van het eerste jaar van het IPA een tussentijds Technisch verslag moet publiceren, om na te gaan of er in de loop van de periode die door de maximale marge wordt bestreken maatregelen moeten worden genomen en om zo een verslechtering van het concurrentievermogen te vermijden.

Daartoe bepaalt de wet van 1996 dat de collectieve arbeidsovereenkomst die de maximale marge vastlegt in een bijsturingsmechanisme voorziet. Dat mechanisme is van toepassing wanneer aan het einde van het eerste jaar van het IPA blijkt dat de loonkostenontwikkeling in België hoger is dan die in de referentielidstaten (artikel 11). Dit bijsturingsmechanisme werd nog nooit gedefinieerd.

Zo zal in het Technisch verslag dat eind 2021-begin 2022 zal worden gepubliceerd, de in 2022 verwachte loonkostenhandicap worden berekend. Met de gegevens waarover het secretariaat op dat moment zal beschikken, zal het loonconcurrentievermogen van de Belgische privésector correcter kunnen meten dan het vandaag kan doen. Daar zijn drie redenen voor.

Eind 2021 zullen de gegevens van de nationale boekhouding voor de periode 1996-2020 beschikbaar zijn. Het bedrag van de gebruikte budgetten voor maatregelen zoals de tijdelijke werkloosheid zal ook bekend zijn. Het zou daarom mogelijk moeten zijn om de (hierboven beschreven) tijdelijke statistische effecten die het jaar 2020 beïnvloeden te corrigeren en zo een loonkostenhandicap voor het jaar 2020 te berekenen die een correcter beeld zal geven van het loonconcurrentievermogen. Op dit moment wordt de interpretatie van de loonkostenhandicap in 2020 bemoeilijkt door deze statistische effecten.

Deze correcties zouden kunnen worden geëxtrapoleerd om de statistische effecten voor de jaren 2021 en 2022 te corrigeren.

Bovendien zullen we eind 2021 een beter beeld hebben van de economische conjunctuur in 2021 en 2022. Voor 2021 is dat logisch, aangezien we aan het eind van het jaar zullen staan. Voor 2022 kunnen we ons voorstellen dat de situatie minder onzeker zal zijn met de komst van de vaccins in de loop van 2021, en dat we dus een nauwkeuriger beeld zullen hebben van de timing van de terugkeer naar een gestabiliseerde economische situatie na de pandemie, alsook van de economische gevolgen van de crisis. Bijgevolg zullen de scenario's van de vooruitzichten met minder onzekerheden omgeven zijn dan vandaag.

Ten slotte zal er eind 2021 meer informatie beschikbaar zijn over de collectieve overeenkomsten voor de jaren 2021 en 2022. Bijgevolg zullen de prognose-instituten hun vooruitzichten m.b.t. de loonkostenontwikkeling in de referentielanden voor 2021 en 2022 beter kunnen doen steunen op de resultaten van de collectieve overeenkomsten dan nu het geval is. Op dit moment zijn er nog maar weinig collectieve overeenkomsten gesloten, en dus moeten de prognose-instituten zich baseren op loonvergelijkingen. Deze loonvergelijkingen voorspellen de loonontwikkeling in functie van de verwachte ontwikkeling van variabelen zoals de werkloosheidsgraad en de productiviteit. Ze zijn gebaseerd op de in het verleden waargenomen elasticiteit tussen de lonen en deze variabelen. Het probleem is dat, gezien de volstrekt ongeziene aard van deze crisis, niets zegt dat deze elasticiteit relevant zou zijn en ons in staat zou stellen de ontwikkeling van de lonen correct te voorspellen. Eind 2021 zouden we dus betrouwbaardere loonvoorzichten moeten hebben.

3. Bijlage 1: Stelsels van tijdelijke werkloosheid in de referentielanden en in België in het kader van de COVID-19-pandemie

We beperken ons hier tot het stelsel van tijdelijke werkloosheid dat van toepassing is voor de werknemers van de privésector

3.1 Duitsland

Algemeen

De voorwaarden om een beroep te doen op het stelsel van tijdelijke werkloosheid (Kurzarbeit), dat zijn nut had bewezen tijdens de financiële crisis van 2008- 2009, werden versoepeld in het kader van de COVID-19-pandemie.

Alvorens van de regeling gebruik te kunnen maken, moet de werkgever zijn dossier eerst voorleggen aan de federale dienst voor arbeidsbemiddeling (Bundesagentur für Arbeit). Hij deelt een raming mee van het aantal werknemers en het aantal uren waarop de komende maanden tijdelijke werkloosheid zou kunnen worden toegepast, op basis van het verwachte activiteitsvolume. De instantie verifieert de criteria om in aanmerking te komen en deelt haar beslissing mee. Wanneer het dossier is aanvaard, beslist de werkgever vervolgens op basis van zijn reële behoeften over het aantal werknemers en het aantal uren waarop daadwerkelijk tijdelijke werkloosheid wordt toegepast en waarvoor hij een vergoeding aanvraagt. Het aantal werknemers en het aantal uren waarop daadwerkelijk tijdelijke werkloosheid wordt toegepast en die worden vergoed, kan dus lager zijn dan de hoeveelheid die door de administratie is toegestaan.

De tijdelijkewerkloosheidsvergoeding (Kurzarbeitsgeld) wordt door de werkgever aan de werknemer uitbetaald. Daarna wordt de werkgever door de dienst vergoed. Uitzendkrachten en, onder bepaalde voorwaarden, stagiairs kunnen ook tijdelijkewerkloosheidsuitkeringen ontvangen. Mini-jobbers, daarentegen, hebben er geen recht op.

Voorwaarden om in aanmerking te komen

In de loop van de voorafgaande maand heeft minstens 10% van de werknemers van de onderneming een daling van het brutomaandloon van minstens 10% gekend, als gevolg van een vermindering van de activiteit wegens onvermijdelijke omstandigheden. De tijdelijke werkloosheid moet voor minstens een derde van de werknemers van de onderneming of van een afdeling worden aangevraagd.

Andere voorwaarden

-

Duur van de regeling

In principe kan de uitkering tot 12 maanden worden ontvangen. Onder bepaalde voorwaarden kan de uitkering tot 21 maanden worden betaald.

Uitkering betaald aan de werknemer

De uitkering bedraagt 60% van het netto-uurloon voor werknemers zonder kinderen en 67% voor de werknemers met kind(eren). Het bedrag van de vergoeding stijgt vanaf de 4de en de 7de maand indien het arbeidsvolume van de werknemer nog steeds met meer dan 50% is verminderd. Het bedrag van de vergoeding stijgt dan tot 70% en vervolgens tot 80% van het nettoloon voor de werknemers zonder kinderen, en tot 77% en 87% voor de werknemers met kind(eren).

Uitkering terugbetaald aan de werkgever

De staat betaalt 100% van de uitkering aan de werkgever terug.

Werkgeversbijdragen

De werkgeversbijdragen op de door de tijdelijke werkloosheid gedekte arbeidsuren worden nog steeds betaald door de werkgever. Die laatste wordt daarna terugbetaald door de federale dienst voor arbeidsbemiddeling.

Andere kenmerken

Economische ontslagen tijdens de periode van tijdelijke werkloosheid zijn verboden.

Cumulatie met een andere job

Wanneer de werknemer op tijdelijke werkloosheid wordt gezet, wordt de arbeidsovereenkomst niet gewijzigd maar gewoon opgeschort. Gedurende die tijd kan de werknemer bij een andere werkgever gaan werken zonder de tijdelijkewerkloosheidsvergoeding te verliezen, voor zover de cumulatie van het nieuwe loon en de uitkering het oude loon niet overschrijdt.

Registratie in de nationale rekeningen

In de nationale rekeningen worden de tijdelijkewerkloosheidsuitkeringen niet als loon, maar als sociale uitkeringen beschouwd. Ze worden dus geboekt in D62 "Social benefits other than social transfers in kind".

Voor meer informatie

<https://www.arbeitsagentur.de/news/corona-virus-informationen-fuer-unternehmen-zum-kurzarbeitergeld>
<https://www.arbeitsagentur.de/finanzielle-hilfen/kurzarbeitergeld-arbeitnehmer>

3.2 Frankrijk

Algemeen

Klassieke gedeeltelijke activiteit

Het vooraf al bestaande stelsel van tijdelijke werkloosheid (gedeeltelijke activiteit) werd uitgebreid en versoepeld in het kader van de COVID-19-pandemie.

Alvorens de werkgever van de regeling gebruik kan maken, dient hij vooraf of binnen de 30 dagen bij de Direccte (Direction régionale des entreprises, de la concurrence, de la consommation, du travail et de l'emploi - regionale directie voor ondernemingen, mededinging, verbruik, arbeid en werk, nvdv) van het departement waar de onderneming gevestigd is, een aanvraag in voor een vergunning van gedeeltelijke activiteit. Hij deelt een raming mee van het aantal werknemers en het aantal uren waarop de komende maanden tijdelijke werkloosheid zou kunnen worden toegepast, op basis van het verwachte activiteitsvolume. De instantie verifieert de criteria om in aanmerking te komen en deelt haar beslissing mee. Wanneer het dossier is aanvaard, beslist de werkgever vervolgens op basis van zijn reële behoeften over het aantal werknemers en het aantal uren waarop daadwerkelijk tijdelijke werkloosheid wordt toegepast en waarvoor hij een vergoeding aanvraagt. Het aantal werknemers en het aantal uren waarop daadwerkelijk tijdelijke werkloosheid wordt toegepast en die worden vergoed, kan dus lager zijn dan de hoeveelheid die door de administratie is toegestaan. De onderneming heeft tot 1 jaar tijd om de effectieve vergoeding van de dienst aan te vragen voor de uren waarvoor tijdens een gegeven maand tijdelijke werkloosheid wordt toegepast.

De tijdelijkewerkloosheidsvergoeding wordt door de werkgever aan de werknemer uitbetaald. Daarna wordt de werkgever door de dienst vergoed. Er zijn geen voorwaarden wat het type van arbeidsovereenkomst betreft (overeenkomst van bepaalde duur, leercontract, overeenkomst van onbepaalde duur enz.), en evenmin wat de arbeidsduur betreft (deeltijds, voltijds).

Langdurige gedeeltelijke activiteit

In de zomer werd een nieuwe regeling ingevoerd, de zgn. "activité partielle de longue durée" (APLD, langdurige gedeeltelijke activiteit, nvdv). De APLD werkt op basis van het klassieke model van gedeeltelijke activiteit, maar is eerder gericht op de ondernemingen die een duurzame daling van hun activiteit voorzien. De regeling is ook gericht op alle bedrijfssectoren en op alle types van werknemers.

Voorwaarden om in aanmerking te komen

Klassieke gedeeltelijke activiteit

Het hoofd bieden aan een activiteitsdaling wegens:

- economische conjunctuur;
- bevoorradingsmoeilijkheden;
- een ramp of slecht weer van uitzonderlijke aard;
- transformatie, herstructurering of modernisering van de onderneming;
- elke andere uitzonderlijke omstandigheid (bv. COVID-19).

Langdurige gedeeltelijke activiteit

Idem

Andere voorwaarden

Klassieke gedeeltelijke activiteit

In de ondernemingen met meer dan 11 werknemers moet de werkgever het comité social et économique (economisch en sociaal comité - CSE) raadplegen voor advies over de volgende onderwerpen: de redenen voor het gebruik van de gedeeltelijke activiteit, de betrokken beroepscategorieën en activiteiten, de niveaus van en criteria voor de uitvoering van de arbeidstijdverkorting, de beoogde opleidingsacties of alle andere verbintenissen van de werkgever. Als het CSE niet kon bijeenkomen, kan het advies achteraf worden ingewonnen en binnen de twee maanden aan de instantie worden toegestuurd.

Langdurige gedeeltelijke activiteit

Om van de regeling gebruik te kunnen maken, is een collectieve overeenkomst vereist, die binnen de vestiging, de onderneming, de groep of de bedrijfstak wordt ondertekend.

De verkorting van de arbeidstijd van een werknemer mag over de totale duur van de overeenkomst niet meer dan 40% van de wettelijke arbeidstijdregeling per werknemer bedragen. De arbeidstijdverkorting mag in sommige gevallen tot 50% bedragen.

Duur van de regeling

Klassieke gedeeltelijke activiteit

De uitkering mag worden ontvangen binnen de grens van 1607 uren per werknemer in 2020, wat bij benadering neerkomt op 9,5 maanden.

Langdurige gedeeltelijke activiteit

De langdurige gedeeltelijke activiteit mag worden ingevoerd binnen de grens van 24 - al dan niet opeenvolgende - maanden, over een periode van 36 opeenvolgende maanden tot 30 juni 2022.

Uitkering betaald aan de werknemer

Klassieke gedeeltelijke activiteit

De uitkering voor tijdelijke werkloosheid bedraagt 70% van het bruto-uurloon (d.i. ongeveer 84% van het netto-uurloon) binnen de grens van 4,5 maal het SMIC-uurloon (6927 euro bruto per maand), en met een minimum van 8,03 euro per uur.

Vanaf 1 januari 2021 daalt de uitkering tot 60% van het bruto-uurloon.

De werknemers met SMIC-lonen of lonen lager dan het SMIC worden tegen 100% uitbetaald.

Langdurige gedeeltelijke activiteit

De uitkering voor tijdelijke werkloosheid bedraagt 70% van het bruto-uurloon (d.i. ongeveer 84% van het netto-uurloon) binnen de grens van 4,5 maal het SMIC-uurloon en met een minimum van 8,03 euro per uur tijdens de ganse duur van de regeling.

De werknemers met SMIC-lonen of lonen lager dan het SMIC worden tegen 100% uitbetaald.

Uitkering terugbetaald aan de werkgever

Klassieke gedeeltelijke activiteit

Tot mei 2020 betaalde de staat 100% van de aan de werknemer betaalde uitkering tot 4,5 maal het SMIC terug.

Sinds juni 2020 hangt de tenlasteneming door de staat af van de activiteitssector. In de beschermde sectoren²⁹ en de ondernemingen die publiek ontvangen en die krachtens een administratieve beslissing worden gesloten, blijft de tenlasteneming door de staat 100% bedragen. In de overige sectoren betaalt de staat 85% van de uitkering terug³⁰. In die sectoren zal de tenlasteneming door de staat vanaf 1 januari 2021 dalen tot 60% van de uitkering.

Langdurige gedeeltelijke activiteit

In de beschermde sectoren³¹ en de ondernemingen die publiek ontvangen en die krachtens een administratieve beslissing worden gesloten, blijft de tenlasteneming door de staat tot 31 december 2020 100% bedragen, en vanaf 1 januari 2021 daalt ze tot 85%. In de overige sectoren bedraagt de tenlasteneming door de staat 85%.

---

²⁹ Toerisme, horeca, sport, cultuur, luchtvaart en evenementensector, alsook de daaraan verwante sectoren

³⁰ De aan de werknemer betaalde uitkering verandert niet, maar valt voortaan gedeeltelijk ten laste van de werkgever.

³¹ Toerisme, horeca, sport, cultuur, luchtvaart en evenementensector, alsook de daaraan verwante sectoren

Werkgeversbijdragen

Klassieke gedeeltelijke activiteit

De legale en extralegale uitkeringen die lager zijn dan 3,15 maal het SMIC-uurloon (d.w.z. 31,97 euro per uur) worden vrijgesteld van werkgeversbijdragen. Het meerbedrag is onderworpen aan de normale regeling van werkgeversbijdragen op de lonen.

Langdurige gedeeltelijke activiteit

Idem

Andere kenmerken

Klassieke gedeeltelijke activiteit

Economische ontslagen zijn verboden tijdens de duur van het gebruik van deze regeling.

Langdurige gedeeltelijke activiteit

Economische ontslagen zijn verboden tijdens de duur van het gebruik van deze regeling. Dat geldt voor alle jobs van de vestiging of van de onderneming, tenzij de collectieve overeenkomst in een verbintenissenperimeter inzake beperktere werkgelegenheid voorziet.

Een werkgever kan gelijktijdig gebruik maken van de APLD voor een deel van zijn werknemers en van de klassieke gedeeltelijke activiteit voor een ander deel. De twee regelingen mogen niet tijdens eenzelfde periode en voor eenzelfde werknemer worden gecumuleerd.

Cumulatie met een andere job

Klassieke gedeeltelijke activiteit

Wanneer de werknemer op tijdelijke werkloosheid wordt gezet, wordt de arbeidsovereenkomst niet gewijzigd maar gewoon opgeschort. Gedurende die tijd kan de werknemer bij een andere werkgever werken zonder verlies van de uitkering, tenzij de arbeidsovereenkomst een exclusiviteitsclausule bevat. In de voorwaarden moet de werknemer het loyaliteitsbeginsel t.o.v. de oorspronkelijke werkgever naleven en deze laatste op de hoogte brengen.

Langdurige gedeeltelijke activiteit

Idem

Registratie in de nationale rekeningen

In de nationale rekeningen worden de tijdelijkewerkloosheidsuitkeringen niet als loon, maar als sociale uitkeringen beschouwd. Ze worden dus geboekt in D62 "Social benefits other than social transfers in kind".

Voor meer informatie

<https://www.service-public.fr/professionnels-entreprises/vosdroits/F23503>

<https://travail-emploi.gouv.fr/le-ministere-en-action/coronavirus-covid-19/proteger-les-travailleurs-les-emplois-les-savoir-faire-et-les-competences/proteger-les-emplois/chomage-partiel-activite-partielle/>

<https://travail-emploi.gouv.fr/le-ministere-en-action/relance-activite/apld>

3.3 Nederland

Algemeen

In de context van COVID-19 werd een nieuwe regeling voor tijdelijke werkloosheid ingevoerd, de "tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging voor Werkbehoud NOW" genoemd. Die vervangt het oude stelsel van tijdelijke werkloosheid "Werktijdverkorting wtv".

De maatregel is mettertijd geëvolueerd. Daarom wordt gesproken van NOW 1, NOW 2 en NOW 3. De eerste versie was van toepassing van maart tot mei 2020, de tweede van juni tot september 2020 en de derde is van toepassing van oktober 2020 tot juli 2021. De NOW 3 zal bestaan uit drie fasen van drie maanden met een geleidelijke vermindering van de overheidssteun tijdens elke fase. De bedoeling is de ondernemingen en de banen die daar nood aan hebben te blijven ondersteunen en aan de bedrijven en de werknemers de tijd te geven om zich aan de nieuwe situatie aan te passen.

Alvorens de werkgever van de regeling gebruik kan maken, legt hij zijn dossier voor aan het UWV (Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen), dat voor rekening van de staat optreedt. Hij deelt een raming mee van het omzetverlies tijdens de periode die door de NOW 1, 2 of 3 wordt bestreken. De instantie verifieert de criteria om in aanmerking te komen en deelt haar beslissing mee. Wanneer het dossier is aanvaard, keert het UWV aan de werkgever een subsidie uit die in verhouding staat tot het omzetverlies, om de lonen te blijven betalen. Het UWV betaalt aan de werkgever een voorschot, dat 80% van de geraamde finale subsidie bedraagt. Het positief of negatief saldo wordt berekend en wordt achteraf aan de werkgever overgemaakt, of wordt door die laatste terugbetaald. De finale subsidie dekt tot 90% van het omzetverlies.

In tegenstelling tot Duitsland en Frankrijk blijft de werkgever immers 100% van het maandloon aan de werknemer betalen, ongeacht het aantal uren dat die laatste nog heeft gewerkt. De werknemer behoudt dus zijn volledige bezoldiging in de vorm van loon en ontvangt dus strikt genomen geen tijdelijkewerkloosheidsuitkering. In de praktijk neemt de staatssubsidie dus een groot deel van de loonkosten voor de niet-gewerkte uren ten laste.

Alle types van werknemers (vaste contracten, flexibele contracten, uitzendkrachten enz.) komen in aanmerking voor de NOW.

Voorwaarden om in aanmerking te komen

NOW 1

Gedurende een periode van 3 maanden het hoofd bieden aan een omzetsdaling van minstens 20%.

NOW 2

Gedurende een periode van 4 maanden het hoofd bieden aan een omzetsdaling van minstens 20%.

De werkgever is verplicht zijn werknemers aan te moedigen om beroepsoriënteringsadvies te vragen of opleidingen te volgen.

NOW 3

Gedurende een periode van 3 maanden het hoofd bieden aan een omzetsdaling van minstens 20%. Vanaf de tweede fase (eerste kwartaal van 2021) moet de omzetsdaling minstens 30% bedragen.

De werkgever is verplicht zijn werknemers aan te moedigen om beroepsoriënteringsadvies te vragen of opleidingen te volgen.

Andere voorwaarden

-

Duur van de regeling

NOW 1: van maart tot mei 2020. NOW 2: van juni tot september 2020. NOW 3: van oktober 2020 tot juni 2021 met drie fasen van drie maanden.

Uitkering betaald aan de werknemer

NOW 1 en 2

De werknemer blijft 100% van zijn door de werkgever betaalde maandloon ontvangen. Loonsverminderingen zijn verboden.

NOW 3

De werknemer blijft 100% van zijn door de werkgever betaalde maandloon ontvangen.

Er wordt evenwel de mogelijkheid geboden om, parallel met de geleidelijke daling van de tenlasteneming van de loonkosten door de staat (zie hieronder), geleidelijk de loonmassa tot resp. 10%, 15% en 20% te doen dalen in de fasen 1, 2 en 3 van de maatregel, zonder effect op het bedrag van de subsidie. Deze vermindering van de loonmassa kan verschillende vormen aannemen (vrijwillig vertrek, economisch ontslag, vrijwillige loonsverlaging enz.).

Uitkering terugbetaald aan de werkgever

NOW 1 en 2

De staat betaalt 90% van de loonkosten voor de niet-gewerkte uren terug.

NOW 3

Het percentage van tenlasteneming door de staat van de loonkosten voor de niet-gewerkte uren vermindert in elke van de drie fasen: tot 80%, dan tot 70% en ten slotte tot 60%.

Werkgeversbijdragen

Net als voor het loon blijft de werkgever de normale werkgeversbijdragen betalen. Het percentage van tenlasteneming door de staat is hetzelfde als dat voor de aan de werknemer betaalde vergoeding.

Andere kenmerken

NOW 1

Zolang er gebruik wordt gemaakt van de maatregel, zijn economische ontslagen verboden. Als deze verplichting niet wordt nageleefd, wordt in een boete voorzien bovenop de terugbetaling van de subsidies die voor de betrokken werknemers werden ontvangen.

NOW 2

Zolang er gebruik wordt gemaakt van de maatregel, zijn economische ontslagen in principe verboden. De boete wordt verdubbeld in geval van niet-naleving van deze verplichting.

In geval van economische ontslagen van 20 werknemers of meer in het kader van een procedure van collectief ontslag wordt een boete van 5% toegepast op de totale NOW-subsidie die de werkgever heeft

ontvangen, tenzij met de vakbonden (of met de personeelsvertegenwoordigers) een overeenkomst wordt bereikt.

NOW 3

De boete van 5% wordt afgeschaft indien er geen akkoord is met de vakbonden (of personeelsvertegenwoordigers) in het kader van een procedure van collectief ontslag.

Voor alle NOW's

Zolang van de maatregel gebruik wordt gemaakt, zijn de uitkering van bonussen en dividenden en de terugkoop van aandelen verboden.

Cumulatie met een andere job

De tijdelijk werkloze werknemer blijft tijdens de normale werkuren ter beschikking van de werkgever, zelfs als hem niet wordt gevraagd te werken. Hij kan worden verplicht om andere taken te vervullen bij dezelfde werkgever als dat redelijk is.

Registratie in de nationale rekeningen

In Duitsland, Frankrijk en België nemen de vergoedingen die de werknemer ontvangt voor de niet-gewerkte uren de vorm aan van tijdelijkewerkloosheidsuitkeringen en worden ze in D62 geboekt. In Nederland is dat niet het geval, aangezien de werknemer zijn volledige door de werkgever betaalde loon blijft behouden, ongeacht de hoeveelheid arbeid die nog wordt gepresteerd. De vergoedingen die de werknemer ontvangt voor de niet-gewerkte uren blijven dus in de loonmassa D1 geboekt staan.

De subsidies die de staat aan de werkgever uitbetaalt om de loonkosten te dekken, worden geregistreerd als loonsubsidies (D39).

Voor meer informatie

<https://business.gov.nl/subsidy/corona-crisis-temporary-emergency-measure-now/>

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiële-regelingen/overzicht-financiële-regelingen/now>

3.4 België

Algemeen

De werkgever laat de RVA weten welke loontrekkers tijdelijk werkloos zijn en voor hoeveel uur. Hij bezorgt deze kennisgeving aan de uitbetalingsinstelling die de werknemer kiest (HVW, ACLVB, ACV of ABVV). De werknemer dient tegelijk een uitkeringsaanvraag bij zijn instelling in, welke de uitkeringen betaalt voor rekening van de RVA.

De ondernemingen kunnen hun toevlucht nemen tot twee vormen van tijdelijke werkloosheid: wegens overmacht of om economische redenen. De keuze voor de ene of de andere vorm in de context van de pandemie hangt hoofdzakelijk af van de bedrijfssector. Het verschil tussen beide vormen ligt hoofdzakelijk in de verplichtingen voor de werkgever en in de voorwaarden die de werknemer moet vervullen om uitkeringen te genieten. In beide vormen is het uitkeringsbedrag voor de werknemer bijna identiek.

In principe is het de werkgever die beslist om de werknemer tijdelijk werkloos te maken. In geval van quarantaine, voor de opvang van een minderjarig kind dat niet naar school of naar het kinderdagverblijf

mag of van een kind met een handicap, kan de werknemer evenwel tijdelijke werkloosheid wegens overmacht aanvragen, wat de werkgever niet kan weigeren.

De tijdelijke werkloosheid moet altijd een volledige werkdag betreffen. Dagen van tijdelijke werkloosheid mogen worden afgewisseld met werkdagen.

Voorwaarden om in aanmerking te komen

Tijdelijke werkloosheid wegens overmacht

Overmacht veronderstelt in principe een plotse, onvoorzienbare gebeurtenis, onafhankelijk van de wil van de partijen, die de uitvoering van de overeenkomst tijdelijk volledig onmogelijk maakt. In geval van overmacht is het niet vereist dat het bedrijf volledig sluit. In de praktijk betekent dit dat sommige werknemers wel en andere niet tijdelijk werkloos kunnen worden gemaakt.

De regeling is van toepassing op de werknemers uit de privésector, de contractuele personeelsleden bij de overheid, de uitzendkrachten tijdens de duur van hun (eventueel verlengde) arbeidsovereenkomst en de leerlingen die een alternerende opleiding volgen. Ze geldt niet voor de statutaire personeelsleden bij de overheid, de studenten en de stagiairs.

Tijdelijke werkloosheid om economische redenen

Beantwoorden aan de criteria inzake economisch verliezen.

De regeling is van toepassing op de arbeiders uit de privésector en bij de overheid, de bedienden uit de privésector, de uitzendkrachten tijdens de duur van hun (eventueel verlengde) arbeidsovereenkomst en de leerlingen die een alternerende opleiding volgen. Ze geldt niet voor de bedienden bij de overheid, de studenten en de stagiairs.

Duur van de regeling

Tijdelijke werkloosheid wegens overmacht

Vanaf 13.03.2020 tot en met 31.03.2021 wordt het begrip "overmacht" soepel toegepast en kunnen alle situaties van tijdelijke werkloosheid die te wijten zijn aan het coronavirus worden beschouwd als tijdelijke werkloosheid wegens overmacht, ook als bijvoorbeeld toch nog op bepaalde dagen kan worden gewerkt.

Tijdelijke werkloosheid om economische redenen

-

Uitkering betaald aan de werknemer

Tijdelijke werkloosheid wegens overmacht en om economische redenen

De uitkering in geval van tijdelijke werkloosheid bedraagt:

- tot en met 31 maart 2021, 70% van het bruto-uurloon op basis van het brutomaandloon dat wordt begrensd tot 2754 euro³². Het dagbedrag van de uitkering bedraagt minstens 55,59 en maximaal 74,17 euro. Vanaf april 2021 zou de uitkering opnieuw 65% van het bruto-uurloon bedragen.

---

³² Om precies te zijn, gebruikt de werkloosheidsregelgeving de loonschaal waarin het loon zich bevindt. Deze loonschaal geeft recht op een welbepaalde werkloosheidsuitkering per dag.

- + 5,63 euro/dag ten laste van de RVA in geval van tijdelijke werkloosheid wegens overmacht;
- + 2,00 euro/dag ten laste van de werkgever of van een Fonds voor Bestaanszekerheid in geval van tijdelijke werkloosheid om economische redenen.

Werkgeversbijdragen

Tijdelijke werkloosheid wegens overmacht en om economische redenen

De uren tijdelijke werkloosheid zijn vrijgesteld van werkgeversbijdragen.

Andere kenmerken

Tijdelijke werkloosheid wegens overmacht en om economische redenen

Geen bescherming tegen ontslag. De normale ontslagregels zijn van toepassing.

Cumulatie met een andere job

Tijdelijke werkloosheid wegens overmacht en om economische redenen

Tijdens de tijdelijke werkloosheid is het niet mogelijk een nieuwe bezoldigde activiteit als zelfstandige of als loontrekker bij een andere werkgever te beginnen en de uitkeringen te behouden. Dat geldt niet voor de inkomsten uit een activiteit in bijberoep die al minstens drie maanden voor de tijdelijke werkloosheid werd aangevat; deze mogen wel met de uitkeringen worden gecumuleerd. Ondersteunend vrijwilligerswerk in het onderwijs en in de gezondheidssector is mogelijk.

Van april tot oktober 2020 kon als tijdelijke werkloze worden gewerkt in een "vitale sector" met behoud van 75% van de uitkering tijdens de gewerkte periode³³.

Registratie in de nationale rekeningen

In de nationale rekeningen worden de tijdelijkewerkloosheidsuitkeringen niet als loon, maar als sociale uitkeringen beschouwd. Ze worden dus geboekt in D62 "Social benefits other than social transfers in kind".

Voor meer informatie

<https://www.rva.be/nl/burgers/tijdelijke%20werkloosheid/algemeen>

<https://www.rva.be/nl/werkgevers/tijdelijke-werkloosheid-en-onthaalouders/tijdelijke-werkloosheid>

---

³³Deze regeling gold voor activiteiten als werknemer of uitzendarbeider in de volgende sectoren: (1) de tuinbouw, met uitzondering van de sector inplanting en onderhoud van parken en tuinen (paritair comité 144); (2) de landbouw, voor zover de werknemer uitsluitend werkt op de eigen gronden van de werkgever (paritair comité 145); (3) de bosbouw (paritair comité 146).

4. Bijlage 2: Wegwerking van de effecten van de taxshift 2016-2020

De loonkostenhandicap in 2020 werd berekend zonder rekening te houden met de effecten van de maatregelen ter verlaging van de sociale werkgeversbijdragen in het kader van de taxshift 2016-2020. De wet van 1996 preciseert immers in zijn artikel 5: "Voor de berekening van de loonkostenhandicap houdt het secretariaat op het moment van die berekening geen rekening met de verminderingen van de socialezekerheidsbijdragen van de taxshift 2016-2020, met inbegrip van de verschuiving van de 1 % vermindering van de bedrijfsvoorheffing naar een sociale werkgeversbijdragevermindering, maar wel met het effect van de verminderingen van de werkgeversbijdragen ten gevolge van het competitiviteitspact van 2016, met uitzondering van de loonsubsidies voor ploegen- en nachtarbeid uit het competitiviteitspact".

Op basis van een methodologie die werd opgesteld door een werkgroep die bestond uit het INR, de NBB, het FPB en de RSZ³⁴, heeft de RSZ daartoe een raming van de kostprijs van de taxshift in de privésector gemaakt in termen van minder geïnde sociale werkgeversbijdragen voor de jaren 2016 tot 2020. Deze kostprijs is de geraamde kostprijs voor elk van die jaren van de taxshift 2016-2020 waarop de maatregelen uit het competitiviteitspact van 2016³⁵ in mindering zijn gebracht. Door dat bedrag toe te voegen aan de loonmassa D1 die wordt gepubliceerd in de nationale rekeningen, kan de ontwikkeling van de uurloonkosten voor 2016 en de jaren daarna worden herberekend zonder rekening te houden met de effecten van de taxshift overeenkomstig de wet.

Hoewel er geen nieuwe taxshiftmaatregelen m.b.t. de werkgeversbijdragen zijn na 2018, heeft de taxshift niettemin een impact op de groei van de uurloonkosten in 2019 die wordt gebruikt voor de berekening van de loonkostenhandicap (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** 4-1).

De verklaring daarvoor is dat het effect van de taxshift wordt berekend als het verschil tussen de werkgeversbijdragen die nu worden geïnd (op basis van de parameters in het kader van de taxshift) en de werkgeversbijdragen die zouden zijn geïnd op basis van de parameters van het Competitiviteitspact 2016 van de regering-di Rupo.

Het Competitiviteitspact bestond immers in een verhoging van een vast bedrag van de forfaitaire verlaging van de werkgeversbijdragen en in een verhoging van een vast bedrag van het lagelonenplafond waaronder bijkomende bijdrageverlagingen worden toegepast. Welnu, met een forfaitaire verlaging is het bedrag van de verlaging alsmar minder belangrijk t.a.v. de brutoloonmassa. De werkgeversbijdragen stijgen m.a.w. sneller dan de brutoloonmassa. De taxshift, van zijn kant, bestond in een verlaging van de nominale bijdragevoeten en in een afschaffing van de forfaitaire verlaging, met behoud van de verlagingen voor lage lonen.

Het feit dat er in het huidige kader van de taxshift geen forfaitaire verlaging meer is, heeft dus tot gevolg dat, voor dezelfde stijging van de brutoloonmassa, de werkgeversbijdragen minder snel stijgen dan wat het geval zou zijn geweest in het kader van het Competitiviteitspact. De stijging van de uurloonkosten (brutolonen + werkgeversbijdragen) zou in het kader van het Competitiviteitspact derhalve groter zijn geweest dan in het huidige kader. In 2019 bedraagt dit verschil 0,14 procentpunt.

Voor het jaar 2020 kan deze correctie niet worden aangebracht, want de raming van de RSZ voor 2020 steunt op het vooruitzicht m.b.t. de groei van de brutolonen van het Federaal Planbureau van

---

³⁴ Voor meer details over deze methodologie, zie "Wegwerking ex ante en ex post van de effecten van de taxshift uit de berekening van de ontwikkeling van de loonkosten" ([CRB 2018-1782](#)).

³⁵ Dit pact werd nooit toegepast en de middelen die ervoor werden uitgetrokken, werden bestemd voor de financiering van de taxshift 2016-2020.

september 2020. Ter herinnering: het vooruitzicht voor het jaar 2020 in België dat wordt gebruikt om de loonkostenhandicap in 2020 te berekenen, is een raming van de uurloonkostenontwikkeling in België in 2020 die niet wordt beïnvloed door de tijdelijke statistische effecten als gevolg van de COVID-19-crisis (cf. [Bijlage 5](#)). Het vooruitzicht van het FPB van september 2020 wordt echter, net als alle vooruitzichten die door de nationale en internationale instituten werden gepubliceerd, door deze statistische effecten sterk beïnvloed. De raming van de RSZ voor 2020 is dan ook niet coherent met het vooruitzicht inzake de uurloonkostenontwikkeling in 2020 dat werd gebruikt bij de berekening van de maximaal beschikbare marge. Om die reden heeft het secretariaat ervoor gekozen om voor het jaar 2020 de correctie over te nemen die in het Technisch verslag 2019 werd uitgevoerd. Die bedroeg 0,016 pp.

Tabel 4-1: Wegwerking van de effecten van de taxshift uit de loonmassa D1 van de privésector in 2016 en in de jaren daarna

D1 (miljoenen euro's)	Bron	2016	2017	2018	2019
D1 voor wegwerking effecten taxshift	INR	158194	163911	169614	176010
Kosten taxshift zonder Competitiviteitspact (gecumuleerd bedrag)	RSZ	1176	1807	2435	2773
D1 na wegwerking effecten taxshift		159370	165717	172050	178783

Groei van D1	2016	2017	2018	2019
Voor wegwerking effecten taxshift	1,5%	3,6%	3,5%	3,8%
Na wegwerking effecten taxshift	2,3%	4,0%	3,8%	3,9%

Groei van de ULK's	2016	2017	2018	2019
Voor wegwerking effecten taxshift	-0,36%	1,35%	1,47%	2,32%
Na wegwerking effecten taxshift	0,38%	1,71%	1,81%	2,46%

Noot: de berekening van de kostprijs van de taxshift zonder het Competitiviteitspact voor 2016 wordt uitvoerig belicht in de nota RSZ (2017), die voor 2017 in de nota RSZ (2018), die voor 2018 in de nota RSZ (2019) en die voor 2019 in de nota RSZ (2020).

Tabel 4-2: Vooruitzicht m.b.t. de loonkostenhandicap rekening houdend met de effecten van de taxshift voor de jaren 2016 tot 2019

	2016	2017	2018	2019
België / Duitsland	105,79	104,27	102,82	102,01
België / Nederland	92,03	92,52	92,18	92,10
België / Frankrijk	96,79	95,65	95,88	96,25
België / Gem-3	100,61	99,49	98,81	98,53

5. Bijlage 3: Wegwerking van de effecten van de omvorming van het CICE op de loonkostenontwikkeling in Frankrijk

Het CICE (Crédit d'impôt pour la compétitivité et l'emploi) is een algemene maatregel die in 2013 werd genomen om de arbeidskosten te verlagen. De regering heeft besloten het CICE vanaf 2019 in twee fasen om te vormen tot een permanente verlaging van de sociale werkgeversbijdragen voor de lage lonen. Vanaf 1 januari 2019 worden de werkgeversbijdragen met 6 procentpunten verlaagd voor alle lonen die niet meer dan 2,5 keer het SMIC bedragen. Vanaf 1 oktober 2019 is een tweede verlaging in werking getreden voor de lonen die minder dan 1,6 keer het SMIC bedragen. Deze bijkomende verlaging gaat tot 3,9 punten op het niveau van het SMIC³⁶.

De omvorming van het CICE heeft een impact op de ontwikkeling van de loonkostenhandicap en dus in fine op de ontwikkeling van de loonkosten in Frankrijk, welke worden meegenomen in de berekening van de maximaal beschikbare marge. Overeenkomstig het ESR 2010 werd het CICE immers tot nu toe beschouwd als een loonsubsidie (geboekt in de rubriek D.39 van de nationale boekhouding) en had het bijgevolg geen invloed op de loonkostenhandicap. De socialezekerheidsbijdragen, daarentegen, maken deel uit van de rubriek 'Beloning van werknemers' (D.1) uit de nationale rekeningen. De verlaging van de socialezekerheidsbijdragen die wordt gefinancierd door de omvorming van het CICE had dan ook tot gevolg dat de maximaal beschikbare marge voor 2019-2020 met 0,8 procentpunt daalde.

Terzelfder tijd heeft de omvorming van het CICE geen impact op de loonkosten die in aanmerking worden genomen voor de berekening van de historische loonkostenhandicap³⁷. Deze loonkosten bevatten immers ook de loonsubsidies. De vermindering van de loonsubsidies verhoogt dus dat loonkostenniveau, terwijl de bijdrageverlagingen datzelfde niveau doen dalen. Beide bewegingen compenseren elkaar.

De inaanmerkingneming van de bijdrageverlagingen als gevolg van de omvorming van het CICE voor de berekening van de maximaal beschikbare marge heeft deze laatste verkleind, terwijl de loonkosten die gelden voor de berekening van de historische loonkostenhandicap niet werden beïnvloed door de omvorming van het CICE. Die verkleining van de maximaal beschikbare marge voor 2019-2020 zou minder sterke stijgingen van de brutolonen dan in de referentielidstaten hebben meegebracht en zou bijgevolg de historische handicap hebben doen dalen.

De wetgever heeft deze situatie niet voorzien toen de wet werd opgesteld. Hij voorzag immers alleen in de correctie van de historische handicap met behulp van hetzij verhogingen van de loonsubsidies of van bijdrageverminderingen in België, hetzij de vaststelling van een kleinere maximale marge dan de maximaal beschikbare marge, hetzij door automatisch een deel van de loonkostenhandicap sinds 1996 te reserveren wanneer die laatste negatief is.

Om de geest van de wet van 1996 na te leven werd de omvorming van het CICE tot een verlaging van de werkgeversbijdragen dan ook geneutraliseerd voor de berekening van de maximaal beschikbare marge voor 2019-2020. Om deze neutralisatie een blijvend karakter te geven, moet het bedrag van het

---

³⁶ Zie punt **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** van het Technisch verslag 2019 voor meer details.

³⁷ De wet heeft de CRB de opdracht gegeven om de omvang van de historische loonkostenhandicap te bepalen. Tot op vandaag werd nog geen akkoord gevonden over een methode om de historische loonkostenhandicap te berekenen. De leden van de CRB zijn het wel eens geworden over het concept 'loonkosten' dat voor de berekening van de historische loonkostenhandicap in aanmerking moet worden genomen. Het gaat om de definitie die wordt bepaald door de wet wat de absolute loonkostenhandicap betreft. Dat wil zeggen: de loonkosten van de werknemers min de loonsubsidies, gedeeld door het aantal gewerkte uren.

CICE vanaf 2018 worden gecorrigeerd voor de loonkosten die worden gebruikt om de loonkostenhandicap te berekenen.

Concreet gezien stemmen de voor het CICE gecorrigeerde uurloonkosten (ULK's) overeen met de loonkosten (D1) verminderd met het CICE, gedeeld door het volume gewerkte uren van de werknemers (U).

$$ULK's \text{ gecorrigeerd voor het CICE} = \frac{D1 - CICE}{U}$$

De volgende tabel, die komt uit het rapport van het Comité de suivi du CICE (France Stratégie), bevat de verwachte CICE-uitgaven in de betekenis van de nationale boekhouding die in aanmerking worden genomen in het Projet de loi de finance 2019. Het is dit bedrag dat wordt gebruikt om de loonkosten te corrigeren.

Tabel 5-1: Verwachte CICE-uitgaven in de betekenis van de nationale boekhouding, PLF 2019, bedragen in miljarden euro's³⁸

	2018	2019	2020	2021	2022
CICE-uitgaven nationale boekhouding	22,40	20,20	1,60	1,40	1,20

Bronnen: Comité de suivi du CICE 2018, France Stratégie

We zien dat het CICE nog werd uitgekeerd in 2019, op basis van de lonen van 2018, en dat het nadien geleidelijk verdwijnt. De CICE-resten van het jaar 2020 en daarna stemmen overeen met de openstaande vorderingen in het jaar dat volgt op de betaling van de lonen en die 3 jaar later nog opeisbaar zijn.

De onderstaande tabel geeft de voor het CICE gecorrigeerde en de niet voor het CICE gecorrigeerde loonkostenontwikkeling weer die werd gebruikt om de loonkostenhandicap in 2020 in het Technisch verslag 2019 te ramen.

Tabel 5-2: Jaarlijkse stijging van de uurloonkosten in de privésector in Frankrijk, niet en wel gecorrigeerd voor het CICE, die werd gebruikt om de loonkostenhandicap in 2020 in het Technisch verslag 2019 te ramen

	2019p	2020p	2019-2020p
Uurloonkosten niet gecorrigeerd voor het CICE	-0,52%	1,73%	1,20%
Uurloonkosten gecorrigeerd voor het CICE	-0,26%	3,78%	3,51%
Effect van de correctie van het CICE	0,26%	2,05%	2,31%

Noot: de correctie werd uitgevoerd op basis van de bovenstaande formule door gebruik te maken van de verwachte CICE-uitgaven van de vorige tabel.

Bronnen: secretariaat CRB, Technisch verslag 2019

In de vooruitzichten van het Technisch verslag 2019 daalden de niet-gecorrigeerde loonkosten met 0,5% in 2019 door de verlaging van de werkgeversbijdragen. De gecorrigeerde loonkosten daalden iets minder (-0,3%) omdat de verwachte CICE-uitgaven in 2019 iets lager liggen dan in 2018. In 2020 stegen de gecorrigeerde loonkosten veel meer (+3,8%) dan de niet-gecorrigeerde (+1,7%) door de afschaffing van het CICE. In totaal verhoogde de correctie de gecumuleerde stijging 2019-2020 met 2,3 procentpunten.

³⁸ Deze CICE-uitgavenbedragen in de betekenis van de nationale boekhouding zijn de recentste beschikbare gegevens. France Stratégie heeft meegedeeld dat het ministerie van Financiën deze cijfers niet langer zou bijwerken.

In het Technisch verslag 2018 en 2019 was de wegwerking van de effecten van de omvorming van het CICE tot bijdrageverlagingen in 2019 op de groei van de uurloonkosten in Frankrijk dus gespreid over de jaren 2019 en 2020, met het grootste deel van de correctie in 2020. Gelet op de zeer zwakke stijging van de loonkosten in Frankrijk in 2019, werd de loonkostenhandicap in 2019 dus opwaarts vertekend. Dat was evenwel geen probleem, aangezien we de groei over 2019-2020 gecumuleerd wilden ramen, en niet jaar per jaar.

Nu wordt de handicap in 2020 geraamd op basis van de handicap in 2019 en van de ontwikkeling van de handicap in 2020 (cf. de afvlakkingsmethode die wordt uiteengezet in [punt 2.2.2](#)). Het is dan ook noodzakelijk dat de loonkostenhandicap in 2019 niet wordt vertekend. Daarom wordt de volledige correctie van het CICE, nl. 2,3 procentpunten, geconcentreerd op het jaar 2019.

Tabel 5-1: Loonkostenstijging in Frankrijk in de privésector, niet en wel gecorrigeerd voor het CICE, om de loonkostenhandicap in 2020 in het Technisch verslag 2020 te ramen

		2019
a	Uurloonkosten niet gecorrigeerd voor het CICE	-0,38%
b	Effect van de correctie van het CICE	2,31%
c=a+b	Uurloonkosten gecorrigeerd voor het CICE	1,93%

Bronnen: nationale rekeningen, France Stratégie, secretariat CRB

6. Bijlage 4: Aanpassing van de reeks van de uurloonkosten in België 1996-2001 ingevolge de herziening van de nationale rekeningen wat de raming van zwartwerk betreft

Deze bijlage is een samenvatting van de nota CCE 2020-1665 "Adaptation de la série du coût salarial horaire en Belgique 1996-2001 suite à la révision des comptes nationaux concernant l'estimation du travail au noir", die beschikbaar is op de website van de CRB.

In overeenstemming met de definities van het Europees Systeem van Rekeningen bestaat een van de doelstellingen van de nationale boekhouding erin een volledig beeld te geven van de economische activiteit van een land en van de transacties die er in een bepaalde periode hebben plaatsgevonden. Daarom worden naast gegevens uit administratieve bronnen en statistische enquêtes ook ramingen van de niet-aangegeven activiteiten (of "activiteiten in het zwart") gemaakt om deze mee in de boekhouding op te nemen, en om zo een volledig en vergelijkbaar beeld van de economische activiteiten in de verschillende landen te krijgen.

Naar aanleiding van de vijfjaarlijkse methodologische herziening van de nationale rekeningen in 2014 had de NBB een diepgaande analyse gemaakt, die was uitgemond in de noodzaak om de raming van het zwartwerk aan te passen. De noodzaak van deze herziening werd nog versterkt door het voorbehoud dat Eurostat had geuit bij het exhaustieve karakter van de Belgische statistieken en, meer bepaald, bij de raming van de "zwarte economie" voor de bouwsector. Opgemerkt moet worden dat het voorbehoud van Eurostat betrekking had op de periode 2002-2013. Voor de berekening van het aandeel van de bijdrage van de lidstaten aan de EU-begroting in 2014 was het immers niet meer noodzakelijk de reeksen van 1995 tot 2001 te herzien, aangezien deze periode als bevroren werd beschouwd³⁹. Afgezien van de aanbevelingen van Eurostat had de NBB toen de keuze gemaakt om geen retropolatie te verrichten voor de jaren voorafgaand aan 2002, vanwege de informatie waarover ze beschikte, de investeringen in tijd en middelen die daarvoor nodig waren en het geringe effect dat dit zou hebben gehad op het niveau van het bruto binnenlands product.

Bij de vijfjaarlijkse herziening van de nationale boekhouding in 2014 heeft de NBB daarom een nieuwe raming gemaakt van de zwarte toegevoegde waarde op het niveau van de bedrijfstakken en van het bbp sinds 2002. Hoewel de impact van de herziening van de ene tot de andere bedrijfstak verschilde, werd de zwarte economie op macro-economisch niveau opwaarts herzien. Tijdens de volgende vijfjaarlijkse herziening in 2019 werden ook de arbeidsmarktstatistieken (loonmassa, werkgelegenheid en volume gewerkte uren) op het niveau van elke bedrijfstak herzien om in overeenstemming te zijn met de nieuwe stijgingscoëfficiënten van de toegevoegde waarde die in 2014 werden geraamd. Het was dan ook ter gelegenheid van de nationale rekeningen van 2019 dat de statistische reeksen die door het secretariaat worden gebruikt voor de berekening van de loonkostenhandicap werden herzien.

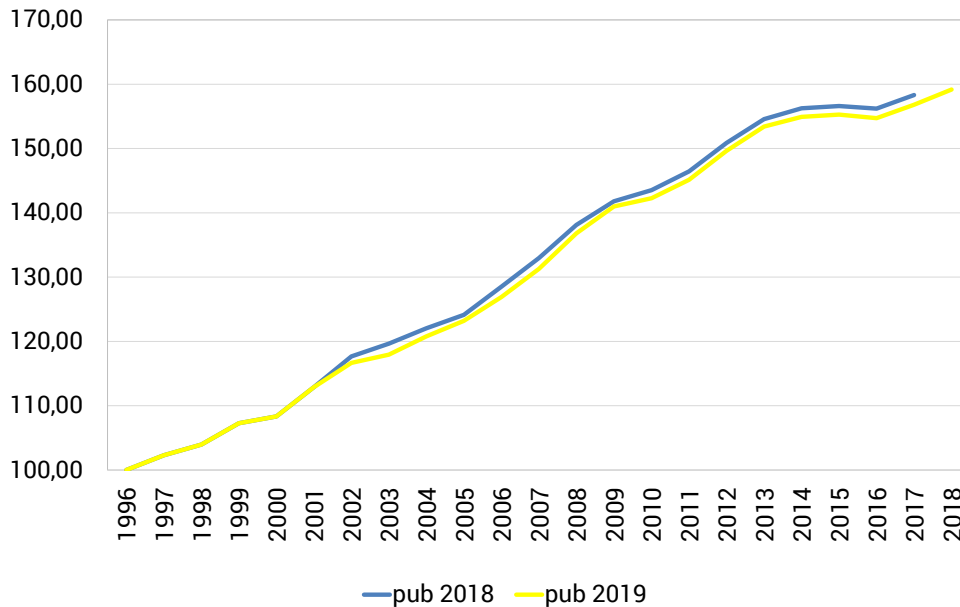
De keuze voor het jaar 2002 voor de aanpassing van de zwartwerkactiviteit heeft dus geen economische rechtvaardiging op zich (geen wijziging van de wetgeving of specifieke veranderingen in de omgeving vanaf dat jaar). Deze methodologische keuze zorgde echter voor een breuk in de reeks en had een vermindering van de gecumuleerde groei van de uurloonkosten sinds 1996 tot gevolg. Samenvattend kan worden gesteld dat een opwaartse herziening van zwartwerk vanaf 2002 het niveau van de uurloonkosten in de privésector (en dus de ontwikkeling ervan sinds 1996) doet dalen. Dit vloeit voort uit de hypothese dat de loonkosten van zwartwerk overeenkomen met het nettoloon van de aangegeven arbeid (d.w.z. de loonkosten van de aangegeven arbeid verminderd met de

---

³⁹Het aandeel van de bijdragen van de lidstaten aan de Europese begroting is gebaseerd op het bruto nationaal inkomen, dat wordt berekend volgens de methoden van het ESR79 (voor de periode 1995-2001), het ESR95 (voor de periode 2002-2009) en het ESR2010 (na 2010).

werkgeversbijdragen, de werknemersbijdragen en de bedrijfsvoorheffing). De kosten van niet-aangegeven arbeid worden daarom verondersteld lager te zijn dan de kosten van aangegeven arbeid.

Grafiek 6-1: Gecumuleerde uurloonkostenontwikkeling in de privésector (S1-S13) in België (1996=100)

Bronnen: nationale rekeningen, berekeningen van het secretariaat

Aangezien de keuze voor het jaar 2002 als zodanig geen economische rechtvaardiging had, heeft het secretariaat van de CRB aan de NBB gevraagd om, ten behoeve van de berekening van de maximaal beschikbare marge, een methodologie te ontwikkelen waarmee ook de raming van het zwartwerk voor de periode 1996-2001 kan worden herzien. Het doel van dit verzoek was een breuk te vermijden in de historische reeksen betreffende de ontwikkeling van de uurloonkosten sinds 1996.

Daartoe heeft de NBB het zwartwerk opnieuw geraamd voor de loonmassa D1, de werkgelegenheid in personen en de werkgelegenheid in volume gewerkte uren voor de periode 1996-2001, aan de hand van een methode die zo dicht mogelijk aanleunt bij die welke vanaf 2002 werd gebruikt. De nieuwe raming van de NBB staat in de regel 'Simulatie met constante coëfficiënten' in de onderstaande tabel.

Tabel 6-1: Impact van de toepassing van constante ramingscoëfficiënten voor het zwartwerk voor de periode 1996-2002 op de uurloonkosten

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Uurloonkosten (ULK's) in België (€/u)							
Publicatie 2018	23,42	23,96	24,35	25,13	25,38	26,44	27,56
Publicatie 2019	23,43	23,97	24,36	25,13	25,38	26,45	27,33
Simulatie met constante coëfficiënten	23,24	23,77	24,16	24,92	25,16	26,22	27,33
Impact van de simulatie met constante coëfficiënten	-0,18	-0,19	-0,2	-0,21	-0,22	-0,23	
Groei ULK's in België (%)							
Publicatie 2018		2,30%	1,62%	3,19%	0,99%	4,20%	4,24%
Publicatie 2019		2,30%	1,62%	3,19%	0,99%	4,20%	3,35%
Simulatie met constante coëfficiënten		2,28%	1,61%	3,17%	0,97%	4,20%	4,24%
Impact van de simulatie met constante coëfficiënten (in %-punten)		-0,02	-0,01	-0,02	-0,02	0	0,89
Gecumuleerde impact van de simulatie met constante coëfficiënten (in %-punten)		-0,02	-0,03	-0,05	-0,07	-0,07	0,82

Bron: Nationale Bank van België

Wegens de hierboven uiteengezette statistische breuk gebruikt het secretariaat voor de berekening van de loonkostenhandicap dus niet de reeks van de groei van de uurloonkosten van 1996 tot 2002 zoals die in de nationale rekeningen is gepubliceerd. Tussen 1996 en 2002 gebruikt het secretariaat, net als in het Technisch verslag 2019, de door de NBB opnieuw geraamde cijfers (dus de cijfers van de regel 'Simulatie met constante coëfficiënten') om deze statistische breuk te vermijden.

7. Bijlage 5: Vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in België voor het jaar 2020

Om een vooruitzicht te krijgen van de uurloonkostenontwikkeling in België voor het jaar 2020 dat niet beïnvloed wordt door de statistische effecten als gevolg van de COVID-19-crisis, steunen we op het indexeringsvoorzicht en het vooruitzicht m.b.t. de stijging van de cao-lonen die de NBB in december 2020 publiceerde, alsook op het vooruitzicht m.b.t. de loondrift en het effect van de werkgeversbijdragen die de NBB in december 2019 publiceerde.

Tabel 7-1: Uurloonkostenontwikkeling in België in 2020 zonder statistische effecten als gevolg van de COVID-19-crisis (%)

	2020
Groei van de uurloonkosten	1,65
Bruto-uurlonen	1,62
Indexering ^a	1,01
Verhogingen excl. indexering	0,61
Cao-verhogingen ^b	0,51
Wage drift ^c	0,10
Effect van de werkgeversbijdragen ^d	0,01
Wegwerking van de effecten van de taxshift	0,02

a: NBB december 2020; b: loonsverhogingen vastgesteld in paritaire comités, bron: NBB december 2020; c: verhogingen en premies die de ondernemingen toekennen bovenop de interprofessionele en sectorale cao's, loondrift die resulteert uit wijzigingen in de werkgelegenheidsstructuur en metingsfouten, bron: NBB december 2019; d: bijdrage aan de verandering van de loonkosten als gevolg van de wijzigingen van de impliciete bijdragevoeten, bron: NBB december 2019

8. Bijlage 6: Robuustheidstesten

De eerste robuustheidstest steunt op de ontwikkeling van reële uurloonkosten van het verleden in de referentielanden. Er wordt van de hypothese uitgegaan dat de economie in 2022 weer op het niveau van voor de crisis zal zijn gekomen en dat de ontwikkeling van de reële uurloonkosten in de referentielanden bijgevolg zal overeenkomen met de gemiddelde ontwikkeling die zich voordeed tijdens de periode na de financiële crisis, d.w.z. van 2011 tot 2019 (het gaat dus om het gemiddelde van de groeicijfers van 2011 tot 2019)⁴⁰. Dit is een sterke hypothese, want in Duitsland en Frankrijk zal de economie in 2022 nog steeds een inhaalbeweging aan het maken zijn. Dit wordt echter gecompenseerd door de (eveneens sterke) hypothese dat, gezien de crisis, de groei van de reële uurloonkosten in de referentielanden in 2021 nul zal bedragen. Wat België betreft, wordt gesteund op de indexeringsvooruitzichten van de NBB van december 2020. [Punt 8.1](#) geeft een gedetailleerde beschrijving van de voor deze methode gebruikte gegevens.

In de tweede methode wordt geraamd wat de maximaal beschikbare marge zou zijn als we voor 2021 en 2022 zouden steunen op de groei van het verdeelbaar surplus (zie kadertekst voor de definitie van het verdeelbaar surplus). Ook hier wordt van de hypothese uitgegaan dat de economie in 2022 weer op het niveau van voor de crisis zal zijn teruggekeerd en dat de groei van het verdeelbaar surplus dus gelijk zal zijn aan die welke gemiddeld in de periode na de financiële crisis plaatsvond. Voor 2021 wordt er, gezien de crisis, van uitgegaan dat de groei van het verdeelbaar surplus nul zal bedragen. Ter vergelijking: de NBB verwacht nog een negatieve productiviteitsgroei voor het jaar 2021 (zie [bijlage 7](#)). [Punt 8.2](#) geeft een gedetailleerde beschrijving van de voor deze methode gebruikte gegevens.

Voor beide methoden is de loonkostenhandicap in 2020 gebaseerd op de volgende methode. Voor België wordt hetzelfde vooruitzicht gebruikt als het vooruitzicht dat voor de berekening van de maximaal beschikbare marge werd gebruikt, m.a.w. het indexeringsvooruitzicht en het vooruitzicht m.b.t. de ontwikkeling van de reële cao-lonen van de NBB van december 2020, alsook de raming van de "loondrift" en van het "effect van de werkgeversbijdragen" van de NBB van december 2019. Voor de referentielanden is het niet mogelijk het afgevlakte vooruitzicht voor 2020 te gebruiken, aangezien geen gebruik wordt gemaakt van de afgevlakte vooruitzichten voor 2021 en 2022, die dat zouden compenseren. De op een na beste optie is dan gebruik te maken van het in het TV 2019 gebruikte vooruitzicht, d.i. het laatste dat voor het begin van de pandemie werd opgesteld.

Tabel 8-1: Loonkostenhandicap 2020 voor robuustheidstesten

a	Loonkostenhandicap in 2019	0,09
b	Ontwikkeling ULK's België in 2020	1,65
c	Ontwikkeling ULK's Gem-3 in 2020	2,21
a+b-c	Loonkostenhandicap in 2020 voor robuustheidstesten	-0,47

Bronnen: Eurostat, RSZ, France Stratégie, Nationale Bank van België, Bundesbank, De Nederlandsche Bank, Banque de France; berekeningen secretariaat

De aldus verkregen loonkostenhandicap in 2020 is negatiever dan wat wordt verkregen door de afvlakkingsmethode (-0,5 vs. -0,1). Dit kan worden verklaard door het feit dat de ontwikkeling van de loonkosten in de referentielanden in 2020, die werd verkregen met de afvlakkingsmethode, lager is dan wat werd voorspeld in het TV 2019. Dit is in overeenstemming met het feit dat de afvlakkingsmethode de ontwikkeling van de onderhandelde loonkosten in de referentielanden in 2020

⁴⁰ De financiële crisis veroorzaakte een vertraging van het bbp in 2008 (groei van het reëel bbp van 0,4%) en een sterke recessie in 2009 (groei van het reëel bbp van -2,0%). In 2010 maakte de economie een inhaalbeweging (groei van het reëel bbp van 2,9%). We zijn dus van oordeel dat de economie vanaf 2011 een "normaal" groeipad heeft teruggevonden.

onderschat, zoals wordt uiteengezet in [punt 2.2.2](#). Om dezelfde als hierboven vermelde redenen wordt alleen rekening gehouden met het geval waarin er geen sprake is van een historische loonkostenhandicap. De correctieterm is dus gelijk aan de loonkostenhandicap in 2020, d.w.z. -0,5 pp.

Omgekeerd is de ontwikkeling van de loonkosten in de referentielanden in 2021 en 2022 met de methode op basis van de ontwikkeling van de reële ULK's van het verleden lager dan met de afvlakkingsmethode (3,4 vs. 3,7). Ook dit is in overeenstemming met het feit dat de afvlakkingsmethode de ontwikkelingen van de loonkosten in de referentielanden in 2021 en 2022 overschat, hetgeen de onderschatting van 2020 compenseert. Uiteindelijk is de maximaal beschikbare marge die op basis van de ontwikkeling van de reële ULK's van het verleden in de referentielanden zou zijn verkregen, iets hoger dan de marge die op basis van de afvlakkingsmethode wordt verkregen (0,5 vs. 0,4).

Tabel 8-2: Robuustheidstest 1: maximaal beschikbare marge op basis van de loonontwikkelingen van het verleden in de referentielanden (%)

a	Vooruitzicht ULK's Gem-3 2021-2022^a	3,39
b	Indexeringsvooruitzicht België 2021-2022	2,85
c	Correctieterm^b	-0,47
d	Veiligheidsmarge 2021-2022	0,50
a-b-c-d	Robuustheidstest 1: maximaal beschikbare marge 2021-2022	0,51

a: Voor 2021 is de stijging van de uurloonkosten in de referentielanden gelijk aan de inflatie (vooruitzicht centrale banken van december 2020). Voor 2022 is de stijging van de uurloonkosten in de referentielanden gelijk aan de inflatie (vooruitzicht centrale banken van december 2020), plus de gemiddelde ontwikkeling van de reële uurloonkosten van 2011 tot 2019 (nationale rekeningen Eurostat); b: de correctieterm is gelijk aan de loonkostenhandicap in 2020 die werd berekend voor de robuustheidstesten, zie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**

Indien we daarentegen voor 2021 en 2022 hadden gesteund op de groei van het verdeelbaar surplus uit het verleden, zou de maximaal beschikbare marge iets lager zijn geweest dan die welke met de afvlakkingsmethode wordt verkregen (0,3 vs. 0,4).

Tabel 8-3: Robuustheidstest 2: maximaal beschikbare marge op basis van het verdeelbaar surplus van het verleden in België (%)

a	Vooruitzicht ULK's Gem-3 min indexering BE 2021-2022^a	0,32
b	Correctieterm^b	-0,47
c	Veiligheidsmarge 2021-2022	0,50
a-b-c	Robuustheidstest 2: maximaal beschikbare marge 2021-2022	0,30

a: Het verschil tussen het vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in de referentielanden en het indexeringsvooruitzicht voor 2021-2022 wordt weergegeven door het verdeelbaar surplus. Voor 2021 gaan we uit van de hypothese dat het verdeelbaar surplus nul bedraagt.

Voor 2022 is het verdeelbaar surplus gelijk aan het gemiddelde verdeelbaar surplus van 2011 tot 2019. b: de correctieterm is gelijk aan de loonkostenhandicap in 2020 die werd berekend voor de robuustheidstesten, zie Tabel 8-1.

Tot besluit ligt de maximaal beschikbare marge zoals die is berekend in punt 5.6 tussen de twee methoden die werden gebruikt voor de robuustheidstest en die rekening houden met de ontwikkelingen van het verleden.

Kadertekst: het verdeelbaar surplus

Het verdeelbaar surplus is het door de economie gegenereerde overschot dat beschikbaar is om de reële uurloonkosten, de rentabiliteit van het kapitaal en de reële beloning van de zelfstandigen te verhogen. Een verhoging van de reële beloning van de werknemers die gelijk is aan het verdeelbaar surplus maakt het mogelijk de rentabiliteit van het kapitaal en de reële beloning van de zelfstandigen constant te houden.

Het verdeelbaar surplus is afkomstig van drie bronnen:

- Het productiviteitsoverschot: dit is de toename van de toegevoegde waarde (TW) in volume die niet het gevolg is van een toename van de hoeveelheid gebruikte productiefactoren (loonarbeid, zelfstandige arbeid, kapitaal). Het productiviteitsoverschot is afkomstig van bijvoorbeeld de technologische vooruitgang of een betere arbeidsorganisatie.
- De verbetering van de interne ruilvoeten: de interne ruilvoeten zijn gelijk aan het verschil in groei tussen de deflator van de toegevoegde waarde en van de consumentenprijzen. Een verbetering van de interne ruilvoeten kan bijvoorbeeld voortvloeien uit het feit dat de prijzen van de uitgevoerde producten sneller stijgen dan de prijzen van ingevoerde producten.
- De toename van de andere subsidies min de andere belastingen op de productie. Een toename van de subsidies (bijvoorbeeld loonsubsidies) verhoogt het verdeelbaar surplus en daarmee de mogelijkheid om de beloning van de productiefactoren te verhogen. Een verhoging van de andere belastingen op de productie vermindert daarentegen het verdeelbaar surplus.

In het kader van de projectie wordt van de hypothese uitgegaan dat de verandering van de andere subsidies min de andere belastingen op de productie nul is (d.w.z. dat het niveau van deze belastingen en subsidies ongewijzigd blijft ten opzichte van 2019), aangezien er geen informatie is over het feit dat de productiesubsidies sneller zouden evolueren dan de TW. De enige beschikbare informatie is de verhoging van de subsidies voor de financiering van de loonsverhogingen in de gezondheidszorg. Dit specifieke financieringsmechanisme wordt in deze oefening niet in aanmerking genomen, omdat het bedoeld is om de loonsverhogingen in de gezondheidszorg in de context van de crisis te financieren. Het is dus niet bedoeld om de loonsverhogingen in de rest van de economie te financieren.

8.1 Gebruikte gegevens voor robuustheidstest 1: maximaal beschikbare marge op basis van de loonontwikkelingen van het verleden in de referentielanden

Voor deze robuustheidstest worden de volgende gegevens gebruikt:

Loonkostenhandicap in 2020

Voor de periode 1996-2019 gebruiken we de gegevens van de nationale boekhouding (reeksen die zijn gecorrigeerd voor de taxshift in België, de omvorming van het CICE tot bijdrageverlagingen in Frankrijk en het zwartwerk in België, zie bijlagen [2](#), [3](#) en [4](#)).

Voor het jaar 2020 is de uurloonkostenontwikkeling in België gebaseerd op het indexeringsvoorzicht en het voorzicht m.b.t. de stijging van de cao-lonen die de NBB in december 2020 publiceerde, alsook op het voorzicht m.b.t. de loondrift en het effect van de werkgeversbijdragen die de NBB in december 2019 publiceerde, zie [bijlage 5](#). Wat de referentielanden betreft, wordt gesteund op de voorzichten die werden gebruikt in het Technisch verslag 2019.

Vooruitzichten 2021-2022

Voor 2021 wordt van de hypothese uitgegaan dat de stijging van de uurloonkosten in de referentielanden gelijk is aan de inflatie. De inflatie is die welke de centrale banken voorspellen in hun vooruitzichten van december 2020.

Voor 2022 wordt van de hypothese uitgegaan dat de stijging van de uurloonkosten in de referentielanden gelijk is aan de inflatie die de centrale banken in 2022 verwachten, plus de gemiddelde ontwikkeling van de reële uurloonkosten van 2011 tot 2019. De ontwikkeling van de reële uurloonkosten wordt gemeten aan de hand van het verschil tussen de ontwikkeling van de nominale uurloonkosten (nationale rekeningen Eurostat) en de ontwikkeling van het geharmoniseerd indexcijfer van de consumentenprijzen (Eurostat).

Het indexeringsvoorzicht voor 2021 en 2022 is het vooruitzicht dat de NBB in december 2020 publiceerde.

8.2 Gebruikte gegevens voor robuustheidstest 2: maximaal beschikbare marge op basis van het verdeelbaar surplus van het verleden in België

Voor deze robuustheidstest worden de volgende gegevens gebruikt:

Loonkostenhandicap in 2020

Voor de periode 1996-2019 gebruiken we de gegevens van de nationale boekhouding (reeksen die zijn gecorrigeerd voor de taxshift in België, de omvorming van het CICE tot bijdrageverlagingen in Frankrijk en het zwartwerk in België, zie bijlagen [2](#), [3](#) en [4](#)).

Voor het jaar 2020 is de uurloonkostenontwikkeling in België gebaseerd op het indexeringsvoorzicht en het vooruitzicht m.b.t. de stijging van de cao-lonen die de NBB in december 2020 publiceerde, alsook op het vooruitzicht m.b.t. de loondrift en het effect van de werkgeversbijdragen die de NBB in december 2019 publiceerde, zie [bijlage 5](#). Wat de referentielanden betreft, wordt gesteund op de vooruitzichten die werden gebruikt in het Technisch verslag 2019.

Vooruitzichten 2021-2022

Het verschil tussen het vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in de referentielanden en het indexeringsvoorzicht voor 2021-2022 wordt weergegeven door het verdeelbaar surplus.

Voor 2021 gaan we uit van de hypothese dat het verdeelbaar surplus nul bedraagt. Het verschil tussen het vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in de referentielanden en het indexeringsvoorzicht is dus gelijk aan 0.

Voor 2022 is het verschil tussen het vooruitzicht m.b.t. de uurloonkostenontwikkeling in de referentielanden en het indexeringsvoorzicht gelijk aan het gemiddelde verdeelbaar surplus van 2010 tot 2019.

Het jaarlijks verdeelbaar surplus is gelijk aan het productiviteitsoverschot plus de verandering van de interne ruilvoeten min de verandering van de andere belastingen op de productie plus de verandering van de andere productiesubsidies.

Het productiviteitsoverschot wordt geraamd als de groei van de toegevoegde waarde in volume min de groei van het volume gewerkte uren van de werknemers, het volume gewerkte uren van de

zelfstandigen en de nettokapitaalvoorraad⁴¹. De volumes van de productiefactoren worden gewogen door het aandeel van de beloning van elke van die factoren in de nominale toegevoegde waarde van het jaar voordien.

De beloning (van de arbeid) van de zelfstandigen wordt gemeten door van de hypothese uit te gaan dat ze in uren uitgedrukt gelijk is aan het bruto-uurloon van de werknemers van de bedrijfstak waarin ze werken. De beloning van het kapitaal is gelijk aan het bruto-exploitatieoverschot (dat in de nationale boekhouding het gemengd inkomen van de zelfstandigen omvat) min de beloning van de arbeid van de zelfstandigen die voortvloeit uit de hierboven uiteengezette raming.

De verandering van de interne ruilvoeten is gelijk aan het verschil tussen de ontwikkeling van de deflator van de toegevoegde waarde en de ontwikkeling van de deflator van het verbruik.

In het kader van de projectie wordt van de hypothese uitgegaan dat de verandering van de andere belastingen op de productie min de andere productiesubsidies nul is (d.w.z. dat het niveau van deze belastingen en subsidies ongewijzigd blijft ten opzichte van 2019), aangezien er geen enkele informatie is dat de productiesubsidies sneller zouden evolueren dan de TW. De enige beschikbare informatie is de verhoging van de subsidies voor de financiering van de loonsverhogingen in de ziekenhuizen. Dit specifieke financieringsmechanisme wordt in deze oefening niet in aanmerking genomen, omdat het bedoeld is om de loonsverhogingen in de ziekenhuizen in de context van de crisis te financieren. Het is dus niet bedoeld om de loonsverhogingen in de rest van de economie te financieren.

Alle gegevens zijn afkomstig van de nationale rekeningen die door Eurostat worden gepubliceerd en hebben betrekking op de economie in haar geheel.

---

⁴¹De groeipercentages worden meer bepaald gemeten a.d.h.v. logaritmische verschillen.

9. Bijlage 7: vooruitzicht m.b.t. de groei van de schijnbare arbeidsproductiviteit (NBB)

Tabel 9-1: Vooruitzicht m.b.t. de groei van de schijnbare arbeidsproductiviteit volgens de NBB (december 2020)

	2018	2019	2020 ^p	2021 ^p	2022 ^p	2023 ^p
Schijnbare arbeidsproductiviteit (groei t.o.v. het jaar voordien)	0,29	0,57	-1,20	-0,53	1,38	0,93

Bron: NBB